EPICURI
PHYSICA ET METEOROLOGICA

DUABUS EPISTOLIS

EIUSDEM COMPREHENSA

GRAECA AD FIDEM LIBRORUM SCRIPTORUM ET EDITORUM EMENDAVIT

ATQUE

INTERPRETATUS EST

IO. GOTTL. SCHNEIDER,

SAXO.

LIPSIAE, MDCCCXIII.

SUMTIBUS F. C. G. VOGELII.

EPISTOLA EDITORIS

AD

VIROS DOCTISSIMOS HUMANISSIMOSQUE

ANTHIMUM GAZAM,

ARCHIMANDRITEN,

DE LITTERIS GRAECIS BENE MERITUM,

ET

B. KOPITAR,

BIBLIOTHECAE CAES. REG. VINDOBON. SCRIBAM,

DE LITTERATURA SLAVICA BENE MERITUM.

Si velim, uti par erat, Hesiodium illud sequi, quod eadem mensura reddere iubet, quod acceperis, aut etiam cumulatiore, vereor, ne diutius procrastinandum mihi sit, quam morae impatiens animus atque omnem ἀχαριστίας vel levissimam speciem reformidans durare possit. Itaque nunc accedere ad Vos cogor duce ac comite homine, quem adversus magistros non satis gratum fuisse clamitat antiquitas. Epicuri

duas epistolas has, quae una cum tertia, multo breviore et leuioris argumenti, solae e magno voluminum ab eo scriptorum numero supersunt, (nisi e papyris Herculanensibus fortasse nobis physici operis lacinias ars lentissima ἐκμηρύεται) ante hos duos annos et quod excurrit diligentius excutere et, si possem, emendare coepi, opera, quam Theophrasteis operibus dicavi, invitante; simulque specimine aliquo insigni edito demonstrare volui, quam parum sit fidendum editioni Diogenis Laertii Meibomianae, quae sola fere in his terris regnat. Libellus per biennium sepositus cum subito redemtorem invenisset, diu multumque me tenuit dubium atque anxium, quid facerem. Neque enim vacabat δευτέρας φροντίδας his epistolis impertiri, spinas-

que cosmologiae Epicureae iterum perrepere, ut si quid superesset, ubi lector adhaerescere possit, amicorum etiam et doctiorum auxilio advocato expurgarem: et modestia vetabat libellum protrudere in publicum, quem ipse sentiebam nondum ita esse expolitum, ut expectationi virorum historiae et philosophiae graecae peritorum satisfacere posset. Tandem coepi cogitare, non esse mearum virium, in doctrina Epicuri ad unguem omnia exigere, sed a peritiore artifice operam hanc expectari debere. Ausus igitur sum libellum librario tradere talem, qualem ante plus quam duos annos seposueram, instigante inprimis memoria recentis beneficii a Vobis accepti, cui quanquam parem referri gratiam nunquam a me posse agno-

scerem, nolui tamen committere, ut plane ingratus viderer. Quare Vos rogatos volo, ut hanc operam meam non aurificis statera, sed populari quadam atque animi magis quam iudicii trutina examinetis et iudicetis. Locus hic invitare me videtur, ut indicem et Vobis et futuro Diogenis Laertii editori libellum, quem inter subsidia critica memoratum non legi vel in Fabricii bibliotheca graeca, etiam recocta, vel in simili aliquo libro ad antiquitatis graecae opes cognoscendas accommodato. Is est inscriptus: *De vita et moribus philosophorum et poetarum:* auctorem habet Anglum *Gualterum Burleum* (*Burley*), acerrimum Scotistarum adversarium medio seculo millesimo quadringentesimo. Est quasi compendium historiae Diogenianae, au-

ctum tamen iudiciis, vitis et sententiis scriptorum et philosophorum latinorum, veluti Varronis, Senecae, Valerii Maximi et aliorum. Cum nuper periculi causa priores philosophorum graecorum vitas compararem, mirabiles multas, etiam laudabiles aliquot reperi scripturae varietates ab interprete Anglo expressas, quae in reliquis vitis sine dubio plures et graviores reperiendae futuro Diogenis editori magno poterunt esse ad verum exquirendum adiumento. Verum, ne quis carbones pro thesauro repertos merito conqueri possit, moneo, Burleum omisisse fere omnia interpretari, quae ad interiorem philosophorum doctrinam cognoscendam pertinent, contra dicta salse vel acute et sententias plerasque excerpsisse. Itaque

in praeceptis philosophiae physicae Epicuri enucleandis nullus eius libri usus esse potest. Possidet autem Bibliotheca regia, cuius opibus ordinandis cum maxime occupatus haec scribebam, quinque diversa huius libri exempla, quorum notas hic annotare lubet, quo faciliorem futuro Diogenis editori quaerendi operam reddam. Prima editio est sine loci annive indicio in forma quarta, cui nulla convenit notarum positarum a Panzero in Annalibus typographicis. Altera, forma paulo minore, est Eustadiensis secundum Panzerum IV. p. 292. Tertia, item sine loci annive indicio, est ea, quam annotavit Panzerus IV. p. 103. Quarta est Norimbergensis anni 1477. forma folii integri, uti prior, quam annotavit Panzer. II. p. 176. Quinta

Norimbergensis anni 1479. quam habet Panzer. II. p. 183. Video editionem Norimbergensem anni 1476. alteramque anni 1479. in Meibomiana Diogenis editione commemorari inter editiones latinas Diogenis, tanquam e versione Ambrosii, Camaldulensis. Quem errorem latius manasse inveni, quam vellem. Ita enim factum est, ut Burlei liber et versio Diogenis latina, multo antiquior Ambrosiana, plane negligeretur et contemta iaceret.

Sed redeo ad Vos, carissimi amici, quorum consuetudine cum mihi uti non contigerit, ut hoc litterarum commercio et hac mutuorum officiorum coniunctione quam diutissime perfrui liceat, deum optimum maximum rogo, unaque precor,

ut aetatem et vires Vobis addat, quo pluribus et maioribus ingenii operibus laudes bene partas tueri, augere atque aeternitati prodere possitis. Ita valete, mihique et studiis meis favere pergite. Dabam Vratislaviae a. d. Cal. Ianuarias anni MDCCCXIII.

AD LECTOREM.

Epistolas duas Epicuri, alteram ad Herodotum scriptam de Physicis, alteram ad Pythoclem, adolescentem, de Meteorologia, dignas censui, vel propter Lucretium, qui carmine egregio philosophiam Epicuri exposuit, quas separatim ederem, emendarem et critica annotatione persequerer. Continent enim paene perfectam philosophiae Epicureae epitomen, quae theoria physiologiae nitebatur, adeo, ut extra eam pauca Epicuro superessent, quae de morali doctrina praeciperet. Vidi quidem et legi philosophiam Epicuri a viris doctis pluribus et saepius post Gassendum enarratam, sed plerique fere omnes, praecipue recentiores et vernaculi historiae philosophicae scriptores,

moralem tantum eius doctrinam attigerunt, physiologiam vero totam scriptoribus historiae physicae tractandam atque explicandam reliquerunt. Unus est Gassendus, qui omnes Epicureae philosophiae partes pari cura dignatus et explicare conatus est. Sed fuit in Gassendo maior rerum physicarum pro ista aetate scientia quam sermonis graeci peritia. Quare paene innumeris in locis a vero Philosophi sensu longe interpretando aberravit. Qui eum secuti sunt interpretes recentiores, maiorem ad verba graeca emendanda diligentiam quam ad doctrinam Epicuri explicandam attulerunt: et fuerunt etiam, qui commentis suis et orationem Epicuri deformarent interpolarentque, et doctrinam ipsam simul magis obscurarent, quam illustrarent; inter quos eminet H. Meibom, e cuius libidine pendet editio postrema Amstelodamensis anni 1692. omnium maxime interpolata, ceterum apparatu critico non contemnendo instructa.

De epistolarum Epicuri auctoritate qui dubitaret, neminem adhuc reperi praeter Buhlium in Historia Philosophiae I. p. 425. Sed is suspicionis, quam verbo iecit, argumen-

tum nullum adiecit; neque ipse potui causam suspicionis ullam reperire. Nam quod ad diversitatem attinet, quae locis aliquot conspicitur, si cum scriptorum aliorum narratione comparentur, ea vero non est talis tantaque, ut doctrinae Epicuri ab aliis traditae atque excerptae plane refragentur Epistolae, sed potius partes quaedam interdum omissae videntur vel librariorum culpa, vel Diogenis ipsius intempestivo brevitatis studio; quod factum apparet in doctrina de partibus animam humanam constituentibus, et de motu atomorum; nisi dicamus, ipsum Epicurum opinionem de rebus istis diversis aetatis temporibus variasse. Nam Diogenis inscitiam etiam in has Epicuri epistolas grassatam esse, testantur loci plures, inprimis autem sectio 43. ubi de forma et magnitudine atomorum disputatur: *οὐδὲ γὰρ, φησὶν ἐνδοτέρω, εἰς ἄπειρον τὴν τομὴν τυγχάνειν· λέγει δὲ, ἐπειδὴ αἱ ποιότητες μεταβάλλονται, εἰ μέλλει τις μὴ καὶ τοῖς μεγέθεσιν ἁπλῶς εἰς ἄπειρον αὐτὰς ἐκβάλλειν. Κινεῖνταί τε συνεχῶς αἱ ἄτομοι· φησὶ δὲ ἐνδοτέρω, καὶ ἰσοταχῶς αὐτὰς κινεῖσθαι, τοῦ κενοῦ τὴν εἶξιν ὁμοίαν παρεχομένου καὶ τῇ κουφοτάτῃ*

καὶ τῇ βαρυτάτῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Habes tria excerptoris argumenta; verba enim *φησὶν ἐνδοτέρω*, quae Ambrosius interpretatus est *ait interius.* Meibomius minus latinum fecit *ait inferius.* Sic autem Diogenes 5, 4. ait *ὃς ἔνδον γέγραπται.* ad quem locum Is. Casaubonus et Menagius compararunt locum Ciceronis ad Quintum fratrem 3. Ep. 1. ubi *interiorem epistolam* similiter posuit, et Martialis 3. Epigr. 68.

Huc est usque tibi scriptus, matrona, libellus;
Cui sint scripta rogas interiora? mihi.

Quo in loco et pluribus in aliis, ubi Diogenes de sua lectione librorum Epicuri inseruit quaedam similiter dicta, mira est variatio scripturae in Eudociae Violeto servata. Eudocia enim has duas Epicuri epistolas integras excerpsit, verum in locis plerisque omnibus vestigia vel excerptoris vel interpolatoris deleta vel plane immanifesta sunt. Sane etiam aliis in locis mulier augusta scripturam integriorem prodidit, quae in ceteris libris scriptis nondum fuit reperta. Quare eam auctoritatem secutus et in superiore loco et ceteris in locis verba Diogenis interloquuti uncis adhibitis seclusi, ne Epi-

curi orationem et lectoris attentionem intempestive interpellarent. Maior fuit audacia postremi Editoris, Nürnbergeri, qui haec et plura alia loca, de quibus dubitari adhuc potest, plane omisit; quod exemplum si voluissem imitari, verendum mihi erat, ne viri docti quidam nimis religiosi vitio mihi verterent sublata omnia excerptoris argumenta, quibus doctrina Epicuri partibus suis quibusdam deminuta et mutilata vel indicaretur vel excusaretur. Sed maius est crimen, cuius suspicionem quomodo a Diogene removeam, non reperio. Videtur enim doctrinae et sententiarum seriem et ordinem temere immutasse, omissis locis quibusdam, aliis in brevius contractis, translocatis, interdum etiam extra ordinem positis aut repetitis. Non est opus singula enotare aut apponere; ipse enim lector saepius, quam decebat, ad ea offendet. Atque haec omnia, uti demonstrant, Epistolas Epicuri integras et sinceras ad nos non pervenisse, ita nullum plane argumentum suppeditant, quo falsitas earum convincatur. Turbatum ordinem locorum plurium cum animadvertisset vir doctus, Nürnberger, qui decimum librum

Diogenis separatim edidit Norimbergae, anno 1791, comparatum cum Codicibus scriptis duobus Venetis non optimae notae, conatus est vitio ei mederi pristinumque sententiarum ordinem restituere. Quo quidem conatu maiorem temeritatis reprehensionem a Buhlio, quam peritiae sermonis graeci laudem a viris doctis meritus est. Saepius is corrupit orationem Epicuri, quam emendavit, loquacitate barbara verbosus in comparandis iis locis, quae similitudinem aliquam cum doctrina Kantiana habere illi videbantur. Nolui singulis mutationibus indicandis immorari, si quid tamen bonae frugis annotatum a viro docto reperi, cum fide et laude indicavi.

Comparavi ipse editionem Diogenis principem Frobenianam seu Basileensem, tertiamque Stephanianam cum versione Ambrosii, e Codice scripto facta, antequam graece editus fuisset Diogenes. Praeterea ad manus fuit Diogenes latinus cum annotatione critica Io. Sambuci, Antwerpiae anno 1566. editus, quem plerique Editores neglexerunt, nec uspiam in annotatione Stephani, Meibomii et Rossi nomen Sambuci commemoratum legi, quod silentium vel invidiae vel raritati

libri adscribendum existimo. Denique absoluta iam opera mea consului *Commentationes Laertianas Ignatii Rossi* Romae anno 1780. editas, qui plura in Epicuri Epistola priore loca egregie explicavit, et temeritatem Meibomianae criseos innumeris argumentis convicit.

Haec fere sunt, quae lectoris interesse putabam, ut antea, quam Epistolarum harum lectionem aggrederetur, a me exposita legeret. Ceterum operam meam etsi ad philosophiae studium non admodum fructuosam fore ipse praevideo atque agnosco, tamen plura in ea lectorem reperturum esse confido, quae ad historiam dogmatum physicorum, quae Epicurus undecunque collecta, non suo ingenio reperta, ad physiologiam suam accommodare conatus est, quorumque vestigia alibi vel nulla vel valde obscura extant, illustrandam faciant. Quod si vere auguratus fuero, gaudebo.

Haec quum scripsissem Nonis Martiis anni 1810, postea incidi in Dissertationem academicam anno 1718 Altorfii editam a Io. Conr. Schwartz, Eloquent. et Linguae Graecae Professore, inscriptam: *Iudicium de recondita*

Theologia Epicuri vulgo atheis annumerati. Continet defensionem Theologiae Epicuri non valde probabilem, quippe quae vel emendationibus locorum plurium Diogenis temerariis et violentis, vel interpretationibus aliorum alienis et vanis niti mihi quidem videtur. Liberum tamen lectoribus iudicium feci ita, ut ad singula Epicureae Epitomae loca excerptas ponerem Schwartzii vel emendationes vel interpretationes, interposito etiam iudicio meo.

ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΗΡΟΔΟΤΩι ΕΥ ΠΡΑΤΤΕΙΝ.

35 Τοῖς μὴ δυναμένοις, ὦ Ἡρόδοτε, ἕκαστα τῶν περὶ φύσεως ἡμῖν ἀναγεγραμμένων ἐξακριβοῦν, μηδὲ τὰς μείζους τῶν συντεταγμένων βίβλους διαθρεῖν, ἐπιτομὴν τῆς ὅλης πραγματείας, εἰς τὸ κατασχεῖν τῶν ὁλοσχερεστάτων δοξῶν τὴν μνήμην ἱκανῶς, [αὐτοῖς] παρεσκεύασα· ἵνα παρ᾽ ἑκάστους τῶν καιρῶν ἐν τοῖς κυριωτάτοις βοηθεῖν αὑτοῖς δύναιντο, καθ᾽ ὅσον ἂν ἐφάπτωνται τῆς περὶ φύσεως θεωρίας. Καὶ τοὺς προβεβηκότας δὲ ἱκανῶς ἐν τῇ τῶν ὅλων ἐπιβλέψει τῶν τύπων τῆς ὅλης πραγματείας τῶν κατεστοιχειωμένων δεῖ μνημονεύειν· τῆς γὰρ ἀθρόας ἐπιβολῆς πυκνὸν δεόμεθα, τῆς δὲ κατὰ μέρος 36 οὐχ ὁμοίως. Βαδιστέον μὲν οὖν καὶ ἐπ᾽ ἐκεῖνα 2 συνεχῶς, καὶ ἐν τῇ μνήμῃ τοσοῦτον ποιητέον, ἀφ᾽ οὗ ἥ τε κυριωτάτη ἐπιβολὴ ἐπὶ τὰ πράγματα ἔσται, καὶ δὴ καὶ τὸ κατὰ μέρος ἀκρίβωμα πᾶν ἐξευρεθήσεται, τῶν ὁλοσχερεστάτων τύπων ἐμπεριειλημμένων καὶ μνημονευομένων· ἐπεὶ καὶ τοῦ τετελεσιουργημένου καὶ πάντως ἠκρι-

βωμένου τοῦτο κυριώτατον γίνεται, τὸ ταῖς
ἐπιβολαῖς ὀξέως δύνασθαι χρῆσθαι, καὶ πρὸς
ἁπλᾶ στοιχειώματα καὶ φωνὰς συναγομένων.
Οὐ γὰρ οἷόν τε τὸ πύκνωμα τῆς συνεχοῦς τῶν
ὅλων περιοδείας εἰδέναι, μὴ δυνάμενον διὰ
βραχειῶν φωνῶν ἅπαν ἐμπεριλαβεῖν ἐν αὑτῷ
3 τὸ κατὰ μέρος ἂν ἐξακριβωθέν. Ὅθεν δὴ 37
πᾶσι χρησίμης οὔσης τοῖς ᾠκειωμένοις φυσιο-
λογίᾳ τῆς τοιαύτης ὁδοῦ, παρεγγυώντων συνε-
χὲς ἐνέργημα ἐν φυσιολογίᾳ καὶ τῶν τούτῳ
μάλιστα ἐγγαληνιζόντων τῷ βίῳ, ποιήσασθαι
[δεῖ] καὶ τοιαύτην τινὰ ἐπιτομὴν καὶ στοι-
4 χείωσιν τῶν ὅλων δοξῶν. Πρῶτον μὲν οὖν
τὰ ὑποτεταγμένα τοῖς φθόγγοις, ὦ Ἡρόδοτε,
δεῖ εἰληφέναι, ὅπως ἂν τὰ δοξαζόμενα ἢ
ζητούμενα ἢ ἀπορούμενα ἔχωμεν εἰς ταῦτα
ἀνάγοντες ἐπικρίνειν, καὶ μὴ ἄκριτα πάντα
ἡμῖν εἰς ἄπειρον ἀποδεικνύωσιν, ἢ κενοὺς
φθόγγους ἔχωμεν. Ἀνάγκη γὰρ τὸ πρῶτον 38
ἐννόημα καθ' ἕκαστον φθόγγον βλέπεσθαι,
καὶ μηθὲν ἀποδείξεως προσδεῖσθαι, εἴπερ ἕξο-
μεν τὸ ζητούμενον ἢ ἀπορούμενον καὶ δοξα-
ζόμενον ἐφ' ὃ ἀνάξωμεν, εἴτε κατὰ τὰς αἰσθή-
σεις δεῖ πάντα τηρεῖν καὶ ἁπλῶς τὰς παρούσας
ἐπιβολάς, εἴτε [κατὰ] διανοίας εἴθ' ὁτιδήποτε
τῶν κριτηρίων. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ὑπάρχοντα
πάθη· ὅπως ἂν καὶ τὸ προσμένον καὶ τὸ

ἄδηλον ἔχωμεν οἷς σημειωσώμεθα. Ταῦτα δὲ 5
διαλαβόντας συνορᾶν ἤδη περὶ τῶν ἀδήλων,
πρῶτον μὲν, ὅτι οὐδὲν γίνεται ἐκ τοῦ μὴ
39 ὄντος· πᾶν γὰρ ἐκ παντὸς ἐγίνετ' ἂν, σπερ-
μάτων γε οὐδὲν προσδεόμενον. Καὶ εἰ ἐφθεί-
ρετο δὲ τὸ ἀφανιζόμενον εἰς τὸ μὴ ὂν, πάντα
ἂν ἀπολώλει τὰ πράγματα, οὐκ ὄντων τῶν εἰς
ἃ διελύετο. Καὶ μὴν καὶ τὸ πᾶν ἀεὶ τοιοῦ-
τον ἦν οἷον νῦν ἔστι, καὶ ἀεὶ τοιοῦτον ἔσται·
οὐθὲν γάρ ἐστιν εἰς ὃ μεταβάλλει. Παρα
γὰρ τὸ πᾶν οὐθέν ἐστιν, ὃ ἂν εἰσελθὸν εἰς
αὐτὸ τὴν μεταβολὴν ποιήσαιτο. [Ἀλλὰ μὴν
[καὶ] τοῦτο καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ ἐπιτομῇ φησι
κατ' ἀρχὴν, καὶ ἐν τῇ πρώτῃ περὶ φύσεως.]
Τὸ πᾶν ἐστι σῶμα· τὰ μὲν γὰρ σώματα ὡς 6
ἔστιν, αὐτὴ ἡ αἴσθησις ἐπὶ πάντων μαρτυρεῖ,
καθ' ἣν ἀναγκαῖον τὸ ἄδηλον τῷ λογισμῷ
τεκμαίρεσθαι. [Ὥσπερ προεῖπον τὸ πρόσθεν.]
40 Εἰ μὴ ἦν ὃ κενὸν καὶ χώραν καὶ ἀναφῆ φύσιν
ὀνομάζομεν, οὐκ ἂν εἶχε τὰ σώματα, ὅπου
ἦν, οὐδὲ δι' οὗ ἐκινεῖτο, καθάπερ φαίνε-
ται κινούμενα. Παρὰ δὲ ταῦτα οὐθὲν οὔτε
ἐπινοηθῆναι δύναται οὔτε περιληπτῶς οὔτε
ἀναλόγως τοῖς περιληπτοῖς, ὡς τὰ καθ' ὅλας
φύσεις λαμβανόμενα, καὶ μὴ ὡς τὰ τούτων
συμπτώματα ἢ συμβεβηκότα λεγόμενα. [Καὶ
μὴν καὶ ταὐτὸ τοῦτο καὶ ἐν τῇ πρώτῃ περὶ

φύσεώς φησι, καὶ ἐν τῇ τετταρακαιδεκάτῃ καὶ
7 πεντεκαιδεκάτῃ, καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ ἐπιτομῇ.] Τῶν σωμάτων τὰ μέν ἐστι συγκρίσεις, τὰ δ' ἐξ ὧν αἱ συγκρίσεις πεποίηνται. Ταῦτα δέ ἐστιν ἄτομα καὶ ἀμετάβλητα, εἴπερ μὴ μέλλει πάντα εἰς τὸ μὴ ὂν φθαρήσεσθαι, ἀλλ' ἰσχύοντα ὑπομένειν ἐν ταῖς διαλύσεσι τῶν συγκρίσεων, πλήρη τὴν φύσιν ὄντα καὶ οὐκ ἔχοντα ὅπη ἢ ὅπως διαλυθήσεται. Ὥστε τὰς ἀρχὰς ἀτόμους ἀναγκαῖον εἶναι σωμάτων φύσεις.
8 Ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ πᾶν ἄπειρόν ἐστι· τὸ γὰρ πεπερασμένον ἄκρον ἔχει· τὸ δὲ ἄκρον παρ' ἕτερόν τι θεωρεῖται. Ὥστε οὐκ ἔχον ἄκρον πέρας οὐκ ἔχει· πέρας δὲ οὐκ ἔχον, ἄπειρον ἂν εἴη καὶ οὐ πεπερασμένον. Καὶ μὴν καὶ τῷ πλήθει τῶν σωμάτων ἄπειρόν ἐστι τὸ πᾶν καὶ τῷ μεγέθει τοῦ κενοῦ· εἴτε γὰρ ἦν τὸ κενὸν ἄπειρον, τὰ δὲ σώματα ὡρισμένα, οὐδαμοῦ ἂν ἔμενε τὰ σώματα, ἀλλ' ἐφέρετο κατὰ τὸ ἄπειρον κενὸν διεσπαρμένα, οὐκ ἔχοντα τὰ ὑπερείδοντα καὶ στέλλοντα κατὰ τὰς ἀνακοπάς· εἴτε τὸ κενὸν ἦν ὡρισμένον, [τὰ δὲ σώματα ἄπειρα,] οὐκ ἂν εἶχε τὰ ἄπειρα σώ-
9 ματα, ὅπου ἂν ἔστη. Πρός τε τούτοις τὰ ἄτομα τῶν σωμάτων καὶ μεστὰ, ἐξ ὧν καὶ αἱ συγκρίσεις γίνονται καὶ εἰς ἃ διαλύονται, ἀπερίληπτά ἐστι ταῖς διαφοραῖς τῶν σχημά-

των· οὐ γὰρ δυνατὸν γενέσθαι τὰς τοσαύτας διαφορὰς ἐκ τῶν αὐτῶν σχημάτων περιειλημμένων. Καὶ καθ' ἑκάστην δὲ σχημάτισιν ἁπλῶς ἄπειροί εἰσιν ἄτομοι, ταῖς δὲ διαφοραῖς οὐχ ἁπλῶς ἄπειροι, ἀλλὰ μόνον ἀπερίληπτοι. [Οὐδὲ γὰρ, φησὶν, ἐνδοτέρω εἰς ἄπειρον ἡ τομὴ τυγχάνει, [λέγει δὲ] ἐπειδὴ αἱ ποιότητες μεταβάλλονται· εἰ μὴ μέλλει τις καὶ τοῖς μεγέθεσιν ἁπλῶς εἰς ἄπειρον αὐτὰς ἐκβάλλειν.] Κινοῦνταί τε συνεχῶς αἱ ἄτομοι, [φησὶ δὲ ἐνδοτέρω καὶ ἰσοταχῶς αὐτὰς κινεῖσθαι, παρεχομένου τοῦ κενοῦ τὴν εἶξιν ὁμοίαν καὶ τῇ κουφοτάτῃ καὶ τῇ βαρυτάτῃ τὸν αἰῶνα.] Καὶ αἱ μὲν εἰς μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων διΐστανται, αἱ δὲ αὐτὸν τὸν παλμὸν ἴσχουσιν, ὅταν τύχωσιν ἐπὶ τὴν περιπλοκὴν κεκλιμέναι ἢ στεγαζόμεναι παρὰ τῶν πλεκτικῶν. Ἥ τε γὰρ τοῦ κενοῦ φύσις, ἡ διορίζουσα ἑκάστην αὐτῶν, τοῦτο παρασκευάζει, τήν τε ὑπέρεισιν οὐχ οἵα τε οὖσα ποιεῖσθαι· ἥ τε στερεότης, ἡ ὑπάρχουσα αὐταῖς, κατὰ τὴν σύγκρουσιν τὸν ἀποπαλμὸν ποιεῖ ἐφ' ὁπόσον ἂν ἡ περιπλοκὴ τὴν ἀποκατάστασιν ἐκ τῆς συγκρούσεως διδῷ. Ἀρχὴ δὲ τούτων οὐκ ἔστιν, αἰτίων τῶν ἀτόμων οὐσῶν καὶ τοῦ κενοῦ. [Φησὶ δ' ἐνδοτέρω μηδὲ ποιότητά τινα περὶ τὰς ἀτόμους εἶναι πλὴν σχήματος καὶ μεγέθους καὶ βάρους· τὸ δὲ χρῶμα παρὰ

τὴν θέσιν τῶν ἀτόμων ἀλλάττεσθαι ἐν ταῖς δώδεκα στοιχειώσεσί φησι· πᾶν τε μέγεθος μὴ εἶναι περὶ αὐτάς· οὐδέποτε γοῦν ἄτομος ὤφθη αἰσθήσει. Αὕτη δ' ἡ φωνὴ τούτων πάν- 45 των μνημονευομένων, τὸν ἱκανὸν τύπον ὑπο-
12 βάλλει τῆς τῶν ὄντων φύσεως ἐπινοίας.] Ἀλλὰ μὴν καὶ κόσμοι ἄπειροί εἰσιν εἴθ' ὅμοιοι τούτῳ εἴτ' ἀνόμοιοι· αἵ τε γὰρ ἄτομοι ἄπειροι οὖσαι, ὡς ἄρτι ἀπεδείχθη, φέρονται καὶ πορρωτάτω· οὐ γὰρ κατηνάλωνται αἱ τοιαῦται ἄτομοι, ἐξ ὧν ἂν γένοιτο κόσμος, ἢ ὑφ' ὧν ἂν ποιηθείη, οὔτ' εἰς ἕνα οὔτ' εἰς πεπερασμένους, οὔθ' ὅσοι τοιοῦτοι, οὔθ' ὅσοι διάφοροι τούτῳ· ὥστε οὐδὲν τὸ ἐμποδίζον ἐστὶ πρὸς τὴν
13 ἀπειρίαν τῶν [τοιούτων] κόσμων. Καὶ μὴν 46 καὶ τύποι ὁμοιοσχήμονες τοῖς στερεμνίοις εἰσὶ, λεπτότησιν ἀπέχοντες μακρὰν τῶν φαινομένων· οὔτε γὰρ ἀποστάσεις ἀδυνατοῦσιν ἐν τῷ περιέχοντι γίνεσθαι τοιαῦται, οὔτε ἐπιτηδειότητες ἐς τὰς κατεργασίας τῶν κοιλωμάτων καὶ λεπτοτήτων γίνεσθαι, οὔτε ἀπόῤῥοιαι τὴν ἑξῆς θέσιν καὶ βάσιν διατηροῦσαι, ἥνπερ καὶ ἐν τοῖς στερεμνίοις εἶχον. Τούτους δὲ τοὺς τύ-
14 πους εἴδωλα προσαγορεύομεν. Καὶ μὴν καὶ ἡ διὰ τοῦ κενοῦ φορὰ κατὰ μηδεμίαν ἀπάντησιν τῶν ἀντικοψάντων γινομένη πᾶν μῆκος περίληπτον ἐν ἀπερινοήτῳ χρόνῳ συντελεῖ.

βράδους γὰρ καὶ τάχους ἀντικοπὴ καὶ οὐκ ἀντικοπὴ ὁμοίωμα λαμβάνει. Οὐ μὴν οὐδὲ ἅμα κατὰ τοὺς διὰ λόγου θεωρητοὺς χρόνους τὸ κάτω φερόμενον ἐπὶ [τοὺς] πλείους τόπους ἀφικνεῖται· ἀδιανόητον γὰρ καὶ τοῦτο συναφικνούμενον ἐν αἰσθητῷ χρόνῳ ὁθενδήποτε τοῦ ἀπείρου· ἐξ οὗ [γὰρ] ἂν περιλάβωμεν τὴν φορὰν τόπου, ἔσται ἀφιστάμενον· ἀντικοπῇ γὰρ ὅμοιον ἔσται, κἂν μέχρι τούτου τὸ τάχος τῆς φορᾶς μὴ ἀντικοπτόμενον καταλίπωμεν. Χρήσιμον δὲ καὶ τοῦτο κατασχεῖν τὸ στοιχεῖον, 15 εἶθ' ὅτι τὰ εἴδωλα ταῖς λεπτότησιν ἀνυπερβλήτοις κέχρηται· ᾧ μηθὲν ἀντιμαρτυρεῖ τῶν φαινομένων· ἢ ὅτι καὶ τάχη ἀνυπέρβλητα ἔχει, πάντα πόρον σύμμετρον ἔχοντα πρὸς τῷ, τῷ ἀπείρῳ αὐτῶν μηθὲν ἀντικόπτειν ἢ ὀλίγα ἀντικόπτειν, πολλαῖς δὲ καὶ ἀπείροις εὐθὺς ἀντικόπτειν τι. Πρός τε τούτοις ὅτι ἡ γένεσις τῶν 16 εἰδώλων ἅμα νοήματι συμβαίνει· καὶ γὰρ ῥεῦσις ἀπὸ τῶν σωμάτων τοῦ ἐπιπολῆς συνεχὴς συμβαίνει, οὐκ ἐπίδηλος αἰσθήσει διὰ τὴν ἀνταναπλήρωσιν, σώζουσα τὴν ἐπὶ τοῦ στερεμνίου θέσιν καὶ τάξιν τῶν ἀτόμων ἐπὶ πολὺν χρόνον, εἰ καὶ ἐνίοτε συγχεομένη ὑπάρχει. Καὶ συστάσεις ἐν τῷ περιέχοντι ὀξεῖαι, διὰ τὸ μὴ δεῖν κατὰ βάθος τὸ συμπλήρωμα γίνεσθαι. Καὶ ἄλλοι δὲ τρόποι τινὲς γεννητικοὶ τῶν τοι-

οὕτων φύσεων εἰσίν· οὐθὲν γὰρ τούτων ἀντι-
μαρτυρεῖ ταῖς αἰσθήσεσιν, ἂν βλέπῃ τίς τινα
τρόπον τὰς ἐνεργείας, ἵνα καὶ τὰς συμπα-
17 θείας ἀπὸ τῶν ἔξωθεν πρὸς ἡμᾶς ἀνοίσῃ. Δεῖ 49
δὲ καὶ νομίζειν, ἐπεισιόντος τινὸς ἀπὸ τῶν
ἔξωθεν, τὰς μορφὰς ὁρᾶν ἡμᾶς καὶ διανοεῖ-
σθαι· οὐ γὰρ ἂν ἀποσφραγίσαιτο τὰ ἔξω τὴν
ἑαυτῶν φύσιν τοῦ τε χρώματος καὶ τῆς μορ-
φῆς διὰ τοῦ ἀέρος τοῦ μεταξὺ ἡμῶν τε κἀκεί-
νων, οὐδὲ διὰ τῶν ἀκτίνων ἢ οἵων δήποτε
ῥευμάτων ἀφ' ἡμῶν πρὸς ἐκεῖνα παραγινομέ-
νων οὕτως, ὡς τύπων τινῶν ἐπεισιόντων ἡμῖν
ἀπὸ τῶν πραγμάτων ὁμοχρόων τε καὶ ὁμοιομόρ-
φων κατὰ τὸ ἐναρμόττον μέγεθος εἰς τὴν ὄψιν
ἢ τὴν διάνοιαν, ὠκέως ταῖς φοραῖς χρωμένων,
εἶτα διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν τοῦ ἑνὸς καὶ συνε- 50
χοῦς τὴν φαντασίαν ἀποδιδόντος, καὶ τὴν
συμπάθειαν ἀπὸ τοῦ ὑποκειμένου σώζοντος
κατὰ τὸν ἐκεῖθεν σύμμετρον ἐπερεισμὸν ἐκ
τῆς κατὰ βάθος ἐν τῷ στερεμνίῳ τῶν ἀτό-
18 μων πλάσεως. Καὶ ἣν ἂν λάβωμεν φαντα-
σίαν ἐπιβλητικῶς τῇ διανοίᾳ ἢ τοῖς αἰσθητη-
ρίοις εἴτε μορφῆς εἴτε συμβεβηκότων, μορφή
ἐστιν αὕτη τοῦ στερεμνίου, γινομένη κατὰ τὸ
ἑξῆς πύκνωμα ἢ ἐγκατάλειμμα τοῦ εἰδώλου.
Τὸ δὲ ψεῦδος καὶ τὸ διημαρτημένον ἐν τῷ
προσδοξαζομένῳ ἀεί ἐστιν [ἐπιμαρτυρηθήσε-

σθαι· εἴτ᾽ οὐκ ἐπιμαρτυρουμένου,] κατὰ τὴν κίνησιν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς, συνημμένην τῇ φανταστικῇ ἐπιβολῇ, διάλειψιν δὲ ἔχουσαν, καθ᾽ 51 ἣν τὸ ψεῦδος γίνεται. Ἥ τε γὰρ ὁμοιότης τῶν 19 φαντασμάτων, οἱονεὶ ἐν εἰκόνι λαμβανομένων, ἢ καθ᾽ ὕπνους γινομένων, ἢ κατ᾽ ἄλλας τινὰς ἐπιβολὰς τῆς διανοίας ἢ τῶν λοιπῶν κριτηρίων, οὐκ ἄν ποτε ὑπῆρχε τοῖς οὖσί τε καὶ ἀληθέσι προσαγορευομένοις, εἰ μὴ ἦν τινα καὶ τοιαῦτα, πρὸς ἃ βάλλομεν. Τὸ δὲ διημαρτημένον οὐκ ἂν ὑπῆρχεν, εἰ μὴ ἐλαμβάνομεν καὶ ἄλλην τινὰ κίνησιν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς, συνημμένην μὲν, διάλειψιν δὲ ἔχουσαν. Κατὰ δὲ ταύτην τὴν συνημμένην τῇ φανταστικῇ ἐπιβολῇ, διάλειψιν δὲ ἔχουσαν, ἐὰν μὲν μὴ ἐπιμαρτυρηθῇ ἢ ἀντιμαρτυρηθῇ, τὸ ψεῦδος γίνεται· ἐὰν δὲ ἐπιμαρτυρηθῇ ἢ μὴ ἀντιμαρ-52 τυρηθῇ, τὸ ἀληθές. Καὶ ταύτην οὖν σφόδρα γε δεῖ τὴν δόξαν κατέχειν, ἵνα μήτε τὰ κριτήρια ἀναιρῆται τὰ κατὰ τὰς ἐνεργείας, μήτε τὸ διημαρτημένον ὁμοίως βεβαιούμενον πάντα συνταράττῃ. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ ἀκούειν 20 γίνεται πνεύματός τινος φερομένου ἀπὸ τοῦ φωνοῦντος ἢ ἠχοῦντος ἢ ψοφοῦντος ἢ ὅπως δήποτε ἀκουστικὸν πάθος παρασκευάζοντος. Τὸ δὲ ῥεῦμα τοῦτο εἰς ὁμοιομερεῖς ὄγκους διασπείρεται, ἅμα τινὰ διασώζοντας συμπά-

θειαν πρὸς ἀλλήλους καὶ ἑνότητα ἰδιότροπον, διατείνουσαν πρὸς ὃ ἀποστέλλεται, καὶ τὴν ἐπαίσθησιν τὴν ἀπ' ἐκείνου ὡς τὰ πολλὰ ποιοῦσαν· εἰ δὲ μή γε, τὸ ἔξωθεν μόνον ἔνδηλον

21 παρασκευάζουσαν. Ἄνευ γὰρ ἀναφερομένης 53 τινὸς ἐκεῖθεν συμπαθείας οὐκ ἂν γίνοιτο ἡ τοιαύτη ἐπαίσθησις. Οὐκ αὐτὸν οὖν δεῖ νομίζειν τὸν ἀέρα ὑπὸ τῆς προϊεμένης φωνῆς ἢ καὶ τῶν ὁμογενῶν σχηματίζεσθαι, (πολλὴν γὰρ ἔνδειαν ἕξει τοῦτο πάσχειν ὑπ' ἐκείνης,) ἀλλ' εὐθὺς τὴν γινομένην πληγὴν ἐν ἡμῖν, ὅταν φωνὴν ἀφίωμεν, τοιαύτην ἐκ τινῶν ὄγκων ῥεύματος πνευματώδους ἀποτελεστικῶν ποιεῖσθαι, ἣ τὸ πάθος τὸ ἀκουστικὸν ἡμῖν παρασκευάζει. Καὶ μὴν καὶ τὴν ὀσμὴν νομιστέον, ὥσπερ καὶ τὴν ἀκοὴν, οὐκ ἄν ποτε πάθος οὐθὲν ἐργάσασθαι, εἰ μὴ ὄγκοι τινὲς ἦσαν ἀπὸ τοῦ πράγματος ἀποφερόμενοι, σύμμετροι πρὸς τὸ τοῦτο τὸ αἰσθητήριον κινεῖν, οἱ μὲν τοῖοι τεταραγμένως καὶ ἀλλοτρίως, οἱ δὲ τοῖοι

22 ἀταράχως καὶ οἰκείως ἔχοντες. Καὶ μὴν καὶ 54 τὰς ἀτόμους νομιστέον μηδεμίαν ποιότητα τῶν φαινομένων προςφέρεσθαι πλὴν σχήματος καὶ βάρους καὶ μεγέθους καὶ ὅσα ἐξ ἀνάγκης σχήματος συμφυῆ ἐστι. Ποιότης γὰρ πᾶσα μεταβάλλει· αἱ δ' ἄτομοι οὐδὲν μεταβάλλουσιν, ἐπειδήπερ δεῖ τι ὑπομένειν ἐν ταῖς διαλύ-

σεσι τῶν συγκρίσεων στερεὸν καὶ ἀδιάλυτον, ὃ τὰς μεταβολὰς οὐκ εἰς τὸ μὴ ὂν ποιήσεται, οὐδ' ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, ἀλλὰ κατὰ μεταθέσεις μὲν πολλῶν, τινῶν δὲ καὶ προσόδους καὶ ἀφόδους. Ὅθεν ἀναγκαῖον τὰ μὴ μετατιθέμενα 23 ἄφθαρτα εἶναι, καὶ τὴν τοῦ μεταβάλλοντος φύσιν οὐκ ἔχοντα, ὄγκους δὲ καὶ σχηματισμοὺς ἰδίους. Ταῦτα γὰρ καὶ ἀναγκαῖον 55 ὑπομένειν· καὶ γὰρ ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν μετασχηματιζομένοις κατὰ τὴν προαίρεσιν τὸ σχῆμα ἐνυπάρχον λαμβάνεται, αἱ δὲ ποιότητες οὐκ ἐνυπάρχουσαι, ὥσπερ ἐκεῖνο, οὐ καταλείπονται, ἀλλ' ἐξ ὅλου τοῦ σώματος ἀπόλλυνται. Ἱκανὰ οὖν τὰ ὑπολειπόμενα ταῦτα τὰς τῶν συγκρίσεων διαφορὰς ποιεῖν· ἐπειδήπερ ὑπολείπεσθαί γέ τινα ἀναγκαῖον, καὶ [οὐκ] εἰς τὸ μὴ ὂν [πάντα] φθείρεσθαι. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ 24 δεῖ νομίζειν, πᾶν μέγεθος ἐν ταῖς ἀτόμοις ὑπάρχειν, ἵνα μὴ τὰ φαινόμενα ἀντιμαρτυρῇ· παραλλαγὰς δέ τινας μεγεθῶν νομιστέον εἶναι. Βέλτιον γὰρ καὶ τούτου προσόντος τὰ κατὰ τὰ πάθη καὶ τὰς αἰσθήσεις γινόμενα ἀποδο-56 θήσεται· πᾶν δὲ μέγεθος ὑπάρχον οὔτε χρήσιμόν ἐστι πρὸς τὰς τῶν ποιοτήτων διαφοράς, ἀφῖχθαί τε μέλλει καὶ πρὸς ἡμᾶς ὁρατὴ ἄτομος· ὃ οὐ θεωρεῖται γινόμενον, οὔθ', ὅπως ἂν γίνοιτο ὁρατὴ ἄτομος, ἐστὶν ἐπινοῆσαι.

25 *Πρὸς δὲ τούτοις οὐ δεῖ νομίζειν ἐν τῷ ὡρισμένῳ σώματι ἀπείρους ὄγκους εἶναι οὐδ᾽ ὁπηλικουσοῦν· ὥστε οὐ μόνον τὴν εἰς ἄπειρον τομὴν ἐπὶ τοὔλαττον ἀναιρετέον, (ἵνα μὴ πάντα ἀσθενῆ ποιῶμεν, καὶ [ὡς ἐν] ταῖς περιλήψεσι τῶν ἀθρόων εἰς τὸ μὴ ὂν ἀναγκαζώμεθα τὰ ὄντα θλίβοντες καταναλίσκειν·) ἀλλὰ καὶ τὴν μετάβασιν μὴ νομιστέον γίνεσθαι ἐν τοῖς ὡρισμένοις εἰς ἄπειρον, μηδὲ ἐπὶ τοὔλαττον. Οὐδὲ γὰρ ὅλως, ἐπειδὰν ἅπαξ τις εἴπῃ, ὅτι* 57 *ἄπειροι ὄγκοι ἔν τινι ὑπάρχουσι ἢ ὁπηλικοιοῦν, ἐστὶ νοῆσαί, πῶς τ᾽ ἂν ἔτι πεπερασμένον τοῦτο εἴη τὸ μέγεθος· πηλίκοι γάρ τινες δῆλον ὡς οὐκ ἄπειροί εἰσιν ὄγκοι· καὶ οὗτοι, ἐξ ὧν, ὁπηλίκοι ἄν ποτε ὦσιν, ἄπειρον ἂν καὶ τὸ μέγεθος, ἄκρον τε ἔχοντες τὸ ὑποπεπερασμένον διαληπτόν· εἰ μὴ καὶ καθ᾽ ἑαυτὸν θεωρητέον, οὐκ ἔστι μὴ καὶ τὸ ἑξῆς τούτου τοιοῦτο νοεῖν· καὶ οὕτω κατὰ τὸ ἑξῆς εἰς τὸ ἔμπροσθεν βαδίζοντα εἰς τὸ ἄπειρον ὑπάρχειν*
26 *κατὰ τὸ τοιοῦτο ἀφικνεῖσθαι τῇ ἐννοίᾳ. Τό* 58 *τε ἐλάχιστον, τὸ ἐν τῇ αἰσθήσει, δεῖ κατανοεῖν ὅτι οὔτε τοιοῦτόν ἐστιν, οἷον τὰ τὰς μεταβάσεις ἔχον, οὔτε πάντῃ πάντως ἀνόμοιον, ἀλλ᾽ ἔχον μέν τινα κοινότητα τῶν μεταβάντων, διάληψιν δὲ μερῶν οὐκ ἔχον· ἀλλ᾽ ὅτε διὰ τὴν τῆς κοινότητος προσεμφέρειαν*

οἰηθῶμεν διαλήψεσθαί τι αὐτοῦ, τὸ μὲν ἐπὶ τάδε, τὸ δὲ ἐπ' ἐκεῖνα, τὸ ἴσον ἡμῖν δεῖ προςπίπτειν. Ἑξῆς τε θεωροῦμεν ταῦτα ἀπὸ τοῦ πρώτου καταρχόμενοι, καὶ οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ, οὐδὲ μέρεσι μερῶν ἁπτόμενα, ἀλλὰ ἐν τῇ ἰδιότητι τῇ ἑαυτῶν τὰ μεγέθη καταμετροῦντα, τὰ πλείω πλεῖον, καὶ τὰ ἐλάττω ἔλαττον. Ταύτῃ τῇ ἀναλογίᾳ νομιστέον καὶ τὸ ἐν τῇ 27 59 ἀτόμῳ ἐλάχιστον κεχρῆσθαι. Μικρότητι γὰρ ἐκεῖνο δῆλον ὡς διαφέρει τοῦ κατὰ τὴν αἴσθησιν θεωρουμένου, ἀναλογίᾳ δὲ τῇ αὐτῇ κέχρηται· ἐπείπερ καὶ ὅτι μέγεθος ἔχει ἡ ἄτομος κατὰ τὴν ἐνταῦθα ἀναλογίαν, κατηγορήσαμεν, μικρόν τι μόνον, μακρὸν ἐκβάλλοντες. Ἔτι τε τὰ ἐλάχιστα καὶ ἀμιγῆ πέρατα δεῖ νομίζειν τῶν μηκῶν, τὸ καταμέτρημα ἐξ αὐτῶν πρῶτον τοῖς μείζοσι καὶ ἐλάττοσι παρασκευάζοντα τῇ διὰ λόγου θεωρίᾳ ἐπὶ τῶν ἀοράτων. Ἡ γὰρ κοινότης ἡ ὑπάρχουσα αὐτοῖς πρὸς τὰ ἀμετάβολα ἱκανὴ τὸ μέχρι τούτου συντελέσαι· συμφόρησιν δὲ ἐκ τούτων κίνησιν 60 ἐχόντων οὐχ οἷόν τε γίνεσθαι. Καὶ μὴν κατὰ 28 τοῦ ἀπείρου ὡς μὲν ἀνωτάτω ἢ κατωτάτω οὐ δεῖ κατηγορεῖν τὸ ἄνω ἢ κάτω· ἴσμεν τοι τὸ ὑπὲρ κεφαλῆς, ὅθεν ἂν θῶμεν εἰς ἄπειρον ἄγειν ὂν, μηδέποτε φανεῖσθαι τοῦτο ἡμῖν, ἢ τὸ ὑποκάτω τοῦ νοηθέντος εἰς ἄπειρον ἅμα

ἄνω τε εἶναι καὶ κάτω πρὸς τὸ αὐτό· τοῦτο γὰρ ἀδύνατον διανοηθῆναι. Ὥστ' ἔστι μίαν λαβεῖν φορὰν τὴν ἄνω νοουμένην εἰς ἄπειρον, καὶ μίαν τὴν κάτω, ἂν καὶ μυριάκις πρὸς τοὺς πόδας τῶν ἐπάνω τὸ παρ' ἡμῶν φερόμενον ἐπὶ τοὺς ὑπὲρ κεφαλῆς ἡμῶν τόπους ἀφικνῆται, ἢ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῶν ὑποκάτω τὸ παρ' ἡμῶν κάτω φερόμενον. Ἡ γὰρ ὅλη φορὰ οὐθὲν ἧττον ἑκατέρα ἑκατέρᾳ ἀντικειμένη

29 ἐπ' ἄπειρον νοεῖται. Καὶ μὴν καὶ ἰσοταχεῖς 61 ἀναγκαῖον τὰς ἀτόμους εἶναι, ὅταν διὰ τοῦ κενοῦ εἰςφέρωνται, μηδενὸς ἀντικόπτοντος· οὔτε γὰρ τὰ βαρέα θᾶττον οἰσθήσεται τῶν μικρῶν καὶ κούφων, ὅταν γε δὴ μηδὲν ἀπαντᾷ αὐτοῖς· οὔτε τὰ μικρὰ τῶν μεγάλων, πάντα πόρον σύμμετρον ἔχοντα, ὅταν μηθὲν μηδὲ ἐκείνοις ἀντικόπτῃ. Οὔθ' ἡ ἄνω, οὔθ' ἡ εἰς τὸ πλάγιον διὰ τῶν κρούσεων φορὰ, οὔθ' ἡ κάτω διὰ τῶν ἰδίων βαρῶν· ἐφ' ὁπόσον γὰρ ἂν κατίσχῃ ἑκατέραν, ἐπὶ τοσοῦτον ἅμα νοήματι τὴν φορὰν σχήσει, ἕως [ἂν μηθὲν] ἀντικόψῃ ἢ ἔξωθεν ἢ ἐκ τοῦ ἰδίου βάρους πρὸς

30 τὴν τοῦ πλήξαντος δύναμιν. Ἀλλὰ μηδὲ κατὰ 62 τὰς συγκρίσεις θᾶττον ἑτέρα ἑτέρας οἰσθήσεται, τῶν ἀτόμων ἰσοταχῶν οὐσῶν, τῷ ἐφ' ἕνα τόπον φέρεσθαι τὰς ἐν τοῖς ἀθροίσμασιν ἀτόμους, καὶ κατὰ τὸν ἐλάχιστον συνεχῆ χρόνον·

εἰ δὲ μὴ ἐφ' ἕνα τόπον [φέρονται,] ἀλλὰ πυκνοὶ ἀντικόπτουσι, κατὰ τοὺς λόγῳ θεωρητοὺς χρόνους, ἕως ἂν ὑπὸ τὴν αἴσθησιν τὸ συνεχὲς τῆς φορᾶς γένηται. Τὸ γὰρ προςδοξαζόμενον περὶ τοῦ ἀοράτου, ὡς ἄρα καὶ οἱ διὰ λόγου θεωρητοὶ χρόνοι τὸ συνεχὲς τῆς φορᾶς ἕξουσιν, οὐκ ἀληθές ἐστιν ἐπὶ τῶν τοιούτων· ἐπεὶ τό γε θεωρούμενον πᾶν ἢ κατ' ἐπιβολὴν λαμβανόμενον τῇ διανοίᾳ, ἀληθές
63 ἐστιν. Μετὰ δὲ ταῦτα δεῖ συνορᾶν περὶ τῆς 31 ψυχῆς, ἀναφέροντα ἐπὶ τὰς αἰσθήσεις καὶ τὰ πάθη· οὕτω γὰρ ἡ βεβαιοτάτη πίστις ἔσται, ὅτι ἡ ψυχὴ σῶμά ἐστι λεπτομερὲς, παρ' ὅλον τὸ ἄθροισμα παρεσπαρμένον, προσεμφερέστατον δὲ πνεύματι θερμοῦ τινὰ κρᾶσιν ἔχοντι, καὶ πῇ μὲν τούτῳ προσεμφερὲς, πῇ δὲ ἐκείνῳ. Ἔστι δὲ τὸ μέρος πολλὴν παραλλαγὴν εἰληφὸς τῇ λεπτομερείᾳ καὶ αὐτῶν τούτων, συμπαθὲς δὲ τούτῳ μᾶλλον καὶ τῷ λοιπῷ ἀθροίσματι. Τοῦτο δὲ πᾶν αἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς δηλοῦσι καὶ τα πάθη καὶ αἱ εὐκινησίαι καὶ αἱ διανοήσεις, καὶ ὧν στερούμενοι θνήσκομεν. Καὶ μὴν καὶ ὅτι ἔχει ἡ ψυχὴ τῆς αἰσθήσεως 32
64 τὴν πλείστην αἰτίαν, δεῖ κατέχειν. Οὐ μὴν εἰλήφει ἂν ταύτην, εἰ μὴ ὑπὸ τοῦ λοιποῦ ἀθροίσματος ἐστεγάζετό πως· τὸ δὲ λοιπὸν ἄθροισμα παρασκευάσαν τὴν αἰτίαν ταύτην,

μετείληφε καὶ αὐτὸ τοιούτου συμπτώματος παρ᾽ ἐκείνης, οὐ μέντοι πάντων, ὧν ἐκείνη κέκτηται. Διὸ ἀπαλλαγείσης τῆς ψυχῆς οὐκ ἔχει τὴν αἴσθησιν· οὐ γὰρ αὐτὸ ἐν ἑαυτῷ ταύτην ἐκέκτητο τὴν δύναμιν, ἀλλὰ ἑτέρῳ ἅμα συγγεγενημένῳ αὐτῷ παρεσκεύαζεν, ὃ διὰ τῆς συντελεσθείσης περὶ αὐτὸ δυνάμεως κατὰ τὴν κίνησιν σύμπτωμα αἰσθητικὸν εὐθὺς ἀποτελοῦν ἑαυτῷ, ἀπεδίδου κατὰ τὴν ὁμούρησιν καὶ συμπάθειαν καὶ ἐκείνῳ, καθάπερ

33 εἶπον. Διὸ δὴ καὶ ἐνυπάρχουσα ἡ ψυχὴ οὐδέποτε, ἄλλου τινὸς μέρους ἀπηλλαγμένου, ἀναισθητεῖ, ἐάνπερ διαμένῃ τὸ ὀξὺ κατὰ τὴν αἴσθησιν, ἀλλὰ ἂν καὶ αὕτη ξυναπόληται, τοῦ στεγάζοντος λυθέντος εἴθ᾽ ὅλου εἴτε καὶ μέρους τινός· τὸ δὲ λοιπὸν ἄθροισμα διαμένον καὶ ὅλον καὶ κατὰ μέρος οὐκ ἔχει τὴν αἴσθησιν, ἐκείνου ἀπηλλαγμένου, ὅσον ποτέ ἐστι τὸ συντεῖνον τῶν ἀτόμων πλῆθος

34 εἰς τὴν τῆς ψυχῆς φύσιν. Καὶ μὴν καὶ λυομένου τοῦ ὅλου ἀθροίσματος ἡ ψυχὴ διασπείρεται, καὶ οὐκέτι ἔχει τὰς αὐτὰς δυνάμεις, οὐδὲ κινεῖται· ὥστ᾽ οὐδ᾽ αἴσθησιν κέκτηται. Οὐ γὰρ οἷόν τε νοεῖν αὐτὴν αἰσθανομένην, μὴ ἐν τούτῳ τῷ συστήματι ταῖς κινήσεσι ταύταις χρωμένην, ὅταν τὰ στεγάζοντα καὶ περιέχοντα μὴ τοιαῦτα ᾖ, ἐν οἷς νῦν οὖσα ἔχει

65

66

ταύτας τὰς κινήσεις. [Ἀλλὰ μὴν καὶ τόδε 35
λέγει ἐν ἄλλοις, καὶ ἐξ ἀτόμων αὐτὴν συγκεῖ-
σθαι λειοτάτων καὶ στρογγυλωτάτων, πολλῷ
τινι διαφερουσῶν τῶν τοῦ πυρός· καὶ τὸ μὲν
ἄλογον αὐτῆς ἐν τῷ λοιπῷ παρεσπάρθαι σώματι,
τὸ δὲ λογικὸν ἐν τῷ θώρακι, ὡς δῆλον ἔκ τε
τῶν φόβων καὶ τῆς χαρᾶς. Ὕπνον τε γίνεσθαι
τῶν τῆς ψυχῆς μερῶν, τῶν παρ᾽ ὅλην τὴν
σύγκρισιν παρεσπαρμένων, ἐγκατεχομένων ἢ
διαφορουμένων, εἶτα συμπιπτόντων τοῖς ἐσπαρ-
67 μένοις. Τό τε σπέρμα ἀφ᾽ ὅλων τῶν σωμάτων 36
φέρεσθαι]. [Ἀλλὰ μὴν καὶ τόδε] γε δεῖ προσκα-
τανοεῖν, ὅτι τὸ ἀσώματον λέγω κατὰ τὴν
πλείστην ὁμιλίαν τοῦ ὀνόματος ἐπὶ τοῦ καθ᾽
ἑαυτὸ νοηθέντος ἄν· καθ᾽ ἑαυτὸ δὲ οὐκ ἔστι
νοῆσαι τὸ ἀσώματον πλὴν [ἐπὶ] τοῦ κενοῦ.
Τὸ δὲ κενὸν οὔτε ποιῆσαι οὔτε παθεῖν δύνα-
ται, ἀλλὰ κίνησιν μόνον δι᾽ ἑαυτοῦ τοῖς
σώμασι παρέχεται. Ὥσθ᾽ οἱ λέγοντες ἀσώμα-
τον εἶναι τὴν ψυχὴν, ματαιάζουσιν. Οὐθὲν
γὰρ ἂν ἐδύνατο ποιεῖν οὔτε πάσχειν, εἰ ἦν
τοιαύτη. Νῦν δ᾽ ἐναργῶς ἀμφότερα ταῦτα
διαλαμβάνομεν περὶ τὴν ψυχὴν τὰ συμπτώ-
68 ματα. Ταῦτα οὖν πάντα τὰ διαλογίσματα
ἀνάγων τις ἐπὶ τὰ πάθη καὶ τὰς αἰσθήσεις,
μνημονεύων τῶν ἐν ἀρχῇ ῥηθέντων, ἱκανῶς
κατόψεται τοῖς τύποις ἐμπεριειλημμένα εἰς τὸ

τὰ κατὰ μέρος ἀπὸ τούτων ἐξακριβοῦσθαι
37 βεβαίως. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὰ σχήματα καὶ τὰ χρώματα καὶ τὰ μεγέθη, καὶ τὰ βάρεα καὶ ὅσα ἄλλα κατηγορεῖται τοῦ σώματος, ὡςανεὶ συμβεβηκότα ἢ πᾶσιν ἢ τοῖς ὁρατοῖς, καὶ κατὰ τὴν αἴσθησιν αὐτὴν γνωστοῖς, οὔθ' ὡς καθ' ἑαυτὰς εἰσὶ φύσεις, δοξαστέον, (οὐ γὰρ δυνατὸν ἐπινοῆσαι τοῦτο) οὔθ' ὅλως ὡς οὐκ 69 εἰσὶν, οὔθ' ὡς ἕτερά τινα προσυπάρχοντα τούτῳ ἀσώματα, οὔθ' ὡς μόρια τούτου, ἀλλ' ὡς τὸ ὅλον σῶμα καθόλου μὲν ἐκ τούτων πάντων τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ἔχον ἀΐδιον· οὐχ οἷον δὲ εἶναι συμπεφορημένον, ὥςπερ ὅταν ἐξ αὐτῶν τῶν ὄγκων μεῖζον ἄθροισμα συστῇ, ἤτοι τῶν πρώτων, ἢ τῶν τοῦ ὅλου μεγεθῶν, τοῦ δέ τινος ἐλαττόνων, ἀλλὰ μόνον, ὡς λέγω, ἐκ τούτων ἁπάντων τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ἔχον ἀΐδιον. Καὶ ἐπιβολὰς μὲν ἔχοντα ἰδίας πάντα ταῦτα ἐστὶ καὶ διαλήψεις, συμπαρακολουθοῦντος δὲ τοῦ ἀθρόου καὶ οὐδαμῇ ἀποσχιζομένου, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀθρόαν ἔννοιαν τοῦ σώματος
38 κατηγορίαν εἰληφότος. Καὶ μὴν καὶ τοῖς 70 σώμασι συμπίπτει πολλάκις καὶ οὐκ ἀΐδιον [τι] παρακολουθεῖν, οὔτ' ἐν τοῖς ἀοράτοις, καὶ οὔτε ἀσώματα· ὥςτε δὴ κατὰ τὴν πλείστην φορὰν τούτῳ τῷ ὀνόματι χρώμενοι, φανερὸν ποιοῦμεν, τὰ συμπτώματα οὔτε τὴν τοῦ ὅλου

φύσιν ἔχειν, ὃ συλλαβόντες κατὰ τὸ ἀθρόον σῶμα προσαγορεύομεν, οὔτε τὴν τῶν ἀϊδίων παρακολουθούντων, ὧν ἄνευ σῶμα οὐ δυνατὸν νοεῖσθαι· κατ' ἐπιβολὰς δ' ἄν τινας παρακολουθοῦντος τοῦ ἀθρόου ἕκαστα προσαγορευθείη, ἀλλ' ὅτε δήποτε ἕκαστα συμβαίνοντα θεωρεῖται, οὐκ ἀϊδίων τῶν συμπτωμάτων παρακολουθούντων. Καὶ οὐκ ἐξελατέον ἐκ τοῦ 39 ὄντος ταύτην τὴν ἐνάργειαν, ὅτι οὐκ ἔχει τὴν τοῦ ὅλου φύσιν ὃ συμβαίνει, ὃ δὴ καὶ σῶμα προσαγορεύομεν, οὐδὲ τὴν τῶν ἀϊδίων παρακολουθούντων, οὐδ' αὖ καθ' αὑτὰ [ὑφεστάναι] νομιστέον· οὐδὲ γὰρ τοῦτο διανοητέον οὔτ' ἐπὶ τούτων, οὔτ' ἐπὶ τῶν ἀϊδίων συμβεβηκότων, ἀλλ' ὅπερ καὶ φαίνεται, συμπτώματα πάντα τὰ σώματα νομιστέον, καὶ οὐκ ἀΐδιον παρακολουθοῦντα, οὐδ' αὖ φύσεως καθ' ἑαυτὰ τάγμα ἔχοντα, ἀλλ' ὃν τρόπον αὐτὴ ἡ αἴσθησις τὴν ἰδιότητα ποιεῖ, θεωρεῖται. Καὶ 40 μὴν καὶ τόγε δεῖ προσκατανοῆσαι σφοδρῶς· τὸν γὰρ δὴ χρόνον οὐ ζητητέον, ὥσπερ καὶ τὰ λοιπὰ, ὅσα ἐν ὑποκειμένῳ ζητοῦμεν, ἀνάγοντες ἐπὶ τὰς βλεπομένας παρ' ἡμῖν προλήψεις· ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἐνέργημα, καθ' ὃ τὸν πολὺν ἢ ὀλίγον χρόνον ἀναφωνοῦμεν, συγγενικῶς τοῦτο περιφέροντες, ἀναλογιστέον. Καὶ οὔτε διαλέκτους ὡς βελτίους μεταληπτέον,

ἀλλ' αὐταῖς ταῖς ὑπαρχούσαις κατ' αὐτοῦ χρηστέον· οὔτε ἄλλο τι κατ' αὐτοῦ κατηγορητέον, ὡς τὴν αὐτὴν οὐσίαν ἔχοντος τῷ ἰδιώματι τούτῳ, (καὶ γὰρ τοῦτο ποιοῦσί τινες,) ἀλλὰ μόνον ᾧ συμπλέκομεν τὸ ἴδιον τοῦτο καὶ παραμετροῦμεν, μάλιστα ἐπιλογιστέον.
41 Καὶ γὰρ τοῦτο οὐκ ἀποδείξεως προσδεῖται, 73 ἀλλ' ἐπιλογισμοῦ, ὅτι ταῖς ἡμέραις καὶ ταῖς νυξὶ συμπλέκομεν [χρόνον] καὶ τοῖς τούτων μέρεσιν· ὡσαύτως δὲ καὶ τοῖς πάθεσι καὶ ταῖς ἀπαθείαις, καὶ κινήσεσι καὶ στάσεσιν, ἴδιόν τι σύμπτωμα περὶ ταῦτα πάλιν αὐτὸ τοῦτο ἐννοοῦντες, καθ' ὃ χρόνον ὀνομάζομεν. [Φησὶ δὲ τοῦτο καὶ ἐν τῇ β περὶ φύσεως, καὶ ἐν τῇ
42 μεγάλῃ ἐπιτομῇ.] Ἐπί τε τοῖς προειρημένοις τοὺς κόσμους δεῖ καὶ πᾶσαν σύγκρισιν πεπερασμένην, τὸ ὁμοειδὲς τοῖς θεωρουμένοις πυκνῶς ἔχουσαν, νομίζειν γεγονέναι ἀπὸ τοῦ ἀπείρου, πάντων τούτων ἐκ συστροφῶν ἰδίων ἀποκεκριμένων καὶ μειζόνων καὶ ἐλαττόνων· καὶ πάλιν διαλύεσθαι πάντα, τὰ μὲν θᾶττον, τὰ δὲ βραδύτερον· καὶ τὰ μὲν ὑπὸ τοιῶνδε, τὰ δὲ ὑπὸ τοιῶνδε τοῦτο πάσχοντα. Δῆλον 74 οὖν, ὡς καὶ φθαρτοὶ οἱ κόσμοι μεταβαλλόντων τῶν μερῶν· καὶ ἡ γῆ τῷ ἀέρι ἐπο-
43 χεῖται. Ἔτι δὲ καὶ τοὺς κόσμους οὔτε ἐξ ἀνάγκης δεῖ νομίζειν ἕνα σχηματισμὸν ἔχειν,

ἀλλὰ καὶ διαφόρους αὐτοὺς, οὓς μὲν σφαιροειδεῖς, οὓς δὲ ὠοειδεῖς, καὶ ἀλλοιοσχήμονας ἄλλους· οὐ μέντοι πᾶν σχῆμα ἔχειν. Οὐδὲ ζῶα εἶναι ἀποκριθέντα ἀπὸ τοῦ ἀπείρου· οὐδὲ γὰρ ἂν ἀποδείξειεν οὐδεὶς, ὡς μὲν τῷ τοιούτῳ κόσμῳ ἐμπεριελήφθη τὰ τοιαῦτα σπέρματα, ἐξ ὧν ζῶά τε καὶ φυτὰ καὶ τὰ λοιπὰ πάντα [τὰ] θεωρούμενα συνίσταται, ἐν δὲ τῷ τοιούτῳ οὐκ ἂν ἐδυνήθη καὶ ἐντραφῆναι. Ὡσαύτως δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ 75 γῆς νομιστέον. Ἀλλὰ μὴν ὑποληπτέον, καὶ 44 τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν πολλὰ καὶ παντοῖα ὑπὸ τῶν αὐτῶν πραγμάτων διδαχθῆναί τε καὶ ἀναγκασθῆναι· τὸν δὲ λογισμὸν τὰ ὑπὸ ταύτης παρεγγυηθέντα καὶ ὕστερον ἐπακριβοῦν καὶ προσεξευρίσκειν, ἐν μέν τισι θᾶττον, ἐν δέ τισι βραδύτερον· καὶ ἐν μέν τισι κατὰ περιόδους καὶ χρόνους μείζους ἀπὸ τῶν τοῦ ἀπείρου, ἐν δέ τισι κατ' ἐλάττους. Ὅθεν καὶ τὰ ὀνόματα ἐξ ἀρχῆς μὴ θέσει γενέσθαι, ἀλλ' αὐτὰς τὰς φύσεις τῶν ἀνθρώπων, καθ' ἕκαστα ἔθνη ἴδια πασχούσας πάθη καὶ ἴδια λαμβανούσας φαντάσματα, ἰδίως τὸν ἀέρα ἐκπέμπειν, στελλόμενον ὑφ' ἑκάστων τῶν παθῶν καὶ τῶν φαντασμάτων, ὡς ἄν ποτε καὶ ἡ παρὰ τοὺς τόπους τῶν ἐθνῶν διαφορὰ εἴη. 76 Ὕστερον δὲ κοινῶς καθ' ἕκαστα ἔθνη τὰ ἴδια 45

τεθῆναι, πρὸς τὸ τὰς δηλώσεις ἧττον ἀμφι-
βόλους γενέσθαι ἀλλήλοις, καὶ συντομωτέρως
δηλουμένας. Τινὰ δὲ καὶ οὐ συνορώμενα πράγ-
ματα εἰσφέροντας τοὺς συνειδότας παρεγγυῆ-
σαί τινας φθόγγους· [ὧν τοὺς μὲν] ἀναγκα-
σθέντας ἀναφωνῆσαι, τοὺς δὲ, τῷ λογισμῷ
ἑπομένους κατὰ τὴν πλείστην αἰτίαν, οὕτως
46 ἑρμηνεῦσαι. Καὶ μὴν ἐν τοῖς μετεώροις φορὰν
καὶ τροπὴν καὶ ἔκλειψιν καὶ ἀνατολὴν καὶ
δύσιν καὶ τὰ σύστοιχα τούτοις, μήτε λειτ-
ουργοῦντός τινος νομίζειν δεῖ γίνεσθαι καὶ
διατάττοντος ἢ διατάξαντος, καὶ ἅμα τὴν
πᾶσαν μακαριότητα ἔχοντος μετ᾽ ἀφθαρσίας·
οὐ γὰρ συμφωνοῦσι πραγματεῖαι καὶ φροντί-
δες καὶ ὀργαὶ καὶ χάριτες μακαριότητι, ἀλλ᾽
ἀσθενείᾳ καὶ φόβῳ καὶ προσδεήσει τῶν πλη-
σίον ταῦτα γίνεται· μήτ᾽ αὖ πυρώδη τινὰ
συνεστραμμένα, τὴν μακαριότητα κεκτημένα,
κατὰ βούλησιν τὰς κινήσεις ταύτας λαμβά-
νειν, ἀλλὰ πᾶν τὸ σέμνωμα τηρεῖν κατὰ
πάντα ὀνόματα φερόμενα ἐπὶ τὰς τοιαύτας
ἐννοίας, ἐὰν μηδὲν ὑπεναντίον ἐξ αὐτῶν τῷ
σεμνώματι δόξῃ· εἰ δὲ μὴ, τὸν μέγιστον
τάραχον ἐν ταῖς ψυχαῖς αὕτη ὑπεναντιότης
47 παρασκευάσει. Ὅθεν δὴ κατὰ τὰς ἐξ ἀρχῆς
ἐναπολήψεις τῶν συστροφῶν τούτων ἐν τῇ τοῦ
κόσμου συστάσει δεῖ δοξάζειν καὶ τὴν ἀνάγκην

78 ταύτην καὶ περίοδον συντελεῖσθαι. Καὶ μὴν καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν κυριωτάτων αἰτίαν ἐξακριβῶσαι, φυσιολογίας ἔργον εἶναι δεῖ νομίζειν, καὶ τὸ μακάριον ἐν τῇ περὶ τῶν μετεώρων γνώσει ἐνταῦθα πεπτωκέναι, καὶ ἐν τῷ τίνες φύσεις αἱ θεωρούμεναι κατὰ τὰ μετέωρα ταυτὶ, καὶ ὅσα συγγενῆ πρὸς τὴν εἰς ταῦτα ἀκρίβειαν. Ἔτι τε καὶ τὸ πλεοναχῶς ἐν τοῖς τοιούτοις εἶναι, καὶ τὸ ἐνδεχομένως καὶ ἄλλως πως ἔχειν, ἀλλ' ἁπλῶς μὴ εἶναι ἐν ἀφθάρτῳ καὶ μακαρίᾳ φύσει τῶν διάκρισιν ὑποβαλλόντων ἢ τάραχον μηθὲν, καὶ τοῦτο καταλαβεῖν
79 τῇ διανοίᾳ ἐστὶν, ἁπλῶς [οὕτως] εἶναι. Τὸ 48 δ' ἐν τῇ ἱστορίᾳ πεπτωκὸς τῆς δύσεως καὶ ἀνατολῆς καὶ τροπῆς καὶ ἐκλείψεως, καὶ ὅσα συγγενῆ τούτοις, μηθὲν ἔτι πρὸς τὸ μακάριον τῆς γνώσεως συντείνειν, ἀλλ' ὁμοίως τοὺς φόβους ἔχειν τοὺς ταῦτα κατιδόντας, τίνες δὲ αἱ φύσεις ἀγνοοῦντας, καὶ τίνες αἱ κυριώταται αἰτίαι, καὶ εἰ μὴ προσῄδεισαν ταῦτα, τάχα δὲ καὶ πλείους, ὅταν τὸ θάμβος ἐκ τῆς τούτων προσκατανοήσεως μὴ δύνηται τὴν λύσιν λαμβάνειν καὶ τὴν περὶ τῶν κυριωτάτων οἰκονομίαν. Διὸ δὴ καὶ πλείους 49 αἰτίας εὑρίσκομεν τροπῶν καὶ δύσεων καὶ ἀνατολῶν καὶ ἐκλείψεων καὶ τῶν τοιουτοτρόπων, ὥςπερ καὶ ἐν τοῖς κατὰ μέρος γινομέ-

νοις· καὶ οὐ δεῖ νομίζειν, τὴν ὑπὲρ τού-
των χρείαν ἀκρίβειαν μὴ ἀπειληφέναι, ὅση
πρὸς τὸ ἀτάραχον καὶ μακάριον ἡμῶν
συντείνει. Ὥστε παραθεωροῦντας, ποσαχῶς
παρ' ἡμῖν τὸ ὅμοιον γίνεται, αἰτιολογητέον
ὑπέρ τε τῶν μετεώρων καὶ παντὸς τοῦ ἀδή-
λου, καταφρονοῦντας τῶν οὔτε τὸ μοναχῶς
ἔχον ἢ γινόμενον γνωριζόντων, οὔτε τὸ πλεο-
ναχῶς συμβαῖνον κατὰ τὴν ἐκ τῶν ἀποστη-
μάτων φαντασίαν παραδιδόντων, ἔτι τε
ἀγνοούντων, καὶ ἐν ποίοις οὐκ ἔστιν ἀτα-
ρακτῆσαι. Ἂν οὖν οἰώμεθα καὶ ὡδί πως ἐνδε-
χόμενον αὐτὸ γίνεσθαι, καὶ ἐφ' οἵοις ὁμοίως
[ἐστὶν] ἀταρακτῆσαι, αὐτὸ τὸ ὅτι πλεονα-
χῶς γίνεται γνωρίζοντες, ὥςπερ, κἂν, ὅτι
ὡδί πως γίνεται, εἰδῶμεν, ἀταρακτήσομεν.
50 Ἐπὶ δὲ τούτοις ἅπασιν ἐκεῖνο δεῖ κατανοεῖν,
ὅτι τάραχος ὁ κυριώτατος ταῖς ἀνθρωπίναις
ψυχαῖς γίνεται ἐν τῷ ταῦτα μακάριά τε δοξά-
ζειν καὶ ἄφθαρτα, καὶ ὑπεναντίας ἔχειν τού-
τοις βουλήσεις ἅμα καὶ πράξεις καὶ αἰτίας,
καὶ ἐν τῷ αἰώνιόν τι δεινὸν καὶ προσδοκᾶν
καὶ ὑποπτεύειν κατὰ τοὺς μύθους, [εἴτε
κατὰ] ταύτην τὴν ἀναισθησίαν τὴν ἐν τῷ
τεθνάναι φοβουμένους ὥςπερ οὖσαν κατ' αὐ-
τούς, καὶ ἐν τῷ μὴ δόξαις ταύταις πάσχειν,
ἀλλ' ἀλόγῳ γέ τινι παραστάσει. Ὅθεν τοὺς

μὴ ὁρίζοντας τὸ δεινὸν τὴν ἴσην ἢ καὶ ἐπιτεταμένην ταραχὴν λαμβάνειν τῷ εἰ καὶ 82 ἐδόξαζον ταῦτα. Ἡ δὲ ἀταραξία, τὸ τούτων 51 πάντων ἀπολελύσθαι, καὶ συνεχῆ μνήμην ἔχειν τῶν ὅλων καὶ κυριωτάτων. Ὅθεν τοῖς πᾶσι προσεκτέον τοῖς παροῦσι καὶ ταῖς αἰσθήσεσι, κατὰ μὲν τὸ κοινὸν ταῖς κοιναῖς, κατὰ δὲ τὸ ἴδιον ταῖς ἰδίαις, καὶ πάσῃ τῇ παρούσῃ καθ' ἕκαστον τῶν κριτηρίων ἐναργείᾳ. Ἂν γὰρ τούτοις προσέχωμεν, τὸ ὅθεν ὁ τάραχος καὶ ὁ φόβος ἐγίνετο, ἐξαιτιολογήσομεν ὀρθῶς καὶ ἀπολύσομεν, ὑπέρ τε μετεώρων αἰτιολογοῦντες καὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἀεὶ παρεμπιπτόντων, καὶ ὅσα φοβεῖ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους ἐσχάτως. Ταῦτά σοι, ὦ Ἡρόδοτε, ἔστι 52 κεφαλαιωδέστατα ὑπὲρ τῆς τῶν ὅλων φύσεως 83 ἐπιτετμημένα· ὥστε ἂν γένοιτο οὗτος ὁ λόγος δυνατὸς, κατεσχέθη μετὰ ἀκριβείας, οἶμαι, ἐὰν μὴ καὶ πρὸς ἅπαντα βαδίσῃ τὶς τῶν κατὰ μέρος ἀκριβωμάτων, ἀσύγκριτον αὐτὸν πρὸς τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους ἁδρότητα λήψεσθαι. Καὶ γὰρ καὶ καθαρὰ ἀφ' ἑαυτοῦ ποιήσει πολλὰ τῶν κατὰ μέρος ἐξηκριβωμένων κατὰ τὴν ὅλην πραγματείαν ἡμῖν, καὶ αὐτὰ ταῦτα ἐν μνήμῃ τιθέμενα συνεχῶς βοηθήσει. Τοιαῦτα γάρ ἐστιν, ὥστε 53 καὶ τοὺς τὰ κατὰ μέρος ἤδη ἐξακριβοῦντας

ἱκανῶς ἢ καὶ τελείως, εἰς τὰς τοιαύτας ἀναλύοντας ἐπιβολὰς, τὰς πλείστας τῶν περιοδειῶν ὑπὲρ τῆς ὅλης φύσεως ποιεῖσθαι. Ὅσοι δὲ μὴ παντελῶς αὐτῶν τῶν ἀποτελειουμένων ἐκ τούτων εἰσὶν, ἢ κατὰ τὸν ἄνευ φθόγγων τρόπον, τὴν ἅμα νοήματι περιοδείαν τῶν κυριωτάτων πρὸς γαληνισμὸν ποιοῦνται.

ἘΠΙΚΟΥΡΟΣ ΠΥΘΟΚΛΕΙ ΧΑΙΡΕΙΝ.

84 Κλέων ὁ περικαλλὴς τὴν παρά σού μοι ἤνεγκεν ἐπιστολὴν, ἐν ᾗ φιλοφρονούμενός τε περὶ ἡμᾶς διετέλεις ἀξίως τῆς ἡμετέρας περὶ σεαυτὸν σπουδῆς, καὶ οὐκ ἀπιθάνως ἐπειρῶ μνημονεύειν τῶν εἰς μακάριον βίον συντεινόντων διαλογισμῶν· ἐδέου τε σεαυτῷ περὶ τῶν μετεώρων σύντομον καὶ εὐπερίγραφον διαλογισμὸν ἀποστεῖλαι, ἵνα ῥαδίως μνημονεύῃς· τὰ γὰρ ἐν ἄλλοις ἡμῖν γεγραμμένα δυσμνημόνευτα εἶναι, κἄν τις, ὡς ἔφης, συνεχῶς αὐτὰ βαστάζει. Ἡμεῖς δὲ ἡδέως τέ σου τὴν δέησιν 2 ἀπεδεξάμεθα, καὶ ἐλπίσιν ἡδείαις συνεσχέθη- 85 μεν, γράψαντες ἂν τὰ λοιπὰ πάντα συντελῶμεν, ἅπερ ἠξίωσας, πολλοῖς καὶ ἄλλοις ἐσόμενα χρήσιμα τὰ διαλογίσματα ταῦτα, καὶ μάλιστα τοῖς νεωστὶ φυσιολογίας γνησίου γεγευμένοις, καὶ τοῖς εἰς ἀσχολίας βαθυτέρας τῶν ἐγκυκλίων τινὸς ἐμπεπλεγμένοις. Καλῶς δὴ αὐτὰ διάλαβε, καὶ δια μνήμης ἔχων ὀξέως

αὐτὰ περιόδευε μετὰ τῶν λοιπῶν, ὧν ἐν τῇ μικρᾷ ἐπιτομῇ πρὸς Ἡρόδοτον ἀπεστείλαμεν.

3 Πρῶτον μὲν οὖν μὴ ἄλλό τι τέλος ἐκ τῆς περὶ μετεώρων γνώσεως, εἴτε κατὰ συναφὴν λεγομένων, εἴτε αὐτοτελῶς, νομίζειν δεῖ εἶναι, ἤπερ ἀταραξίαν καὶ πίστιν βεβαίαν, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν· μήτε τὸ ἀδύνατον 86 παραβιάζεσθαι, μήτε ὁμοίαν κατὰ πάντα τὴν θεωρίαν ἔχειν ἢ τοῖς περὶ βίων λόγοις ἢ τοῖς κατὰ τὴν τῶν ἄλλων φυσικῶν προβλημάτων κάθαρσιν, οἷον, ὅτι τὸ πᾶν σῶμα καὶ ἀναφὴς φύσις ἐστίν· ἢ ὅτι ἄτομα στοιχεῖα, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα [, ἢ] ὅσα μοναχὴν ἔχει τοῖς φαινομένοις συμφωνίαν· ὅπερ ἐπὶ τῶν μετεώρων οὐχ ὑπάρχει· ἀλλὰ ταῦτά γε πλεοναχὴν ἔχει καὶ τῆς γνώσεως αἰτίαν καὶ τῆς οὐσίας ταῖς αἰσθήσεσι σύμφωνον κατηγο-

4 ρίαν. Οὐ γὰρ κατὰ ἀξιώματα καινὰ καὶ νομοθεσίας φυσιολογητέον, ἀλλ' ὡς τὰ φαινόμενα ἐκκαλεῖται· οὐ γὰρ ἰδιολογίας καὶ 87 κενῆς δόξης ὁ βίος ἡμῶν ἔχει χρείαν, ἀλλὰ τοῦ ἀθορύβως ἡμᾶς ζῆν. Πάντα μὲν οὖν γίνεται ἀσείστως ἐπὶ πάντων μετεώρων, κατὰ πλεοναχὸν τρόπον ἐκκαθαιρομένων συμφώνως τοῖς φαινομένοις, ὅταν τὶς τὸ πιθανολογούμενον ὑπὲρ αὐτῶν δεόντως καταλίπῃ. Ὅταν δέ τις τὸ μὲν ἀπολίπῃ, τὸ δὲ ἐκβάλῃ ὁμοίως

σύμφωνον ὂν τῷ φαινομένῳ, δῆλον ὅτι καὶ ἐκ παντὸς ἐκπίπτει φυσιολογήματος, ἐπὶ δὲ τὸν μῦθον καταῤῥεῖ. Σημεῖα δέ τινα τῶν ἐν 5 τοῖς μετεώροις συντελουμένων φέρειν [δεῖ] τῶν παρ' ἡμῖν τινα φαινομένων, ἃ θεωρεῖται ἢ ὑπάρχει, καὶ οὐ τὰ ἐν τοῖς μετεώροις φαινόμενα· ταῦτα γὰρ οὐκ ἐνδέχεται πλεοναχῶς 88 γενέσθαι· τὸ μέντοι φάντασμα ἑκάστων τηρητέον, καὶ ἐπὶ τὰ συναπτόμενα τούτῳ διαιρετέον, ἃ οὐκ ἀντιμαρτυρεῖται τοῖς παρ' ἡμῖν γινομένοις πλεοναχῶς συντελεῖσθαι. Κόσμος 6 ἐστὶ περιοχή τις οὐρανοῦ ἄστρα τε καὶ πάντα τὰ φαινόμενα περιέχουσα, ἀποτομὴν ἔχουσα ἀπὸ τοῦ ἀπείρου καὶ καταλήγουσα ἐν πέρατι ἢ ἀραιῷ ἢ πυκνῷ, ἢ ἐν περιαγομένῳ ἢ ἐν στάσιν ἔχοντι, καὶ στρογγύλην ἢ τρίγωνον ἢ οἵαν δή ποτε περιγραφήν. (πανταχῶς γὰρ ἐνδέχεται· τῶν γὰρ φαινομένων οὐδὲν ἀντιμαρτυρεῖ τῷδε τῷ κόσμῳ, ἐν ᾧ λῆγον οὐκ ἔστι καταλαβεῖν·) καὶ οὗ λυομένου, πάντα 89 τὰ ἐν αὐτῷ σύγχυσιν λήψεται. Ὅτι δὲ καὶ 7 τοιοῦτοι κόσμοι εἰσὶν ἄπειροι τὸ πλῆθος, ἐστὶ καταλαβεῖν· καὶ ὅτι ὁ τοιοῦτος δύναται κόσμος γίνεσθαι καὶ ἐν κόσμῳ καὶ μετακοσμίῳ, (ὃ λέγομεν μεταξὺ κόσμων διάστημα,) ἐν πολυκένῳ τόπῳ, καὶ οὐκ ἐν μεγάλῳ εἰλικρινεῖ καὶ ἀκένῳ· καθάπερ τινές φασιν, ἐπιτηδείων

σπερμάτων ῥυέντων ἀφ' ἑνὸς κόσμου ἢ μετακοσμίου ἢ καὶ ἀπὸ πλειόνων, κατὰ μικρὸν προσθέσεις τε καὶ διαρθρώσεις καὶ μεταστάσεις ποιούντων ἐπ' ἄλλον τόπον, ἂν οὕτω τύχῃ, καὶ ἐπαρδεύσεις ἔκ τινων ἐχόντων ἐπιτηδείους ἕως τελειώσεως καὶ διαμονῆς, ἐφ' ὅσον τὰ ὑποβληθέντα θεμέλια τὴν προσδοχὴν 8 δύναται ποιεῖσθαι. Οὐ γὰρ ἀθροισμὸν δεῖ 90 μόνον γενέσθαι, οὐδὲ δῖνον, ἐν ᾧ ἐνδέχεται κόσμον γίνεσθαι κενῷ, κατὰ τὸ δοξαζόμενον ἐξ ἀνάγκης, αὔξεσθαί τε, ἕως ἂν ἑτέρῳ προσκρούσῃ, καθάπερ τῶν φυσικῶν καλουμένων φησί τις. Τοῦτο γὰρ μαχόμενόν ἐστι τοῖς φαινομένοις· ἥλιός τε καὶ σελήνη καὶ τὰ λοιπὰ ἄστρα οὐ, καθ' αὐτὰ γενόμενα, ὕστερον ἐμπεριελαμβάνετο ὑπὸ τοῦ κόσμου. Ὁμοίως δὲ καὶ γῆ καὶ θάλαττα καὶ ὅσα γε δεῖ σώζεσθαι ἄλλα, εὐθὺς διεπλάττετο, καὶ αὔξησιν ἐλάμβανε κατὰ προσκρίσεις καὶ δινήσεις λεπτομερῶν τινων φύσεων ἤτοι πνευματικῶν ἢ πυροειδῶν ἤτοι συναμφοτέρων· καὶ γὰρ 9 ταῦτα οὕτως ἡ αἴσθησις ὑποβάλλει. Τὸ δὲ 91 μέγεθος ἡλίου τε καὶ τῶν λοιπῶν ἄστρων κατὰ μὲν τὸ πρὸς ἡμᾶς τηλικοῦτόν ἐστιν, ἡλίκον φαίνεται· [τοῦτο καὶ ἐν τῇ ἑνδεκάτῃ περὶ φύσεως, εἰ γάρ, φησί, τὸ μέγεθος διὰ τὸ διάστημα ἀποβεβλήκει, πολλῷ ἂν μᾶλλον τὴν

χρόαν·] ἄλλο γὰρ τούτῳ συμμετρώτερον διάστημα οὐθέν ἐστι· κατὰ δὲ τὸ κατ᾽ αὐτὸ ἤτοι μεῖζον τοῦ ὁρωμένου ἢ ἔλαττον μικρῷ ἢ τηλικοῦτον, ἡλίκον ὁρᾶται. Οὕτω γὰρ καὶ τὰ παρ᾽ ἡμῖν πυρὰ ἐξ ἀποστήματος θεωρούμενα κατὰ τὴν αἴσθησιν θεωρεῖται. Καὶ πᾶν δὲ τὸ εἰς τοῦτο τὸ μέρος ἔνστημα ῥᾳδίως διαλυθήσεται, ἐάν τις τοῖς ἐναργήμασι προσέχῃ· ὅπερ ἐν τοῖς περὶ φύσεως βιβλίοις δείκνυμεν.

92 Ἀνατολαὶ καὶ δύσεις ἡλίου καὶ σελήνης καὶ 10 τῶν λοιπῶν ἄστρων καὶ κατὰ ἄναψιν γίνεσθαι δύνανται καὶ κατὰ σβέσιν, τοιαύτης οὔσης περιστάσεως. καὶ καθ᾽ ἑτέρους δὲ τρόπους ὥστε τὰ προειρημένα ἀποτελεῖσθαι· οὐδὲν γὰρ τῶν φαινομένων ἀντιμαρτυρεῖ· κατ᾽ ἐμφάνειάν τε ὑπὲρ γῆς καὶ πάλιν ἐπιπροσθέτησιν τὸ προειρημένον δύναιτ᾽ ἂν συντελεῖσθαι· οὐδὲ γάρ τι τῶν φαινομένων ἀντιμαρτυρεῖ. Τάς 11 τε κινήσεις αὐτῶν οὐκ ἀδύνατον μὲν γίνεσθαι κατὰ τὴν τοῦ ὅλου οὐρανοῦ δίνην, ἢ τούτου μὲν στάσιν, αὐτῶν δὲ δίνην, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐν τῇ τοῦ κόσμου γενέσει ἀνάγκην ἀπο-93 γεννηθεῖσαν ἐπ᾽ ἀνατολῇ, εἶτα τῇ θερμασίᾳ κατά τινα ἐπινέμησιν τοῦ πυρὸς ἀεὶ ἐπὶ τοὺς ἑξῆς τόπους ἰόντος. Τροπὰς ἡλίου καὶ σελήνης ἐνδέχεται μὲν γίνεσθαι κατὰ λόξωσιν οὐρανοῦ, οὕτω τοῖς χρόνοις κατηναγκασμένου·

ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ ἀέρος ἀντέξωσιν, ἢ καὶ ὕλης ἀεὶ ἐπιτηδείας τῆς μὲν ἐχομένης ἐμπιπραμένης, τῆς δὲ καταλιπούσης, ἢ καὶ ἐξ ἀρχῆς τοιαύτην δίνην κατειληθῆναι τοῖς ἄστροις τούτοις, ὥσθ' οἷόν τε ἕλικα κινεῖσθαι. Πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα καὶ τὰ τούτοις συγγενῆ [γίνεσθαι ἐνδέχεται, καὶ] οὐθὲν τῶν ἐναργημάτων διαφωνεῖ, ἐάν τις αἰεὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων μερῶν, ἐχόμενος τοῦ δυνατοῦ, εἰς τὸ σύμφωνον τοῖς φαινομένοις ἕκαστον τούτων δύνηται ἀνάγειν, μὴ φοβούμενος τὰς ἀνδραποδώδεις τῶν ἀστρολόγων τεχνητείας. 12 Κενώσεις 94 τε σελήνης καὶ πάλιν πληρώσεις καὶ κατὰ στροφὴν τοῦ σώματος τούτου δύναιντ' ἂν γίνεσθαι, καὶ κατὰ σχηματισμοὺς ἀέρος ὁμοίως· ἔτι τε καὶ κατὰ ἐπιπροσθετήσεις, καὶ κατὰ πάντας τρόπους, καθ' οὓς καὶ τὰ παρ' ἡμῖν φαινόμενα ἐκκαλεῖται εἰς τὰς τούτου τοῦ εἴδους ἀποδόσεις, ἐὰν μή τις τὸν μοναχῇ τρόπον κατηγαπηκὼς τοὺς ἄλλους ἀποδοκιμάζῃ, οὔτε θεωρητικὸς, τί δυνατὸν ἀνθρώπῳ θεωρῆσαι, καὶ τί ἀδύνατον, καὶ διὰ τοῦτο ἀδύνατα θεωρεῖν ἐπιθυμῶν. 13 Ἔτι τε ἐνδέχεται τὴν σελήνην ἐξ ἑαυτῆς ἔχειν τὸ φῶς, ἐνδέχεται δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ἡλίου· καὶ γὰρ παρ' ἡμῖν θεω- 95 ρεῖται πολλὰ μὲν ἐξ ἑαυτῶν ἔχοντα, πολλὰ δὲ ἀφ' ἑτέρων. Καὶ οὐθὲν ἐμποδοστατεῖ τῶν

ἐν τοῖς μετεώροις φαινομένων, ἐάν τις τοῦ
πλεοναχοῦ τρόπου ἀεὶ μνήμην ἔχῃ, καὶ τὰς
ἀκολούθους αὐτῷ ὑποθέσεις ἅμα καὶ αἰτίας
συνθεωρῇ, καὶ μὴ ἀναβλέπων εἰς τὰ ἀνακό-
λουθα ταῦτα καταῤῥέπῃ ἄλλοτε ἄλλως ἐπὶ
τὸν μοναχὸν τρόπον. Ἡ δὲ ἔμφασις τοῦ προς- 14
ώπου ἐν αὐτῇ δύναται μὲν γίνεσθαι καὶ
κατὰ παραλλαγὴν μερῶν, καὶ κατ᾽ ἐπιπροσθέ-
τησιν, καὶ κατὰ πάντας τρόπους, ὅσοι ἂν
θεωροῖντο τὸ σύμφωνον τοῖς φαινομένοις
96 κεκτημένοι. Ἐπὶ πάντων γὰρ τῶν μετεώρων
τὴν τοιαύτην ἰχνεύειν οὐ προσθετέον· ἢν γάρ
τισι μαχομένοις τοῖς ἐναργήμασιν * * οὐδέποτε
δυνήσεται ἀταραξίας γνησίου μεταλαβεῖν.
Ἔκλειψις ἡλίου καὶ σελήνης δύναται μὲν 15
γίνεσθαι καὶ κατὰ σβέσιν, καθάπερ καὶ παρ᾽
ἡμῖν τοῦτο θεωρεῖται γινόμενον· καὶ ἔτι κατ᾽
ἐπιπροσθέτησιν ἄλλων τινῶν, ἢ γῆς ἢ οὐρανοῦ
ἤ τινος ἑτέρου τοιούτου. Καὶ ὧδε τοὺς οἰκεί-
ους ἀλλήλοις τρόπους συνθεωρητέον, καὶ τὰς
ἅμα συγκυρήσεις τινῶν ὅτι οὐκ ἀδύνατον γί-
νεσθαι. [Ἐν δὲ τῇ δυωδεκάτῃ περὶ φύσεως
ταῦτα λέγει, καὶ τὸν ἥλιον ἐκλείπειν σελήνης
ἐπισκοτούσης, σελήνην δὲ τοῦ τῆς γῆς σκιά-
97 σματος· ἀλλὰ καὶ κατ᾽ ἀναχώρησιν. Τοῦτο
δὲ καὶ Διογένης ὁ Ἐπικούρειος ἐν τῇ πρώτῃ τῶν
ἐπιλέκτων.] Ἔτι τε τάξις περιόδου καθάπερ 16

ἔνια καὶ παῤ ἡμῖν τῶν τυχόντων γίνεται, λαμβανέσθω, καὶ ἡ θεία φύσις πρὸς ταῦτα μηδαμῆ προσαγέσθω, ἀλλὰ ἀλειτούργητος διατηρείσθω καὶ ἐν τῇ πάσῃ μακαριότητι· ὡς, εἰ τοῦτο μὴ πραχθήσεται, ἅπασα ἡ περὶ τῶν μετεώρων αἰτιολογία ματαία ἔσται, καθάπερ τισὶν ἤδη ἐγένετο οὐ δυνατοῦ τρόπου ἐφαψαμένοις, εἰς δὲ τὸ μάταιον ἐκπεσοῦσι, τῷ καθ' ἕνα τρόπον οἴεσθαι γίνεσθαι μόνον, τοὺς δὲ ἄλλους ἅπαντας τοὺς κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον ἐκβάλλειν, εἴς τε τὸ ἀδιανόητον φερομένοις, καὶ τὰ φαινόμενα, ἃ δεῖ σημεῖα ἀποδέχεσθαι,

17 μὴ δυναμένοις συνθεωρεῖν. Μήκη νυκτῶν καὶ ἡμερῶν παραλλάττειν καὶ παρὰ τὸ ταχείας ἡλίου κινήσεις γίνεσθαι καὶ πάλιν βραδείας ὑπὲρ γῆς παρὰ τὰ μήκη τόπων παραλλάττοντα· καὶ τόπους τινὰς περαιοῦσθαι τάχιον ἢ καὶ βραδύτερον, ὡς καὶ παῤ ἡμῖν τινὰ θεωρεῖται, οἷς συμφώνως δεῖ λέγειν ἐπὶ τῶν μετεώρων. Οἱ δὲ τὸ ἓν λαμβάνοντες τοῖς τε φαινομένοις μάχονται καὶ τοῦ τί δυνατὸν ἀνθρώπῳ θεω-

18 ρῆσαι διαπεπτώκασιν. Ἐπισημασίαι δύνανται γίνεσθαι καὶ κατὰ συγκυρήσεις καιρῶν, καθάπερ ἐν τοῖς ἐμφανέσι παῤ ἡμῖν ζώοις· καὶ παῤ ἕτερα, ὡςεὶ καὶ ἀέρος μεταβολήν· ἀμφότερα γὰρ ταῦτα οὐ μάχεται τοῖς φαινομένοις· ἔτι δὲ ποῖον παρὰ τοῦτο ἢ τοῦτο τὸ

αἴτιον γίνεται, οὐκ ἔστι συνιδεῖν. Νέφη γίνε- 19
σθαι καὶ συνίστασθαι δύναται καὶ παρὰ πιλή-
σεις ἀέρος πνευμάτων συνώσει, καὶ παρὰ περι-
πλοκὰς ἀλληλούχων ἀτόμων καὶ ἐπιτηδείων εἰς
τὸ τοῦτο τελέσαι· καὶ κατὰ ῥευμάτων συλ-
λογὴν ἀπό τε γῆς, καὶ ὑδάτων· καὶ κατ᾽
ἄλλους δὲ τρόπους πλείους αἱ τῶν τοιούτων
συστάσεις οὐκ ἀδυνατοῦσι συντελεῖσθαι. Ἤδη
δ᾽ ἀπ᾽ αὐτῶν ᾗ μὲν θλιβομένων, ᾗ δὲ μετα-
βαλλόντων ὕδατα δύνανται συντελεῖσθαι· ἔτι
δὲ ῥεύματα κατὰ ἀποφορὰν ἀπὸ ἐπιτηδείων
τόπων, δι᾽ ἀέρος κινουμένων, βιαιοτέρας ἐπαρ-
δεύσεως γινομένης ἀπό τινων ἀθροισμάτων,
ἐπιτηδείων εἰς τὰς τοιαύτας ἐπιπέμψεις. Βρον- 20
τὰς ἐνδέχεται γίνεσθαι καὶ κατὰ πνεύματος
ἐν τοῖς κοιλώμασι τῶν νεφῶν ἀνείλησιν, κα-
θάπερ ἐν τοῖς ἡμετέροις ἀγγείοις· καὶ παρὰ
πυρὸς πεπνευματωμένου βόμβον ἐν αὐτοῖς·
καὶ κατα ῥήξεις δὲ νεφῶν καὶ διαστάσεις· καὶ
κατὰ παρατρίψεις δὲ νεφῶν καὶ κατάξεις,
πῆξιν εἰληφότων κρυσταλλοειδῆ. Καὶ τὸ ὅλον
καὶ τοῦτο τὸ μέρος πλεοναχῶς γίνεσθαι λέγειν
101 ἐκκαλεῖται τὰ φαινόμενα. Καὶ ἀστραπαὶ 21
δ᾽ ὡσαύτως γίνονται κατὰ πλείους τρόπους·
καὶ γὰρ κατὰ παράτριψιν καὶ σύγκρουσιν
νεφῶν ὁ πυρὸς ἀποτελεστικὸς σχηματισμὸς
ἐξολισθαίνων ἀστραπὴν γεννᾷ· καὶ κατ᾽ ἐκρι-

πισμὸν ἐκ τῶν νεφῶν [ὑπὸ] πνευμάτων, ἃ τὴν λαμπηδόνα ταύτην παρασκευάζει· καὶ κατ' ἐκπιασμὸν, θλίψεως τῶν νεφῶν γινομένης εἴθ' ὑπ' ἀλλήλων εἴθ' ὑπὸ πνευμάτων· καὶ κατὰ ἐμπερίληψιν δὲ τοῦ ἀπὸ τῶν ἄστρων κατεσπειραμένου φωτὸς, εἶτα συνελαυνομένου ὑπὸ τῆς κινήσεως νεφῶν τε καὶ πνευμάτων, καὶ διεκπίπτοντος διὰ τῶν νεφῶν· ἢ κατὰ διήθησιν τῶν νεφῶν τοῦ λεπτομερεστάτου φωτός· ἢ τῷ ὑπὸ τοῦ πυρὸς νέφη συνειλέχθαι, καὶ τὰς βροντὰς ἀποτελεῖσθαι· καὶ κατὰ τὴν τούτου κίνησιν, καὶ κατὰ τὴν τοῦ πνεύματος ἐκπύρωσιν τὴν γινομένην διά τε συντονίαν φορᾶς καὶ διὰ σφοδρὰν κατείλησιν· καὶ κατὰ ῥήξεις 101 δὲ νεφῶν ὑπὸ πνευμάτων καὶ ἔκπτωσιν τῶν πυρὸς ἀποτελεστικῶν ἀτόμων, καὶ τὸ τῆς ἀστραπῆς φάντασμα ἀποτελουσῶν. Καὶ ἄλλους δὲ πλείους τρόπους ῥᾳδίως ἔσται καθορᾶν, ἐχόμενον καὶ τῶν φαινομένων, καὶ τὸ τού-

22 τοις ὅμοιον δυνάμενον συνθεωρεῖν. Προτερεῖ δὲ ἀστραπὴ βρόντης ἐν τοιᾷδέ τινι περιστάσει νεφῶν; καὶ διὰ τὸ, ἅμα τῷ τὸ πνεῦμα ἐμπίπτειν, ἐξωθεῖσθαι τὸν ἀστραπῆς ἀποτελεστικὸν σχηματισμὸν, ὕστερον δὲ τὸ πνεῦμα ἀνειλούμενον τὸν βόμβον ἀποτελεῖν τοῦτον. Καὶ κατ' ἔμπτωσιν δὲ ἀμφοτέρων ἅμα, τῷ τάχει συντονωτέρῳ κεχρῆσθαι πρὸς ἡμᾶς τὴν

103 ἀστραπὴν, ὑστερεῖν δὲ τὴν βροντὴν, καθάπερ ἐπ' ἐνίων ἐξ ἀποστήματος θεωρουμένων, καὶ πληγάς τινας ποιουμένων. Κεραυνοὺς ἐνδέχε- 23 ται γίνεσθαι καὶ κατὰ πλείονας πνευμάτων συλλογὰς καὶ κατ' αὐτῶν ἀνείλησιν ἰσχυράν τε ἐκπύρωσιν· καὶ κατὰ ῥῆξιν μέρους καὶ ἔκπτωσιν ἰσχυροτέραν αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς κάτω τόπους, τῆς ῥήξεως γινομένης διὰ τὸ τοὺς δὲ ἑξῆς τόπους πυκνοτέρους εἶναι δια πίλησιν νεφῶν, καὶ κατὰ ταύτην δὲ τὴν ἔκπτωσιν τοῦ πυρὸς ἀνειλουμένου· καθὰ καὶ βροντην ἐνδέχεται γίνεσθαι πλείονος γενομένου πυρὸς, καὶ πνευματωθέντος ἰσχυρότερον καὶ ῥήξαντος τὸ νέφος, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ὑποχωρεῖν εἰς τὰ ἑξῆς, τῷ πίλησιν γίνεσθαι τὸ μὲν πολὺ πρὸς ὄρος τι ὑψηλὸν, ἐν ᾧ μάλιστα κεραυνοὶ πίπτου-104 σιν, ἀεὶ δὲ πρὸς ἄλληλα. Καὶ κατ' ἄλλους δὲ τρόπους πλείονας ἐνδέχεται κεραυνοὺς ἀποτελεῖσθαι, μόνον ὁ μῦθος ἀπέστω· ἀπέσται δὲ, ἐάν τις καλῶς τοῖς φαινομένοις ἀκολουθῶν περὶ τῶν ἀφανῶν σημειῶται. Πρηστῆρας 24 ἐνδέχεται γίνεσθαι καὶ κατὰ θέσιν νέφους, εἰς τοὺς κάτω τόπους ἑλικοειδῶς ὑπὸ πνεύματος ἀθρόου ὠσθέντος, καὶ διὰ τοῦ πνεύματος πολλοῦ φερομένου, ἅμα καὶ τὸ νέφος εἰς τὸ πλησίον ὠθοῦντος τοῦ ἐκτὸς πνεύματος· καὶ κατὰ περίστασιν δὲ πνεύματος εἰς κύκλον,

ἀέρος τινὸς ἐπισυνωθουμένου ἄνωθεν, καὶ ῥύσεως πολλῆς πνευμάτων γενομένης, καὶ οὐ δυναμένης εἰς τὰ πλάγια διαῤῥυῆναι, διὰ τὴν πέριξ τοῦ ἀέρος πίλησιν. Καὶ ἕως μὲν γῆς 105 τοῦ πρηστῆρος καθιεμένου, στρόβιλοι γίνονται, ὡς ἂν καὶ ἡ ἀπογέννησις κατὰ τὴν κίνησιν τοῦ πνεύματος γένηται· ἕως δὲ θαλάττης,
25 δῖνοι ἀποτελοῦνται. Σεισμοὺς ἐνδέχεται γίνεσθαι καὶ κατὰ πνεύματος ἐν τῇ γῇ ἀπόληψιν, καὶ παρὰ μικροὺς ὄγκους αὐτῆς παράθεσιν καὶ συνεχῆ κίνησιν, ὅταν κράδασιν τῇ γῇ παρασκευάζῃ. Καὶ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἔξωθεν ἐμπεριλαμβάνει ἢ ἐκ τοῦ πίπτειν [εἰς] ἐδάφη, ἢ εἰς ἀντροειδεῖς τόπους τῆς γῆς ἐκ πνευμάτων τὸν πεπιλημένον ἀέρα. Κατὰ ταύτην δὲ τὴν διάδοσιν τῆς κινήσεως ἐκ τῶν πτώσεων ἐδαφῶν πολλῶν, καὶ πάλιν ἀνταπόδοσιν, ὅταν πυκνώμασι σφοδροτέροις τῆς γῆς ἀπαντήσῃ, ἐνδέχεται σεισμοὺς ἀποτελεῖσθαι. Καὶ κατ' 106 ἄλλους δὲ τρόπους πλείους τὰς κινήσεις ταύτας τῆς γῆς γίνεσθαι. Τὰ δὲ πνεύματα συμβαίνει γίνεσθαι κατὰ χρόνον ἀλλοφυλίας τινὸς ἀεὶ καὶ κατὰ μικρὸν παρεισδυομένης· καὶ καθ' ὕδατος ἀφθόνου συλλογήν· τὰ δὲ λοιπὰ πνεύματα γίνεται καὶ ὀλίγων πεσόντων εἰς τὰ πολλὰ κοιλώματα, διαδόσεως τούτων γινομένης.
26 Χάλαζα συντελεῖται καὶ κατὰ πῆξιν

ἰσχυροτέραν, πάντοθεν δὲ πνευματωδῶν περίστασίν τινων· καὶ κατὰ μέρισιν καὶ τῆξιν μετριωτέραν, ὑδατοειδῶν τινων.... ὁμοῦ ῥῆξιν ἅμα τήν τε σύνωσιν αὐτῶν ποιουμένην· καὶ διὰ ῥῆξιν, πρὸς τὸ κατὰ μέρη συνίστασθαι, 107 πηγνύμενα καὶ κατὰ ἀθρότητα. Ἡ δὲ περιφέρεια οὐκ ἀδυνάτως μὲν ἔχει γίνεσθαι, πάντοθεν τῶν ἄκρων ἀποκοπτομένων, καὶ ἐν τῇ συστάσει, πάντοθεν, ὡς λέγεται, καὶ τὰ μέρη ὁμαλῶς περιϊσταμένων εἴτε ὑδατοειδῶν τινων εἴτε πνευματωδῶν. Χιόνα δὲ ἐνδέχεται συντε- 27 λεῖσθαι καὶ ὕδατος λεπτοῦ ἐκχεομένου ἐκ τῶν νεφῶν διὰ πόρων συμμέτρων, καὶ θλίψεως ἐπιτηδείων νεφῶν, καὶ ὑπὸ πνεύματος φορᾶς, εἶτα τούτου πῆξιν ἐν τῇ φορᾷ λαμβάνοντος διά τινα ἰσχυρὰν ἐν τοῖς κατωτάτοις τόποις τῶν νεφῶν ψυχρασίας περίστασιν. Καὶ κατὰ πῆξιν δ' ἐν τοῖς νέφεσιν ὁμαλὴν ἀραιότητα ἔχουσι τοιαύτη πρόεσις ἐκ τῶν νεφῶν γίνοιτ' ἂν πρὸς ἄλληλα θλιβομένων ὑδατοειδῶν καὶ συμπαρακειμένων, ἃ οἱονεὶ σύνωσιν ποιούμενα χάλαζαν ἀποτελεῖ· ὃ μάλιστα γίνεται ἐν 108 τῷ ἀέρι. Καὶ κατὰ τρίψιν δὲ νεφῶν πῆξιν εἰληφότων ἀποτέλεσιν ἂν λαμβάνοι τὸ τῆς χιόνος τοῦτο ἄθροισμα· καὶ κατ' ἄλλους δὲ τρόπους ἐνδέχεται χιόνα συντελεῖσθαι. Δρό- 28 σος συντελεῖται καὶ κατὰ σύνοδον πρὸς ἄλληλα

ἐκ τοῦ ἀέρος τῶν τοιούτων, ἃ τῆς τοιαύτης ὑγρασίας ἀποτελεστικὰ γίνεται· καὶ κατὰ φορὰν δὲ ἢ ἀπὸ νοτερῶν τόπων ἢ ὕδατα κεκτημένων, (ἐν οἷς τόποις μάλιστα δρόσος συντελεῖται·) εἶτα σύνοδον τούτων εἰς τὸ αὐτὸ, λαβόντων καὶ ἀποτέλεσιν ὑγρασίας, καὶ πάλιν φορὰν ἐπὶ τοὺς κάτω τόπους· καθάπερ ὁμοίως καὶ παρ' ἡμῖν ἐπὶ πλειόνων συντελεῖται τοιαῦτά τινα. Πάχνη δὲ συντελεῖται τῶν δρόσων 109 τούτων πῆξίν τινα ποιὰν λαβόντων διὰ περί-
29 στασίν τινα ἀέρος ψυχροῦ. Κρύσταλλος συντελεῖται καὶ κατ' ἔκθλιψιν μὲν τοῦ περιφεροῦς σχηματισμοῦ ἐκ τοῦ ὕδατος, σύνωσιν δὲ τῶν σκαληνῶν καὶ ὀξυγωνίων τῶν ἐν τῷ ὕδατι ὑπαρχόντων· καὶ κατὰ τὴν ἔξωθεν δὲ τῶν τοιούτων πρόσκρισιν, ἃ συνελασθέντα πῆξιν τῷ ὕδατι παρεσκεύασε, ποσὰ τῶν περιφερῶν
30 ἐκθλίψαντα. Ἶρις γίνεται κατὰ πρόσλαμψιν ὑπὸ τοῦ ἡλίου πρὸς ἀέρα ὑδατοειδῆ, ἢ κατά τινα φύσιν ἰδίαν τοῦ τε φωτὸς καὶ τοῦ ἀέρος· ἣ τὰ τῶν χρωμάτων τούτων ἰδιώματα ποιήσει εἴτε πάντα εἴτε μονοειδὲς, ἀφ' οὗ πάλιν ἀπολάμποντος τὰ ὁμοροῦντα τοῦ ἀέρος χρῶσιν λήψεται ταύτην, οἵαν θεωροῦμεν κατὰ πρόσλαμψιν πρὸς τὰ μέρη. Τὸ δὲ τῆς περιφερείας 110 τοῦτο φάντασμα γίνεται, διὰ τὸ διάστημα πάντοθεν ἴσον ὑπὸ τῆς ὄψεως θεωρεῖσθαι, ἢ

σύνωσιν τοιαύτην λαμβανουσῶν τῶν ἐν τῷ ἀέρι
ἀτόμων, ἢ ἐν τοῖς νέφεσιν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ
ἀέρος προσφερομένου πρὸς τὴν σελήνην, ἀπο-
φερομένων ἀτόμων, περιφέρειάν τινα καθίε-
σθαι εἰς τὴν σύγκρισιν ταύτην. Ἅλως περὶ τὴν 31
σελήνην γίνεται καὶ παρὰ πυρὸς, πάντοθεν
προσφερομένου πρὸς τὴν σελήνην, καὶ τὰ ἀπ'
αὐτῆς ἀποφερόμενα ῥεύματα ὁμαλῶς ἀναστέλ-
λοντος ἐπὶ τοσοῦτον, ἐφ' ὅσον κύκλῳ περιστήσῃ
τὸ νεφοειδὲς τοῦτο, καὶ μὴ τὸ παράπαν δια-
κρίνῃ· ἢ καὶ τὸν πέριξ ἀέρα αὐτῆς ἀναστέλ-
λοντος συμμέτρως πάντοθεν, εἰς τὸ περιφερὲς
111 τὸ περὶ αὐτὴν καὶ παχυμερὲς περιστῆσαι· ὃ
γίνεται κατὰ μέρη τινὰ ἤτοι ἔξωθεν βιασα-
μένου τινὸς ῥεύματος, ἢ τῆς θερμασίας ἐπι-
τηδείων πόρων ἐπιλαμβανομένης, εἰς τὸ τοι-
οῦτο ἀπεργάσασθαι. Κομῆται ἀστέρες γίνον- 32
ται, ἤτοι πυρὸς ἐν τόποις τισὶ διὰ χρόνων
τινῶν ἐν τοῖς μετεώροις συστρεφομένου, ἢ καὶ
περιστάσεως γινομένης, ἰδίαν τινὰ κίνησιν διὰ
χρόνων τοῦ οὐρανοῦ ἴσχοντος ὑπὲρ ἡμᾶς, ὥστε
τὰ τοιαῦτα ἄστρα ἀναφανῆναι· ἢ αὐτὰ ἐν
χρόνοις τισὶν ὁρμῆσαι διά τινα περίστασιν, καὶ
εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς τόπους ἐλθεῖν καὶ ἐκφανῆ
γενέσθαι· τήν τε ἀφάνισιν τούτων γίνεσθαι
παρὰ τὰς ἀντικειμένας ταύταις αἰτίας. Τινὰ 33
112 [τῶν ἄστρων] ἀναστρέφεται αὐτοῦ, ὃ συμβαί-

χει οὐ μόνον τῷ τὸ μέρος τοῦτο τοῦ κόσμου ἑστάναι, περὶ ὃ τὰ λοιπὰ ἀναστρέφεται, καθάπερ τινές φασιν, ἀλλὰ καὶ τῷ δίνην ἀέρος ἔγκυκλον αὐτοῖς προσεστάναι, ἣ κωλυτικὴ γίνεται τοῦ περιπολεῖν, ὡς καὶ τὰ ἄλλα· ἢ καὶ διὰ τὸ ἑξῆς μὲν αὐτοῖς ὕλην ἐπιτηδείαν μὴ εἶναι, ἐν δὲ τούτῳ τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ κείμενα θεωρεῖται. Καὶ κατ' ἄλλους δὲ πλείονας τρόπους τοῦτο δυνατὸν συντελεῖσθαι, ἐάν τις δύνηται τὸ σύμφωνον τοῖς φαινομένοις συλλογίζεσθαι, τινὰ τῶν ἄστρων πλανᾶσθαι, εἰ οὕτω ταῖς κινήσεσι χρώμενα συμβαίνει, τινὰ

34 δὲ μὴ κινεῖσθαι. Ἐνδέχεται μὲν καὶ παρὰ τὸ [113] τὰ κύκλῳ κινούμενα ἐξ ἀρχῆς οὕτω κατηναγκάσθαι, ὥςτε τὰ μὲν κατὰ τὴν αὐτὴν δίνην φέρεσθαι ὁμαλὴν οὖσαν, τὰ δὲ κατα τὴν ἅμα τισὶν ἀνωμαλίαις χρωμένην· ἐνδέχεται δὲ καὶ, καθ' οὓς τόπους φέρεται, οὗ μὲν παρεκτάσεις ἀέρος εἶναι ὁμαλὰς, ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνωθούσας κατὰ τὸ ἑξῆς, ὁμαλῶς τε ἐκκαούσας· οὗ δὲ ἀνωμαλεῖς οὕτως, ὥςτε τὰς θεωρουμένας παραλλαγὰς συντελεῖσθαι. Τὸ δὲ μίαν αἰτίαν τούτων ἀποδιδόναι, πλεοναχῶς τῶν φαινομένων ἐκκαλουμένων, μανικὸν καὶ οὐ καθηκόντως πραττόμενον ὑπὸ τῶν τὴν ματαίαν ἀστρολογίαν ἐζηλωκότων, καὶ εἰς τὸ κενὸν αἰτίας τινὰς ἀποδιδόντων, ὅταν τὴν

θείαν φύσιν μηδαμῇ λειτουργιῶν ἀπολύωσι.
114 Τινὰ ἄστρα ἀπολειπόμενά τινων θεωρεῖσθαι 35
συμβαίνει καὶ παρὰ τὸ βραδύτερον συμπερι-
φέρεσθαι, τὸν αὐτὸν κύκλον περιϊόντα· καὶ
παρὰ τὸ τὴν ἐναντίαν κινεῖσθαι, ἀντισπώ-
μενα ὑπὸ τῆς αὐτῆς δίνης· καὶ παρὰ τὸ περι-
φέρεσθαι τὰ μὲν διὰ πλείονος τόπου, τὰ δὲ
δι᾽ ἐλάττονος, τὴν αὐτὴν δίνην περικυκλοῦντα.
Τὸ δὲ ἁπλῶς ἀποφαίνεσθαι περὶ τούτων, κα-
θῆκόν ἐστι τοῖς τερατεύεσθαί τι πρὸς τοὺς
πολλοὺς βουλομένοις. Οἱ λεγόμενοι ἀστέρες 36
ἐκπίπτειν καὶ παρὰ μέρος καὶ παρὰ τρίψιν
ἑαυτῶν δύνανται συντελεῖσθαι· καὶ παρὰ ἔκ-
πτωσιν, οὗ ἂν ἡ ἐκπνευμάτωσις γίνηται,
115 καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἀστραπῶν ἐλέγομεν. Καὶ
κατὰ σύνοδον δὲ ἀτόμων πυρὸς ἀποτελεστι-
κῶν, συμφιλίας γενομένης εἰς τὸ τοῦτο τελέ-
σαι. Καὶ παρα κίνησιν, οὗ ἂν ἡ ὁρμὴ κατὰ
τὴν σύνοδον ἐξ ἀρχῆς γένηται. Καὶ κατὰ
πνεύματος δὲ συλλογὴν ἐν πυκνώμασίν τισιν
ὁμιχλοειδέσι, κατ᾽ ἐκπύρωσιν τούτων διὰ τὴν
κατείλησιν, εἶτ᾽ ἐπέκρηξιν τῶν περιεχόντων,
καὶ, ἐφ᾽ ὃν τόπον ἡ ὁρμὴ γένηται, τῆς φο-
ρᾶς εἰς τοῦτον φερομένης. Καὶ ἄλλοι δὲ τρό-
ποι εἰς τὸ τοῦτο τελέσαι ἀμύθητοί εἰσιν. Αἱ 37
δ᾽ ἐπισημασίαι, αἱ γινόμεναι ἐπί τισι ζώοις,
κατὰ συγκύρημα γίνονται τοῦ καιροῦ· οὐ γὰρ

τὰ ζῶα ἀνάγκην τινὰ προσφέρεται τοῦ ἀποτελεσθῆναι χειμῶνα, οὐδὲ κάθηταί τις θεία φύσις παρατηροῦσα τὰς τῶν ζώων τούτων ἐξόδους, κἄπειτα τὰς ἐπισημασίας ταύτας ἀποτελεῖ. Οὐδὲ γὰρ εἰς τὸ τυχὸν ζῶον, κἂν μικρῷ 116 χαριέστερον ᾖ, ἡ τοιαύτη μωρία ἐμπέσῃ, μὴ ὅτι εἰς παντελῆ εὐδαιμονίαν κεκτημένον.

38 Ταῦτα δὴ πάντα, ὦ Πυθόκλεις, μνημόνευσον· κατὰ πολύ τε γὰρ τοῦ μύθου ἐκβήσῃ, καὶ τὰ ὁμογενῆ τούτοις συνορᾷν δυνήσῃ· μᾶλλον δὲ σεαυτῷ ἀποδώσεις τὴν τῶν ἀρχῶν καὶ ἀπειρίας καὶ τῶν συγγενῶν τούτοις θεωρίαν, ἔτι τε κριτηρίων καὶ παθῶν, καὶ οὗ ἕνεκεν ταῦτα ἐκλογιζόμεθα. Ταῦτα γὰρ μάλιστα συνθεωρούμενα ῥᾳδίως τὰς περὶ τῶν κατὰ μέρος αἰτίας συνορᾷν ποιήσει. Οἱ δὲ ταῦτα μὴ καταγαπήσαντες μάλιστα οὔτε αὐτὰ ταῦτα καλῶς συνθεωρήσαιεν ἄν, οὔτε, οὗ ἕνεκεν δεῖ θεωρεῖν ταῦτα, περιεποιήσαντο.

ANNOTATIONES

AD EPICURI EPISTOLAM AD HERODOTUM.

Εὖ πράττειν. Solus Eudociae liber, quae duas Epicuri epistolas transtulit in Ἰωνιὰν suam, p. 181. servavit veram formulam, quam Epicurum epistolis praeposuisse testantur scriptores infra nominandi in annotatione ad initium Epistolae ad Pythoclem. Vulgati libri omnes Χαίρειν dabant. Ceterum usum physiologiae Epicurus his verbis declaravit in κυρίᾳ δόξῃ XI. apud Diogenem: *Εἰ μηθὲν ἡμᾶς αἱ περὶ τῶν μετεώρων ὑποψίαι ἠνώχλουν καὶ αἱ περὶ θανάτου, μή ποτε πρὸς ἡμᾶς (εἴτι ἔτι τετόλμηκα νοεῖν τοὺς ὅρους τῶν ἀλγηδόνων καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν) οὐκ ἂν προσεδεόμεθα φυσιολογίας.* Qui locus, comparato Plutarcho c. Colotem posteriore p. 94. Hutt. vitiosus apparebit. Ita vero ille: *εἰ μηδὲν ἡμᾶς αἱ ὑπὲρ τῶν μετεώρων ὑποψίαι ἠνώχλουν, οὔτε τὰ περὶ θανάτου καὶ ἀλγηδόνων, οὐκ αν ποτε προσεδεόμεθα φυσιολογίας.* quem locum male distinctum apposuit etiam Meibomii annotatio, quae praepositionem περὶ, deinde articulum αἱ post καὶ inseruit. Sed praeterea *πρὸς ἡμᾶς ἐστιν, εἴ τι τετόλμηκα νοεῖν* scribendum fuit. Verbum ἐστι, quod habet Frobeniana cum Ambrosio, male Steph. in ἔτι mutavit.

βίβλους. Meibomius *βίβλων* scripsit, sine necessitate. Idem sequens *αὐτοῖς* ejectum voluit, tanquam supervacuum; equidem seclusi. Deinde *αὑτοῖς* scripsi pro *αὐτοῖς.*

προβεβηκότας — τῶν τύπων — κατεστοιχειωμένων. Vulgatum antea *προβεβληκότας* correxit Casaubonus. Deinde *τὸν τύπον — ένον* recte corrigi jussit Kühn, *typum Physicae doctrinae elementa comprehendentem* interpretatus. Menagius *τῷ τύπῳ ὅλης πρ. τῶν κατεστοιχειωμένων* scribi voluit; certe Codices Paris. *κατεστοι-*

χειωμένων habent; et verbum ipsum μνημονεύειν et sequens τῶν ὁλοσχερεστάτων τύπων de vitio poterat admonere.

2. καὶ συνεχῶς. Froben. et Eudocia ἐκεῖνα συνεχῶς ἐν τῇ μνήμῃ. τοσοῦτον ποιητέον. Stephaniana copulam inseruit e versione Ambrosii, sed τοσοῦτον omisit. Mira est versio Ambrosii: *Eundum igitur ad illa est, faciendusque ex jugi memoriae exercitatione habitus, ex quo et ratus maxime validusque ad res intuitus nobis obveniet, omnisque particularium rerum diligens cognitio reperietur.* Meibomius distinctione vulgari deceptus ἐν τῇ μνήμῃ ἀναποληπτέον scribi voluit. Sed copula καὶ transposita post συνεχῶς, ubi comma ponendum, locum planiorem et saniorem reddidisse mihi videor.

καὶ δὴ καὶ — ὁλοσχερεστάτων. Eudocia δὲ habet; sed haec respondere videntur antecedenti ἥ τε κυριωτάτη. Deinde ἐξευρήσεται Froben. Steph. Eudocia. Postea ὁλοσχερωτάτων Frob. Steph. Eudocia habent: τύπῳ pro vulgato τύπων cum Nürnbergero scripsi, qui monet, in Codd. Venetis esse εὖ περιειλημμένων.

τετελεσιουργημένου — τοῦ παντὸς ἀκριβωμένου. Frob. Eudocia τοῦ τελεσιουργημένου. Stephan. τοῦ τετελεσιουργημένου — ἀκριβώματος dedit. Versio Ambrosii: *nam ea summa totius diligentiae isque effectus est; huiusce intuitu uti celeriter posse, ad simplicia elementa atque ad conclusionum voces.* Meibomius verba τοῦ παντὸς ἀκριβωμένου tanquam glossema verbi τοῦ τετελεσιουργημένου eiici voluit. Kühn coniecit ἐπεὶ καὶ τοῦ παντὸς τετελεσιουργημένου τοῦτο κυριώτατον ἀκρίβωμα γίνεται. Mihi simplicior visa est ratio vulgatae καὶ τοῦ τετελεσιουργημένου τοῦτο κυριώτατον τοῦ παντὸς ἀκριβωμένου γίνεται transponendae, et τοῦ παντὸς in πάντως mutandi. Infra s. c. 53 dicuntur iidem οἱ ἀποτελειούμενοι.

καὶ πρὸς — καὶ φωνὰς συναγομένων. Meibomius vitio aperto medebatur scripto καιρῶν πρός. Itaque posuit in versione: *cum quandoque ad simplicia elementa et ad voces confiderandas avocamur.* Sed debebat saltem τῶν καιρῶν scribere. Praeterea φωναὶ simpliciter hic nihil significant; addendum fuit vocabulum βραχείας, quo mox utitur, de eadem re locutus. Mihi brevissima ratio emendandi videtur haec: χρῆσθαι, πρὸς

ἁπλᾶ — καὶ βραχείας (vel ὀλίγας) φωνὰς συναγομέναις. Nürnberger συναγόμενον maluit.

τὸ πύκνωμα — εἰδέναι. Vulgatum εἶναι correxit Meibomius; sed reliquit vitiosum βραχέων. Kühn vulgatae fidiculas admovit, ut sensum aliquem extorqueret.

ἐν αὐτῷ τὸ κατὰ μέρος ἂν ἐξακριβωθέν. Hanc omnium librorum scripturam mutavit temere Meibomius in αὐτῷ ὂν καὶ κατὰ μέρος πρότερον ἐξακριβωθέν: vertens: *ut confertam multitudinem continuae universorum pertractationis sciat is, qui paucis vocibus omne, quod in eo est et quod particulariter prius exacta diligentia pertractatum fuit, comprehendere nequeat.* At ita debebat scribere τὸ ἐν αὐτῷ ὂν καὶ τὸ κατὰ μέρος et cetera. Nürnb. e Codd. Venetis ἐν αὐτῷ τὸ καὶ κατὰ μέρος edidit.

3. παρεγγυώντων — καὶ τῶν μάλιστα τούτῳ ἐγγαληνιζόντων τῷ βίῳ. Ita Meibomius scripsit. Froben. Eudocia παρεγγυώντων — καὶ τῷ τούτῳ — ἐγγαληνιζόντων βίῳ ποιήσασθαι καὶ τ. Stephan. παρεγγυῶ τὸ συν. — καὶ τῷ τούτων —όντων βίῳ, ποιήσασθαι καὶ. Aldrobandinus παρεγγυώντων — καὶ τούτῳ τὸ μάλιστα. Versio Ambrosii: *huiusmodi viae continuationem fieri moneo in physiologia eam, quae maxime tranquillitatem afferat vitae, et eius compendium ac veluti summam opinionum omnium tenere memoriter.* Equidem propius a vulgata abesse malui scribendo τῶν τούτῳ μάλιστα ἐγγαληνιζόντων τῷ βίῳ. Atque ita scribi etiam voluit Kühn, cuius reliquam emendationem, παρεγγυώντων συνεχὲς (pro συνεχῶς positum censuit) καὶ τῶν τούτῳ μ. ἐγ. βίῳ, ποιήσασθαι καὶ τοιαύτην — τῶν ὅλων ἔδοξε. Πρῶτον μὲν οὖν ἐνέργημα ἐν φυσιολογίᾳ τὰ ὑποτεταγμένα et cetera, probare non possum. Postrema vertit: *Primum igitur operam in tractatu de natura oportet sumere in iis, quae vocibus subiecta sunt.* Comparat deinde locum Sexti, qni Epicurum ait philosophiam ita definiisse: ἐνέργεια λόγοις καὶ διαλογισμοῖς τὸν εὐδαίμονα βίον περιποιοῦσα. Sed mire mihi placet mutatio vocis δοξῶν in verbum ἔδοξε, qua facta non opus est inserere cum Meibomio incommodum δεῖ.

4. τὰ ὑποτεταγμένα τοῖς φθόγγοις — δεῖ εἰληφέναι. Ambrosius vertit *quae subiecta sunt vocibus oportet comprehendere*, ubi nihil mutavit vel Meibomius vel

Nürnberger, praeterquam quod hic posuit *comprehendisse.* Intelligunt igitur λαμβάνειν τῇ διανοίᾳ. Posterior interpres in annotatione subiecit haec: *studium, quod explorandis quae vocibus significentur cogitationibus impenditur, praecipue intelligendum est de notionibus, quas dicunt, universalissimis.* Quibus quid veri insit, postea videbimus.

ἢ ζητούμενα. Haec omisit Froben. et Eudocia, cum versione Ambrosii adiecit Stephan.

εἰς ταῦτα ἀνάγοντες — ἐπικρίνειν. Vulgatum εἰς ὃ ἄν. e Codd. Venetis cum Nürnbergero correxi. Atque ita vertit Ambrosius: *ad ea referentes diiudicare possimus.*

ἀποδεικνύωσιν. Verbum vitiosum demonstrat et sensus laborans atque ipsa persona eius aliena. Versio Ambrosii: *At ne indiscreta sint nobis omnia in infinitum demonstrantibus:* docet, eum ἀποδεικνύουσιν scriptum legisse. Meibomius autem posuit: *et ne extra iudicium omnia nobis esse in infinitum demonstrentur.* Nürnberger: *neque nobis demonstrent, omnia in infinitum incerta esse sive inania.* Kühn coniecit scribendum: ἀποτείνωσι, et vertit: *ne omnia indiscussa nobis in infinitum abeant, tendant.* Sed haec significatio verbi inusitata est.

τὸ πρῶτον ἐννόημα — βλέπεσθαι. *necesse quidem est primam notionem per unam quamque dispici vocem, nihilque probatione indigere* Ambrosii versio; Nürnbergeri: *necesse enim est primum notionem cuiusque vocis explorare, nullaque demonstratione indigere:* ineptissima omnino! Hoc primum ἐννόημα quid sit, explicare omiserunt interpretes. Est id ipsum, quod antea pluribus vocabulis comprehendit, τὰ ὑποτεταγμένα τοῖς φθόγγοις, et quod proprio vocabulo Epicurus πρόληψιν appellavit. Quam Diogenes 10, 33. ita definit: τὴν δὲ πρόληψιν λέγουσιν οἱονεὶ κατάληψιν ἢ δόξαν ὀρθὴν, ἢ ἔννοιαν ἢ καθολικὴν νόησιν ἐναποκειμένην, τουτέστι μνήμην τοῦ πολλάκις ἔξωθεν φανέντος· οἷον τὸ Τοιοῦτον ἔστιν ἄνθρωπος· ἅμα γὰρ τῷ ῥηθῆναι ἄνθρωπος, εὐθὺς κατὰ πρόληψιν καὶ ὁ τύπος αὐτοῦ νοεῖται, προηγουμένων τῶν αἰσθήσεων. Παντὶ οὖν ὀνόματι τὸ πρώτως ἐπιτεταγμένον ἐναργές ἐστι· καὶ οὐκ ἂν ἐζητήσαμεν τὸ ζητούμενον, εἰ μὴ πρότερον ἐγνώκειμεν αὐτό. Οἷον· Τὸ πόῤῥω ἑστὸς ἵππος ἐστὶν ἢ βοῦς· δεῖ γὰρ κατὰ πρόληψιν ἐγνωκέναι ποτὲ ἵππου καὶ βοὸς μορφήν. Οὐδ᾽ ἂν ὀνομάσαιμέν τι μὴ

πρότερον αὐτοῦ κατὰ πρόληψιν τὸν τύπον μαθόντες. Ἐναργεῖς οὖν εἰσιν αἱ προλήψεις. Καὶ τὸ δοξαστὸν ἀπὸ προτέρου τινὸς ἐναργοῦς ἤρτηται, ἐφ' ὃ ἀναφέροντες λέγομεν· οἷον Πόθεν ἴσμεν, εἰ τοῦτο ἔστιν ἄνθρωπος; Τὴν δὲ δόξαν καὶ ὑπόληψιν λέγουσιν· ἀληθῆ τέ φασι καὶ ψευδῆ· ἂν μὲν γὰρ ἐπιμαρτυρῆται ἢ μὴ ἀντιμαρτυρῆται, ἀληθῆ εἶναι· ἐὰν δὲ μὴ ἐπιμαρτυρῆται ἢ ἀντιμαρτυρῆται, ψευδῆ τυγχάνειν. Ὅθεν τὸ προσμένον εἰσήχθη· οἷον τὸ προσμεῖναι καὶ ἐγγὺς γενέσθαι τῷ πύργῳ καὶ μαθεῖν, ὁποῖος ἐγγὺς φαίνεται. Πάθη δὲ λέγουσιν εἶναι δύο, ἡδονὴν καὶ ἀλγηδόνα, ἱστάμενα περὶ πᾶν ζῶον· καὶ τὴν μὲν οἰκεῖον, τὴν δὲ ἀλλότριον· δι' ὧν κρίνεσθαι τὰς αἱρέσεις καὶ φυγάς. Τῶν τε ζητήσεων εἶναι τὰς μὲν περὶ τῶν πραγμάτων, τὰς δὲ περὶ ψιλὴν τὴν φωνήν. Primum annotabo corruptelam a Meibomio illatam textui vulgari; is enim temere scripsit πᾶν ουν πρᾶγμα ὀνόματι τῷ πρώτως ἐπιτεταγμένῳ ἐναργές ἐστι. Gassendus ὑποτεταγμένον maluit; et sane in loco Epistolae, quem tractamus, τὰ ὑποτεταγμένα τοῖς φθόγγοις eadem sunt, quae Diogenes significat verbis πᾶν τὸ πρώτως ἐπιτεταγμένον ὀνόματι. Apparet Gassendum rectius Epicuri philosophiam calluisse quam Meibomium; et profecto is multo maiorem laboris fructum tulisset et nobis attulisset, si scientiam rerum peritia sermonis graeci exaequasset. Deinde ubi ait Epicurus, καθ' ἕκαστον φθόγγον τὸ πρῶτον ἐννόημα βλέπεσθαι, idem dicit, quod Diogenes verbis istis, εὐθὺς κατὰ πρόληψιν καὶ ὁ τύπος αὐτοῦ νοεῖται. Phantasia enim statim nobis imaginem rei tam claram subiicit, ut rem conspicere videamur. Est igitur τὸ πρῶτον ἐννόημα res aliqua, quam aliquando visam memoria retinemus, et quotiescunque repetitur aspectus rei, ἡ πρόληψις seu memoria et phantasia rei imaginem nobis repraesentat ita, ut eam statim agnoscamus. Cetera, quae nobis locus Diogenis suppeditat, deinceps adhibebimus ad loca Epistolae singula dilucidanda.

ἐφ' ὃ ἀνάξωμεν. Vulgatum ἀνάξομεν correxi. *ad quod referamus* recte vertit Ambrosius. Ordo verborum est: εἴπερ ἕξομεν, ἐφ' ὃ ἀνάξωμεν τὸ ζητούμενον. Noster tamen inter κυρίας δόξας apud Diogenem 10, 142. κα. 10. οὐκ ἄν ποτε εἴχομεν ὅ, τι μεμψαίμεθα αὐτοῖς. Sed ibidem Canon 25. habet οὐχ ἕξεις μηδ' ἃς ἂν

αὐτῶν φῆς διεψεῦσθαι, οὐδὲ πρός τί ποιούμενος τὴν ἀναγωγὴν κρίνῃς. ubi cum libri scripti et editi οὐδὲ omittant, cum Casaubono πρὸς ἅς τε malim scribere.

εἴτε — πάντα τηρεῖν, καὶ ἁπλῶς τὰς παρούσας ἐπιβολάς. Wetsteiniana vitio operarum εἴγε habet. Versio Ambrosii: *sive secundum sensus observare omnia oportet ac simpliciter praesentes intuitus, sive mentis sive quorumvis iudiciorum.* ubi Meibomius scripsit *adgressiones sive mentis sive cuiuscunque e iudicandi instrumentis*, sententia non planiore. Διανοίας videtur esse accusativus; et, si opus erat infercire κατὰ ante τὰς παρούσας, quod fecit Meibomius, eadem praepositio multo magis repeti debebat ante διανοίας. Pro ὁτουδήποτε Froben. et Eudocia ὅδηποτε habent, quod Steph. male e versione Ambrosii mutavit in ὁτουδήποτε, cum deberet inde efficere ὅ, τι δή ποτε, quod reposui; quanquam supra scriptum malim παρούσας ἐπιβολὰς τῆς διανοίας, εἴθ' ὅ, τι δή ποτε τ. κρ.

Ὁμοίως — πάθη. Repete ex initio δεῖ εἰληφέναι. Quae πάθη dixerit Epicurus, supra iam vidimus in loco Diogenis, cui nunc alter succedat sectionis 31. Τὴν διαλεκτικὴν δὲ ὡς παρέλκουσαν ἀποδοκιμάζουσιν· ἀρκεῖν γὰρ τοὺς φυσικοὺς χωρεῖν κατὰ τοὺς τῶν πραγμάτων φθόγγους. (En iterum φθόγγους et quidem πραγμάτων; intelligit autem πράγματα τὰ τοῖς φθόγγοις ὑποτεταγμένα.) Ἐν τοίνυν τῷ κανόνι λέγει ὁ Ἐπίκουρος, κριτήρια τῆς ἀληθείας εἶναι τὰς αἰσθήσεις καὶ τὰς προλήψεις καὶ τὰ πάθη· οἱ δ' Ἐπικούρειοι καὶ τὰς φανταστικὰς ἐπιβολὰς τῆς διανοίας. Λέγει δὲ καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἡρόδοτον ἐπιτομῇ (hac ipsa Epistola), καὶ ἐν ταῖς κυρίαις δόξαις. Versio Ambrosii habet: *Eadem ratione etiam perturbationes quae adsunt, ut perseverans illud incertum habeamus, quibus notare possimus:* ubi Meibomius reposuit: *perturbationes considerare oportet, ut habeamus, quibus et perseverans et quod incertum est notare possimus.* Nürnberger postrema haec ita refinxit: *ut possimus terminum constituere inter certum incertumque.* Errorem igitur Meibomii auxit; nec ab eo cavit sibi satis diligens alias *Tennemann* Histor. Philos. T. III. p. 409. in annotatione.

Veniamus nunc ad verba ὅπως — τὸ προσμένον — σημειωσώμεθα. ubi primum vulgatum σημειωσόμεθα correxi. Verbum male interpretatur Nürnberger. Uti-

tur eodem Epicurus apud Diogenem sect. 32. ὅθεν καὶ περὶ τῶν ἀδήλων ἀπὸ τῶν φαινομένων χρὴ σημειοῦσθαι. quae vertit Ambrosius *de incertis oportet ab iis quae appareant signis colligere:* ne verbulum quidem mutavit vel Meibomius vel Nürnberger; nec erat, quod in ista oratione hominis semibarbari reprehenderent. Videamus nunc de verbo προσμένον. In loco Diogenis supra posito Froben. et Steph. habent ὅθεν προσμένον εἰσήχθη. Articulum induxit Aldrobandinus. Versio Ambrosii habet: *unde etiam introductum est* προσμένειν, *id est perseverare, ut prope turrim accedere:* quae intacta reliquit Meibomius, sed interseruit *ut iuxta manere et prope*, hasque ineptias securus accepit et lectori apposuit Nürnberger.

Alter est locus apud Diogenem 10, 147. ubi κυρία δόξα Epicuri haec est: Εἴ τινα ἐκβάλλῃς ἁπλῶς αἴσθησιν καὶ μὴ διαιρῇς εἰς τὸ δοξαζόμενον κατὰ τὸ προσμενόμενον, καὶ τὸ παρὸν ἤδη κατὰ τὴν αἴσθησιν καὶ τὰ πάθη καὶ πᾶσαν φανταστικὴν ἐπιβολὴν τῆς διανοίας, συνταράξεις καὶ τὰς λοιπὰς αἰσθήσεις τῇ ματαίᾳ δόξῃ· ὥστε τὸ κριτήριον ἅπαν ἐκβαλεῖς. quae vertit Ambrosius: *si quem simpliciter eiicias sensum, neque dividas in id quod opinaris, iuxta id quod accessit, quod iam per sensum praesens est, affectus insuper et omnem imaginalem mentis intuitum confundes, ac sensus reliquos opinione inani, ut qui iudicium eiicias omne.* ubi Meibomius reposuit: *iuxta id quod expectatur, et quod iam praesens est, per sensum et affectus, et per omnem — intuitum, confundes et sensus — ut qui omne iudicandi instrumentum eiicias.* Quam versionem securus repetiit Nürnberger. Scilicet et in hoc loco grassata est Meibomii temeritas et inscitia. Nam is κατὰ τὸ προσμενόμενον scripsit, ubi Froben. Codex Arund. et duo Veneti καὶ τὸ προσμένον habent; Stephan. κατὰ τὸ προγενόμενον dedit, sed voluit προσγενόμενον, quam scripturam reddidit Ambrosius. Praeterea e Codicibus Sambuci scribendum καὶ μὴ διαιρήσεις τὸ δοξαζόμενον. Totus locus ita fuerat convertendus: *si sensum unum aliquem simpliciter reiicias, neque eum dividas et segreges opinionem, in id quod expectat comprobationem, et in id quod sensus iam repraesentat, in affectus, atque in omnes effectus imaginationis in animum, etiam reliquos sensus inani opinione confundes, atque ita cri-*

terium omne tolles. Sequitur Canon 27. *Εἰ δὲ βεβαιώσεις καὶ τὸ προσμενόμενον ἅπαν ἐν ταῖς δοξαστικαῖς ἐννοίαις, καὶ τὸ μὴ τὴν ἐπιμαρτύρησιν ἔχον οὐκ ἐλλείψεις, τὸ διεψευσμένον· ὡς τετηρηκὼς ἔσῃ πᾶσαν ἀμφισβήτησιν καὶ πᾶσαν ἐπίκρισιν τοῦ ὀρθῶς ἢ μὴ ὀρθῶς.* Quae sic scripta vertit Meibomius: *Si et quod remanet omne in opinabilibus notionibus firmes, idque quod attestationem non admittit (ut quod falsum sit) non expunxeris, eris quasi omnem dubitationem servans, omneque super eo ferendum iudicium, rectumne id sit sive non rectum, reiiciens.* Quam versionem repetiit Nürnberger. Meibomius videtur scribi voluisse *ἐξαλείψεις*, quod vertit *expunxeris.* Contra Ambrosius: *Porro si et quod expectatur omne in opinabilibus — sit, non dimiseris, eris quasi omne certamen observans omneque iudicium rectum sive non rectum.* Primum de scriptura videamus. *τὸ προσμένον* habent princeps Frobeniana, Codex Arundel. et duo Veneti. Stephan. cum versione Ambrosii invexit prima falsum *προσμενόμενον.* Accessit deinde temeritas Meibomii, qui verbum *ἔχον* intulit, cuius nullum vestigium reperitur in Edd. Frob. Steph. sed versio Ambrosii verbum *admittit* adiectum habet. Postea *τετηρηκὼς εἰς ἅπασαν — καὶ πᾶσαν ῥῆσιν τοῦ ὀρθῶς* habet Froben. Vulgatam scripturam invexit Stephaniana. Meibomius *ἐπίκρισιν* reposuit, ubi Stephan. Codex Arundel. et duo Veneti *κρίσιν*, Froben. *ῥῆσιν* habent. Idem verba *τὸ διεψευσμένον* putat scholion esse membri praecedentis *τὸ μὴ τὴν ἐπιμ. ἔχον.* quod quam falsum sit, statim apparebit. Ambrosius diversam scripturam secutus esse videtur, hanc fere: *καὶ τὸ μὴ τὴν ἐπ. ἔχον ὡς διεψευσμένον οὐκ ἐκλείψεις, ὡς τετηρηκὼς ἔσῃ πᾶσαν.* Equidem Editionis principis scripturam retinendam atque ita dispungendam censeo: *εἰ δὲ βεβαιώσεις καὶ τὸ προσμένον ἅπαν ἐν ταῖς δοξαστικαῖς ἐννοίαις καὶ τὸ μὴ* (repete *προσμένον*) *τὴν ἐπιμαρτύρησιν, οὐκ ἐκλείψεις τὸ διεψευσμένον, ὡς τετηρηκὼς ἅπασαν ἀμφισβήτησιν εἰς πᾶσαν κρίσιν τοῦ ὀρθῶς ἢ μὴ ὀρθῶς.* Nihil mutavi, praeterquam quod praepositionem *εἰς* (in verbis Froben. *τετηρηκὼς εἰς ἅπασαν*) transposui, et in loco coniunctionis *καὶ* reposui. Totum locum ita interpretor: *Si vero omne id, quod in notionibus ex opinione conceptis attestationem expectat et quod non, ratum*

et firmum habueris, non effugies fraudem falsi, quasi de industria obtinens et servans dubitationis genus omne ad quodcunque veri et falsi iudicium.

Atque ita effecisse mihi videor, ut nemo amplius de significatione vocabuli proprii philosophiae Epicuri, τὸ προσμένον, dubitare possit. Breviter enim ita dicitur, quod in postremo loco Epicuri integrum positum est τὸ προσμένον τὴν ἐπιμαρτύρησιν. Postquam haec scripseram, incidi in locum Plutarchi contra Colotem p. 178. Hutt. qui cum tradita hucusque egregie illustret, tamen dubitationem de verbo προσμένον afferre potest. Οἱ γὰρ εἰδώλου, inquit, προσπίπτοντος ἡμῖν περιφεροῦς, ἑτέρου δὲ κεκλασμένου, τὴν μὲν αἴσθησιν ἀληθῶς τυποῦσθαι λέγοντες, προσαποφαίνεσθαι δ' οὐκ ἐῶντες, ὅτι στρογγύλος ὁ πύργος ἐστὶν, ἡ δὲ κώπη κέκλασται, τὰ πάθη τὰ αὐτῶν καὶ τὰ φαντάσματα βεβαιοῦσι, τὰ δ' ἐκτὸς οὕτως ἔχειν ὁμολογεῖν οὐκ ἐθέλουσιν, ἀλλ' ὡς — οὕτως ἄρα τὸ στρογγυλοῦσθαι καὶ τὸ σκαληνοῦσθαι τὴν ὄψιν, οὐ σκαληνὸν οὐδὲ στρόγγυλον ἀνάγκη τὸν πύργον λέγειν. Τὸ γὰρ εἴδωλον, ὑφ' οὗ πέπονθεν ἡ ὄψις, κεκλασμένον ἐστὶν, ἡ κώπη δὲ, ἀφ' ἧς τὸ εἴδωλον, οὐκ ἔστι κεκλασμένη. Διαφορὰν οὖν τοῦ πάθους πρὸς τὸ ὑποκείμενον ἐκτὸς ἔχοντος, ἢ μένειν ἐπὶ τοῦ πάθους δεῖ τὴν πίστιν, ἢ τὸ εἶναι τῷ φαίνεσθαι προσαποφαινομένην ἐλέγχεσθαι. Sed vocabulum πίστις et nexus sententiarum satis demonstrat loci vitium, quod emendabis scribendo ἢ προσμένειν — προσαποφαινόμενον ἐλέγχεσθαι.

Non possum ab hoc argumento, quod est de criterio, discedere, quin canonem Epicuri 24. sect. 146. ab insigni mendo liberem, quod sententiam plane obscuravit. Τὸ ὑφεστηκὸς δὲ τέλος δεῖ ἐπιλογίζεσθαι, κατὰ πᾶσαν τὴν ἐνάργειαν, ἐφ' ἣν τὰ δοξαζόμενα ἀνάγομεν· εἰ δὲ μὴ, πάντα ἀκρισίας καὶ ταραχῆς ἔσται μεστά. Quae Meibomius ita vertit: *Subsistentem vero finem versare animo oportet, omnemque evidentiam, ad quam ea quae opinamur referimus: alioquin omnia rationem iudicii desiderabunt tumultuque plena erunt.* Sed Ambrosius, cuius ea est versio, dederat *ad quam ea q. op. referamus.* Is igitur rectius scriptum ἀνάγωμεν legit et vertit. Meibomius, quem sequitur Nürnberger, temere posuit, Gassendum secutus, in oratione graeca κατὰ πᾶσαν ἐνάργειαν, cum in

latina scripturam antiquam et veram reliquisset. Verbum δεῖ idem inseruit cum Gassendo; deest enim in antiquioribus Edd. In vocabulo τέλος merito adhaesit, et in annotatione dubitavit, num βίου an φύσεως addi debeat. Neutrum censeo equidem ad rem facere; potius ipsum τέλος tollendum, quod in alienum locum migravit. Pertinet totus hic locus ad doctrinam Epicuri de criterio. Docuit is, ut tradit Diogenes sect. 32. καὶ τὸ τὰ ἐπαισθήματα δὲ ὑφεστάναι, πιστοῦται τὴν τῶν αἰσθήσεων ἀλήθειαν· ὑφέστηκε δὲ τό τε ὁρᾷν ἡμᾶς καὶ ἀκούειν, ὥσπερ τὸ ἀλγεῖν· ὅθεν καὶ περὶ τῶν ἀδήλων ἀπὸ τῶν φαινομένων χρὴ σημειοῦσθαι. Igitur in nostro loco τὸ ὑφεστηκὸς est *id quod sensibus percepimus*, et quod e doctrina Epicuri solum vere est vel subsistit, et manifestam habet naturae veritatem. Hanc ἐνάργειαν dixit Epicurus. Ad hanc notitiarum sensibus acceptarum evidentiam opiniones (τὰ δοξαζόμενα) exigendas esse censuit, ut verum a falso distingueretur. Atque hoc idem fere dicit, cum in Epistola ad Herodotum iubet τὰ δοξαζόμενα referre ad τὰ τοῖς φθόγγοις ὑποτεταγμένα, sive ad τὸ πρῶτον ἐννόημα, hoc est opiniones iudicare e προλήψεσι et e sensuum evidentia. Nam, uti docet Plutarchus c. Colotem p. 175. Epicurus τὸ τῶν λεκτῶν γένος οὐσίαν τῷ λόγῳ παρεχόντων ἄρδην ἀναιρεῖ, τὰς φωνὰς καὶ τὰ τυγχάνοντα (obiecta vocamus) μόνον ἀπολιπὼν, τὰ δὲ μεταξὺ σημαινόμενα (eadem λεκτὰ) πράγματα, δι' ὧν γίνονται μαθήσεις, διδασκαλίαι, προλήψεις, νοήσεις, ὁρμαὶ, συγκαταθέσεις, τὸ παράπαν οὐδ' εἶναι λέγων.

5. συνορᾷν ἤδη περί. Repete e superioribus δεῖ, quod temere Meibomius post ἤδη interposuit, ut recte monuit Kühn.

προσδεόμενον· καὶ εἰ. Series sententiarum iusta flagitare videbatur Gassendo, ut continue sequerentur haec: καὶ οὐθὲν φθείρεται εἰς τὸ μὴ ὄν. At ita sequi debebat deinceps: εἰ γὰρ ἐφθείρετο τὸ ἀφανιζόμενον.

ὃ ἂν εἰσελθὸν εἰς αὐτό. Hanc scripturam librorum Frob. versionis Ambrosii, Stephan. Eudociae et Venetorum temere mutavit Meibomius in εἰς ὃ ἂν εἰσελθὸν αὐτό.

[Ἀλλὰ μὴν — φύσεως.] Seclusi cum Nürnbergero Diogenis additamentum, cuius verba priora usque ad

καὶ ἐν τῇ πρώτῃ π. φ. omisit, et pergit τὸ πᾶν ἐστι. σώματα μὲν γὰρ ὡς ἔστιν. Frob. et Eudocia. Contra Samb. et Stephan. addidit et habet versio Ambrosii; sed hic postrema ita vertit: *In primo item de natura ipsum omne est. Corpora namque ista ut sese habeant, sensus ipse testatur in omnibus.* Eusebius Praep. evang. I, 8. ex Epicuro refert haec: ἀλλὰ καὶ οὐθὲν, φησὶ, γίνεται ἐκ τοῦ μὴ ὄντος· ὅτι τὸ πᾶν ἀεὶ τοιοῦτο ἦν καὶ ἔσται τοιοῦτον· ὅτι οὐδὲν ξένον ἀποτελεῖται ἐν τῷ παντὶ παρὰ τὸν ἤδη γεγενημένον χρόνον ἄπειρον. Ὅτι πᾶν ἐστι σῶμα, καὶ οὐ μόνον ἀμετάβλητον, ἀλλὰ καὶ ἄπειρον.

6. σῶμα· τὰ μὲν γὰρ σώματα ὡς ἔστιν, αὐτή. Coniunctionem γὰρ inseruit Meibomius; ante αὐτὴ Stephan. prima addidit copulam καὶ, quam cum Froben. et Eudocia omisi. Ceterum hunc locum non satis integrum esse suspicor. Initium maioris operis libris 37. comprehensi περὶ φύσεως ita refert Plutarchus c. Colotem. p. 154. H. ἡ τῶν ὄντων φύσις σώματά ἐστι καὶ τόπος. sed p. 159. ἐν ἀρχῇ δὲ τῆς πραγματείας ὑπειπὼν, τὴν τῶν ὄντων φύσιν σώματα εἶναι καὶ κενὸν — ὧν θάτερον ὄντως μὲν οὐθέν ἐστιν, ὀνομάζεται δὲ ὑφ' ὑμῶν ἀναφὲς καὶ κενὸν καὶ ἀσώματον.

[ὥσπερ — τὸ πρόσθεν.] Haec sunt verba Diogenis; nihil enim antea hac de re monitum fuit; quare cum Nürnbergero seclusi. Respicit Diogenes verba libri huius sect. 32.

ὅπου ἦν, οὐδὲ δι' οὗ ἐκινεῖτο. Froben. et Eudoc. ὅπου εἴη· οὐδὲν δ' ἐκινεῖτο. Verum e versione Ambrosii restituit Stephan. εἴη etiam Arundel.

ὡς καθ' ὅλας φύσεις — λεγόμενα. *quippe quae per omnes naturas accipiuntur* versio Ambrosii. Meibomius reposuit: *ut quae per totas naturas accipiuntur.* Unde apparet, eum articulum ὡς τὰ scriptum voluisse, quod feci.

[Καὶ μὴν καὶ — ἐπιτομῇ.] Haec omnia omisit Eudocia. Contra Froben. et Stephan. ταὐτὸν τούτῳ — περὶ φύσεως, καὶ τῇ τεττ. — καὶ τῇ μεγάλῃ ἐπιτομῇ.

7. τὴν φύσιν ὄντα, καὶ οὐκ ἔχοντα. Frob., Eudocia, Stephan. φύσιν ὅταν οὐκ ἔχοντα. Versio Ambrosii ὅταν non reddidit. ωσανεὶ οὐκ ἔχοντα malebat Casaubonus. Rectius dedit Wetsteiniana.

8. ὥστε οὐκ ἔχον ἄκρον. Vulgatum ὥστε τὸ οὐκ ἔ. ἄ. ex Eudocia correxi.

τῷ πλήθει — τῷ μεγέθει τοῦ κενοῦ. Sextus Empiricus adv. Mathematicos: ὁ δ᾽ Ἐπίκουρος ἀδιαφόρως τήν τε τῶν σωμάτων καὶ τὴν τοῦ κενοῦ φύσιν ὅλον τε καὶ πᾶν προσαγορεύειν εἴωθεν· ὁτὲ μὲν γάρ φησιν, ὅτι ἡ τῶν ὅλων φύσις σώματά ἐστι καὶ κενὸν, ὁτὲ δὲ, ὅτι τὸ πᾶν κατὰ ἀμφότερα ἄπειρόν ἐστι, κατά τε σώματα καὶ τὸ κενὸν, τουτέστι κατά τε τὸ πλῆθος τῶν σωμάτων καὶ κατὰ μέγεθος τοῦ κενοῦ, ἀντιπαρηκουσῶν ἀλλήλαις τῶν καθ᾽ ἑκάτερον ἀπειριῶν.

ἀνακοπάς. Ita Froben., Stephan., Eudocia. ἀντικοπὰς dedit Wetsteiniana. Verbum στέλλοντα Sambucus mutari iussit in συστέλλοντα, quod Ambrosius vertit: *quo se figerent atque cohiberent.*

τὰ δὲ σώματα ἄπειρα. Seclusa haec omisit Froben, Steph. Eudocia et versio Ambrosii.

ὅπου ἂν ἔστη. Haec est Scaligeri coniectura. ἐνέστη Froben. Steph. Eudoc. *ubinam subsisterent* versio Ambrosii.

9. μεστά. Sunt quae supra sect. 7. πλήρη τὴν φύσιν ὄντα. Lucretius I, 501. *quae solido atque aeterno corpore constant.* Ita δόναξ μεστὸς dicitur solidus, cavo et inani oppositus.

οὐ γὰρ δυνατὸν — ἐκ τῶν ἀτόμων. Haec omnia omisit Eudocia. Contra Frob. οὐ γὰρ δ. γενέσθαι τὰς τοσαύτας διαφορὰς ἐκ τῶν σχημάτων περιειλημμένων. Stephan. ἐκ τῶν αὐτῶν σχημάτων π. dedit cum versione Ambrosii et Codd. Venetis. Meibomius διαφορὰς σχημάτων ἐκ τῶν ἀτόμων scripsit, vertens *ex individuis corporibus comprehensis factas esse.* Sed antiqua scriptura unice vera est, quam restitui. τὰς τοσαύτας διαφορὰς intellige σωμάτων, et περιειλημμένων *certo numero comprehensorum.*

ἄπειροί εἰσιν ἄτομοι, ταῖς δὲ — ἀπερίληπτοι. Frob. Eudocia ἀπειρίᾳ ληπτοί. Stephan. et versio Ambrosii ἄπειροί εἰσιν αἱ ὅμοιαι — ἀπερίληπται.

οὐδὲ γὰρ ἐνδοτέρω — ἡ τομὴ τυγχάνει. Hunc locum insigniter vitiatum et interpolatum in libris vulgaribus restitui ex Eudocia. Antea erat οὐδὲ γὰρ, φησὶν ἐνδοτέρω, — τὴν τομὴν τυγχάνειν. λέγει δὲ, ἐπειδὴ, ubi Meibomius scribi voluit λέγει δὲ τοῦτο, ἐπειδὴ

αἱ πηλικότητες, sententia plane aliena. Eudocia φησὶ et λέγει δὲ omisit. Nürnberger totum hunc locum, quem seclusi ut a Diogene insertum, omisit.

10. παρερχομένου δὲ ἐνδοτέρω καὶ ἰσοταχῶς αὐτὰς κινεῖν — ὁμοίαν καὶ τῇ βαρυτάτῃ τὸν αἰῶνα. Ita scribunt Froben. et Eudocia. Stephan. et Wetstein. dedit φησὶ δὲ ἐνδοτέρω καὶ — κινεῖσθαι, τοῦ κενοῦ — ὁμοίαν παρεχομένου καὶ τῇ κουφοτάτῃ καὶ τῇ βαρυτάτῃ εἰς τὸν αἰῶνα. atque ita plane versio Ambrosii. Et Sambuc. παρεχομένου scribi iusserat. εἶξιν vulgato ἴξιν e Sexto substitui cum Kühnio. Is enim adversus Physicos disputans 10. s. 221. p. 670. Epicuri doctrinam his verbis tradit: ἀχώριστα μὲν οὖν ἐστι τῶν οἷς συμβέβηκεν, (nempe τὰ συμβεβηκότα) ὥσπερ ἡ ἀντιτυπία μὲν τοῦ σώματος, εἶξις δὲ τοῦ κενοῦ· οὔτε γὰρ σῶμα δυνατόν ἐστί ποτε νοῆσαι χωρὶς τῆς ἀντιτυπίας, οὔτε τὸ κενὸν χωρὶς εἴξεως· ἀλλὰ ἀΐδιον ἑκατέρου συμβεβηκὸς, τοῦ μὲν τὸ ἀντιτυπεῖν, τοῦ δὲ τὸ εἴκειν. — ἢ γὰρ κενῷ πελάζειν ὀφείλει ἢ σώματι· εἴτε δὲ κενῷ, διὰ τὴν εἶξιν φέρεται δι' αὐτοῦ· εἴτε σώματι, διὰ τὴν ἀντιτυπίαν ἀποπαλτικῶς ποιήσει τὴν ἀπ' αὐτοῦ κίνησιν. Ceterum Nürnberger totum locum φησὶ δὲ — τὸν αἰῶνα omisit.

διΐστανται — ἐπὶ τὴν περιπλοκὴν — παρὰ τῶν πλ. Froben. Stephan. versio Ambrosii, Eudoc. διϊστάμεναι et omisso ἐπὶ habent περὶ τῶν. Mihi pro αὐτὸν τὸν παλμὸν scribendum videtur τὸν ἀπόπαλμον.

ἑκάστην ἄτομον. Ita Wetstein. cum Froben. Steph. Eudocia habeant ἑκάστην αὐτὴν, unde αὐτῶν effeci.

παρὰ τὴν σύγκρουσιν. Froben. et Eudocia κατὰ σύγκρισιν. Stephan. cum versione Ambrosii κατὰ σύγκρουσιν. Articulum addidit Wetstein.

11. Eudocia habet μηδὲ ποιότης τις — ἐστί· — ἀλλάττεται — μέγεθος μὴ εἶναι. Deinceps Meibomius male dedit ἐν τῇ δωδεκάτῃ τῶν στοιχειώσεων φησί. Totum hunc locum Nürnberger omisit tanquam a Diogene insertum; equidem seclusi.

τῆς — ἐπινοίας. Ita rectius Froben. Eudocia, quam Steph. versio Ambrosii et Wetst. ἐπινοίαις. De hoc loco disputavit etiam Rossi p. 259. qui cum plura in interpretatione latina Ambrosii, Aldrobandi et Meibomii reprehendisset, praecipue in verbis postremis moratur, quae ipse ab antecedentibus maiore interpunctionis nota

separanda non censet, sed potius coniungenda, atque ita scribenda: αὐτὴ δὲ ἡ φωνὴ, τούτων πάντων μνημονευομένων, τὸν ἱκανὸν τύπον ὑποβάλλει τῆς τῶν ὄντων φύσεως ἐπινοίας. Quae ita interpretatur: *Ipsa tamen vox his omnibus commemoratis satis idoneam istarum rerum naturae cognitioni formam subiicit.* atque aliis verbis: etiamsi atomi in sensus propter earum parvitatem non cadant, nihilominus ob ea, quae de illis explicantur, simul ac appellatae fuerint, ipsarum ideam seu formam cogitando facile percipi. Comparat deinde locum sect. 33. Diogenis: ἅμα γὰρ τῷ ῥηθῆναι ἄνθρωπος, εὐθὺς κατὰ πρόληψιν καὶ ὁ τύπος αὐτοῦ νοεῖται, προηγουμένων τῶν αἰσθήσεων. Denique addit: Ideam porro naturae istorum individuorum corpusculorum dicit Epicurus ἐπίνοιαν φύσεως τῶν ὄντων, quia rerum, quae vere sint, eam cognitionem esse putat. Ἐπίνοιαν, inquam, quod Basileenses libros sequi malo, in quibus sic legitur ἐπινοίας, quam ceteros omnes exhibentes ἐπινοίαις, ut sit τὸν ἱκανὸν τύπον ἐπινοίας τῆς τῶν ὄντων φύσεως. Hucusque Rossi. Nunc quaero, quomodo τύπος ἱκανὸς τῆς τῶν ὄντων φύσεως ἐπινοίας possit dici *satis idonea istarum rerum naturae cognitionis forma?* Deinde quomodo *idea naturae istorum individuorum corpusculorum* dici possit ἐπίνοια φύσεως τῶν ὄντων, propterea quod *rerum quae vere sint, eam cognitionem esse putat Epicurus?* Primum *istarum rerum naturae cognitio* non inest graecis τῆς τῶν ὄντων φύσεως ἐπινοίας, ita ut atomi intelligi vel possint vel debeant. ἡ τῶν ὄντων φύσις simpliciter significat *rerum quae sunt naturam.* Deinde τύπος in altero Diogenis loco formam corpoream significat, quam phantasia vel potius memoria repraesentat menti et cogitationi, simulatque corpus aliquod nominatum fuerit. In atomos vero, quae visu percipi non possunt, forma talis corporea non cadit. Praeterea non dicitur τύπος τῶν ἀτόμων, sed est τύπος ἐπινοίας potius forma et ratio aliqua cogitatione comprehendendi et percipiendi. Denique verba τούτων μνημονευομένων non est *his omnibus commemoratis.* Paulo propius a vero absunt verba, quae deinceps posuit Rossi: *ob ea quae de illis explicantur.* Neque equidem video, qua ratione sensus ab Italo positus verbis extorqueri possit graecis, nisi τῆς τῶν ἀτόμων ἐπινοίας scripseris pro istis τῶν ὄντων φύσεως ἐπινοίας, quae difficilli-

mam interpretationem, quocunque te vertas, habent. Itaque anceps haereo inter scripturam αὐτὴ et αὕτη, et dubito etiam adhuc de interpungendi ratione; eo quidem magis, si Diogenis sunt haec verba, non ipsius Epicuri, uti cum Nürnbergero existimo. Is tamen verba Αὕτη — ἐπινοίαις ipsi Epicuro tributa hinc sublata collocavit infra post sect. 30. et verba αὕτη ἡ φωνὴ interpretatur *haec disputatio*, illa vero, τῶν ὄντων, explicat per τῶν ἀτόμων καὶ τοῦ κενοῦ.

12. ἐξ ὧν ἂν γένοιτο — διάφοροι τούτοις. Ita iam Steph. cum versione Ambrosii dedit. ἐξ ὧν etiam Sambucus. Contra Frob. Eudocia ἐξ οὗ — τούτῳ. Praeterea Eudocia omisit verba οὔθ᾽ ὅσοι τοιοῦτοι. Nürnberger recte restituit scripturam τούτῳ. Deinceps vocem τοιούτων, ab Aldrobandino omissam, tanquam ab argumento alienam, seclusi. Verba ἐξ ὧν ἂν γένοιτο — ὑφ᾽ ὧν ἂν ποιηθείη recte vertit Ambrosius: *ex quibus fiat mundus, sive a quibus effectus sit.* Contra Meibomius: *ex quibus factus sit hic mundus, aut ex quibus alius effici potuerit.* Is enim scribi voluit ὁ κόσμος οὗτος — ποιηθείη ἄλλος. Ambrosius autem scriptum γίνοιτο legit, quae mihi sola scriptura placet, ne nimis ieiuna sit distinctio inter ἐξ ὧν et ὑφ᾽ ὧν. Denique C. Schwartz in Dissertatione (laudata in Praefatione) p. 34. locum hunc ita vertit: *Neque enim consumta fuerunt individua haec, ex quibus mundus extiterit, aut a quibus factus sit, vel in unum vel in determinatos, vel in similes vel in dissimiles huic nostro.* Ad quae ita annotavit: *Et quo magis atomorum naturam perpenderis ex praeceptis Epicuri, hoc minus dubitaveris, quin per* ἄτομα, individua, *intelligatur vis illa, quae particulas materiae primum coniunxerit et adhuc contineat. Ecce enim claris verbis dubitationem suam exprimit, utrum ex individuis coortos, an ab atomis factos esse mundos dicat. Alterum materiam, alterum autorem indicat mundorum. Nolim igitur praepropere assentiri Augustino, qui reprehendit Epicurum, quod Democritum deseruerit, animales atomos confingentem. Epicurus enim aut falso videtur Democritum deseruisse, quippe cum atomos effectrices putet itidem, ut Democritus fecit; aut rectius etiam sensit, propterea quod atomos tales statuit, quae populariter ipsam infiniti vim, in quasdam quasi partes tributam, repraesentent. Nam popularis est sermo Epicuri, etsi vocabulis quibusdam novam potestatem interdum tribuat.*

οὐδὲν τὸ ἐμποδίζον ἐστί. Sambucus varietatem τὸ ἐμποδοστατῆσον annotavit e libris scriptis, quae mihi praeplacet, quoniam et alibi verbo ἐμποδοστατεῖν utitur Epicurus.

13. *Καὶ μήν.* Totam hanc sectionem Nürnberger hinc sublatam posuit inferius post sect. 30. et sic cum reliquis continuavit. Primum igitur collocavit hanc sectionem: deinceps sect. 17. et 18. usque ad verba ἐγκατάλειμμα τοῦ εἰδώλου.

ἐπιτηδειότητες τὰς κατεργασίας. Ita Froben. Steph. Eudocia, *per efficientiam* vertit Ambrosius. ἐς interseri voluit Casaubonus, κατὰ ineptius posuit Meibomius. ἀποστάσεις Ambrosius *recessiones*, Meibomius *abcessiones* vertit. Lucretius 4, 239. *simulacra — quae variis ab rebus cunque recedunt.*

14. τὸ κάτω φερόμενον. Ita Meibomius vulgatum κατὰ τὸ φερόμενον correxit. σῶμα e versione Ambrosii addidit Stephan. Deinceps ἐπὶ πλείους verum est, omisso articulo, quem seclusi. Paulo antea βράδους dedi pro βραδύτητος e Codice Sambuci.

καὶ τοῦτο) συναφικνούμενον. Versio Ambrosii ἀδιανόητον γάρ· καὶ τοῦτο συναφ. iunxit. *Nam cogitari non potest. Et hoc sensibili in tempore simulac convenerit et ex quovis infinito, non ex quo complectimur motum, locus recedens erit.*

ὁθενδήποτε. Ita recte Eudocia cum Frobeniana et Codice Arund. ὅθεν δή ποθεν invexit Stephan. Locum falsa interpunctione ἀφικνεῖται (ἀδιανόητον γὰρ καὶ τοῦτο) συναφικ. obscuravit Wetsteiniana.

ἐξ οὗ [γὰρ] ἂν — τόπου. Primus Stephanus cum Sambuco e versione Ambrosii addidit negationem οὐκ ἐξ οὗ ἄν, atque omnem sensum pervertit. Miror, cur non eodem auctore τόπος — ἀφιστάμενος scripserit. Froben. Eudocia τόπος habent; τόπους dicitur habere Arundel. Codex. Denique ἀντικοπὴν Froben. et Eudocia habent; correxit cum Sambuco Stephanus. Pro vulgata μέχρι τοσούτου cum Sambuco τούτου scripsi. Ambrosius: *si tamdiu celeritatem motus non intersecundam relinquamus.*

ἀντικοπτόμενον καταλίπωμεν. Froben. Eudocia ἀντικοπτέον. Stephanus καταλίπωμεν addidit. Versio Ambrosii: *non intersecandam relinquamus.* Cum graeca haec

non sint, alius nescio quis ἀντικοπτόμενον scripsit. Mihi ἀντικόπτηται minore mutatione scribendum videtur.

15. Χρήσιμον δέ. Vulgatum δὴ correxi praeeunte Ambrosio, qui vertit: *Perutile est autem et hoc tenere elementum, vel si nihil aliud quam quod simulacra — utuntur.* Legit igitur scriptum Χρήσιμον δὲ — κἂν μηθὲν ἄλλο ἢ ὅτι τὰ εἴδωλα. Miror igitur, unde Stephanus ineptum istud χρηστὰ arreptum inseruerit ante εἴδωλα. Pro εἰθ' quid reponendum sit, nondum excogitavi, nisi Ambrosio duce malueris κἂν μηθὲν ἄλλο, ὅτι. Inepte versio Meibomii: *vel eam ob causam, quod in usum venientia simulacra.* Ceterum Nürnberger hanc sectionem totam cum sequente omisit, tanquam a Diogene aliunde intersertam, quia ab Epicuro tam praepostero ordine non potuerint poni verba multa, quorum sensus percipi non possit, nisi absoluta sententia de criterio.

ᾧ μηθὲν ἀντιμαρτυρεῖ. Frob., Eudocia, Stephan., versio Ambrosii ὅθεν ἀντιμ. Emendatio cui debeatur, ignoro. Statim sequitur in Frob. versione Ambrosii et Eudocia ἢ ὅτι; Stephan. et Codex Arund. ἢ ὅθεν habent, unde in reliquas venit Editiones. Causa in summa tenuitate simulacrorum nulla est summae celeritatis: sed eam statim reddet Epicurus. Itaque vitiosum ὅθεν mutavi et antiquum ὅτι restitui. Pro ἢ malim καί.

πάντα πόρον. Versio Ambrosii: *quae quemvis meatum moderatum habeat in hoc, ne quid illorum infinitatem vel minimum intersecet, plurimas autem et infinitas continuo aliquid refringat.* Legit igitur scriptum πρὸς τὸ τῷ ἀπείρῳ. Contra Meibomius posuit: *insuper quod illorum infinitum nihil refringat, aut pauca refringant.* Idem scripsit πρὸς τῷ τῷ ἀπείρῳ αὐτῶν. In Eudocia est αὐτῷ. Ceterum non satis intelligo verba πάντα π. σύμμετρον ἔχοντα. Apponam tamen locum Plutarchi c. Colotem c. 5. p. 144. H. αἱ δὲ πολυθρύλλητοι συμμετρίαι καὶ ἁρμονίαι τῶν περὶ τὰ αἰσθητήρια πόρων, αἵ τε πολυμιξίαι τῶν σπερμάτων, ἃ δὴ πᾶσι χυμοῖς καὶ ὀσμαῖς καὶ χροιαῖς ἐνδιεσπαρμένα λέγουσιν ἑτέραν ἑτέρῳ ποιότητος κινεῖν αἴσθησιν, οὐκ ἄντικρυς — διδάσκουσιν, ὡς ἀναπεφυρμένων καὶ συμμεμιγμένων ὁμοῦ τι πάντων, ἄλλου δ' ἄλλῳ πεφυκότος ἐναρμόττειν, οὐκ ἔστι τῆς αὐτῆς ποιότητος ἐπαφὴ καὶ ἀντίληψις, οὐδὲ πᾶσι τοῖς μέρεσι κινεῖ πάντας ὡσαύτως τὸ ὑποκείμενον, ἀλλ' ἐκείνοις ἕκαστοι μόνοις ἐντυγχάνοντες, πρὸς ἃ συμμε-

τρον ἔχουσι τὴν αἴσθησιν, οὐκ ὀρθῶς διαμάχονται περὶ τοῦ χρηστὸν ἢ πονηρὸν ἢ λευκὸν ἢ μὴ λευκὸν εἶναι τὸ πρᾶγμα, τὰς αὑτῶν οἰόμενοι βεβαιοῦν αἰσθήσεις τῷ τὰς ἄλλων ἀναιρεῖν.

πολλαῖς δὲ καὶ ἀπείροις. Vitiosam scripturam Editionum Frob., Steph., Eudociae reliquit Wetsteiniana.

16. ῥεῦσις ἀπὸ τῆς σωμάτων ἐπιπολῆς συνοχῇ ἢ μειώσει διὰ τὴν ἀναπλήρωσιν. Ita Froben. et Eudocia. ἀπὸ τῶν σωμάτων τοῦ ἐπὶ πολλῆς συνοχῆς οὐκ ἐπίδηλος σημειώσει, διὰ τὴν ἀνταναπλήρωσιν Stephan. et Codex Arundel. nisi quod ἢ μειώσει hic habet. ἀπὸ τῆς τῶν σωμάτων συνοχῆς Codices Romani a Rosso comparati. Versio autem Ambrosii: *Nam fluxus a corporibus eius qui sit in multa angustia, notationi perspicuus non est, ob contrariam repletionem.* Reddidit igitur similiter σωμάτων τοῦ ἐπιπολῆς, quod cum Rosso praetuli, cum veteres vocabulo ἐπιπολῆς tanquam praepositione usi reperiantur omnes. τὸ ἐπιπολῆς dixit etiam Alexander Aphrodisiensis. τὸ μὲν ἐν ἐπιπολῇ apud Strabonem 12. p. 198. Sieb. sine dubio mutandum in τὸ μὲν ἐπιπολῆς. Ceterum multis verbis Rossi lectori persuadere conatur, verba διὰ τὴν ἀνταναπλήρωσιν esse coniungenda cum sequente membro, non cum antecedente, uti feci cum aliis. Sed rem minime conficit comparatio loci plane gemini infra sect. 17. multo minus Lucretii 4, 103. *Sunt igitur tenues formarum consimilesque effigies, singillatim quas cernere nemo quum possit, assiduo crebroque repulsu reiectae reddunt speculorum ex aequore visum.* Nam si quaerimus, cur singillatim cernere effigies non liceat, aliam causam non reperiemus, nisi quoniam singulae non apparent, sed alia aliam continua serie sequitur.

Quae sequuntur verba καὶ συστάσεις — ὀξεῖαι — συμπλήρωμα γίνεσθαι, partim bene, plura male interpretatur Rossi. Recte quidem monet, συστάσεις ὀξείας esse concretiones atomorum, quae puncto temporis fiunt et dissolvuntur; sed male ponit, *easdem secerni ab illis, quae serventur* ἐπὶ πολὺν χρόνον διὰ τὴν ἀνταναπλήρωσιν, *cum hae contrariam ob causam, nempe* διὰ τὸ μὴ δεῖν κατὰ βάθος τὸ συμπλ. γίνεσθαι, *subito coalescant ac dispergantur.* Neque enim hic atomi cum atomis comparantur, sibique invicem opponuntur, neque verbis istis contraria causa utriusque membri redditur; sed sermo est

primum de spectris a corporum superficie continue recedentibus et situm ordinemque atomorum eundem, quem in corporibus habuerant, obtinentibus. Haec spectrorum effluvia continua concrescunt in aëre subito in formas quasdam et species similes quidem corporibus, sed sine corpore. Corporis plenitatem et naturam significant verba *κατὰ βάθος τὸ συμπλήρωμα γίνεσθαι*. Ut igitur haec effluvia spectrorum continua fiunt *ἅμα νοήματι*, sic etiam formae ex his concretae in aëre *ὀξεῖαι συμβαίνουσι*. Id enim verbum repetendum censeo ex initio sectionis.

βλέπῃ τις τινὰ τρόπον τὰς ἐνεργείας, ἵνα καὶ — ἀνοίσῃ· εἰ δεῖ καὶ νομίζειν. Ita Froben., Eudoc. *ἐναργείας* cum Gassendo Menagius scribunt. Deinde *συμπαθείας* cum Codice Sambuci Stephan. *Convenientiam* vertit Ambrosius. Meibomius interpolavit vulgatam insertis verbis *τις τίνα τρόπον τὰς ἐνεργείας τὰ εἴδωλα ποιεῖται, ἵνα* et cet.; denique cum Gassendo et Menagio et Aldrobandino dedit: *ἀνοίσῃ· δεῖ δὲ καὶ νομίζειν.* Supplemento Meibomiano nihil inscitius esse ait Rossi, qui, probata scriptura *ἐναργείας*, verba *εἰ δεῖ καὶ νομίζειν* et sequentia copulat cum superioribus *ἵνα καὶ τὰς συμπαθείας — ἀνοίσῃ*. Sed interpretari totum locum omisit, nec docuit rationem, qua posteriora verba cum prioribus connexa haereant. Equidem *ἐναργείας* hic tolerari posse nego, quae sunt, quae alibi *τὰ φαινόμενα* vocat, id est res, quae sensibus percipiuntur. Contra malim *τὸν τρόπον τῆς ἐνεργείας*. Ex ipsa enim ratione agendi et sensuum instrumenta afficiendi demonstrare conatur, esse effluvia atomorum, quae in aëre consistentia in formam aliquam *εἴδωλα* efficiant. Postea malim *Δεῖ γὰρ νομίζειν* et cetera.

17. *οὐ γὰρ ἂν ἀποσφραγίσαιτο τὰ ἔξω διὰ τοῦ ἀέρος.* Nihil ab hac scriptura mutat Froben., Stephan. et Eudocia, nisi quod sola Steph. *μορφῆς διὰ τοῦ ἀέρος* habet cum Ambrosii versione, ceterae *καὶ τοῦ ἀέρος*. *καὶ διὰ τοῦ ἀέρος* Arundel. Codex, et paulo antea *οὐ γὰρ ἃ μέν*. Meibomius locum clarum antea et perspicuum emendando pervertit et obscuravit scribendo: *οὐ γὰρ ἂν ἄλλως ἀποσφραγίσαιτο τὰ ἔξωθεν — μορφῆς, ἢ διὰ τοῦ ἀέρος — καὶ διὰ τῶν ἀκτίνων.* Pro *ἐπεισιόντος* Codex Samb. dat *ἐπιστάντος*.

ὥστε ὁρᾶν ἡμᾶς — χροῶν τε καὶ ὁμ. Ita scripsit Meibomius. Frob., Steph., Eudoc. οὕτως ὡς τύπων ἀπὸ χροῶν καί. Equidem non dubitavi scripturam antiquam revocare; mutatis verbis ἀπὸ χροῶν in ὁμοχρόων; et vidi postea, Rossum mecum sentire. Versio Ambrosii: *quae a coloribus formaeque similitudine non differant.*

ἀποδιδόντος — σώζοντος. Ita recte Frob. Stephan. versio Ambros. et Eudoc. Temere ἀποδιδόντες — σώζοντες reposuit et ineptissime vertit Meibomius, iudice etiam Rosso.

ἀτόμων πλάσεως. Plutarchus c. Colotem p. 166. H. καὶ τὰς ἀτόμους ἀπαθείᾳ καὶ στεῤῥότητι πάντα χρόνον ὡσαύτως ἔχειν, τὰ δὲ συγκρίματα πάντα ῥευστὰ καὶ μεταβλητὰ, καὶ γινόμενα καὶ ἀπολλύμενα εἶναι, μυρίων μὲν εἰδώλων ἀπερχομένων ἀεὶ καὶ ῥεόντων, μυρίων δὲ, ὡς εἰκὸς, ἑτέρων ἐκ τοῦ περιέχοντος ἐπιῤῥεόντων καὶ ἀναπληρούντων τὸ ἄθροισμα, ποικιλλόμενον ὑπὸ τῆς ἐξαλλαγῆς ταύτης καὶ μετακεραννύμενον, ἅτε δὴ καὶ τῶν ἐν βάθει τοῦ συγκρίματος ἀτόμων οὐδέποτε λῆξαι κινήσεως οὐδὲ παλμῶν πρὸς ἀλλήλας δυναμένων, ὥςπερ αὐτοὶ λέγουσι.

18. *Καὶ ἣν ἂν λάβωμεν ἐπιβλητικῶς.* Frob. Eudoc. ἀναλάβωμεν. Pessime vulgo ante haec verba comma positum conspicitur: nova tamen incipit sententia, quam Meibomius pervertit, posito puncto post συμβεβηκότων, ubi deinceps cum editione Aldrobandini scripsit *Μορφὴ δ' ἐστὶν αὕτη*, uti monuit etiam Rossi, qui vocabulum ἐπιβλητικῶς dictum monet pro κατ' ἐπιβολὴν, idque cum Cicerone Acad. Quaest. 4, 18. interpretatur *per impressionem.* Comparavit etiam locum Themistii libro 3. de anima: ὥςπερ γὰρ τῇ αἰσθήσει τὸ μὲν λευκὸν καὶ τὸ φῶς κατ' ἐπιβολὴν, τὸ δὲ μέλαν καὶ τὸ σκότος κατὰ στέρησιν. idque ipsum eundem addit ex Platone appellare ἐπέρεισιν. Postea τὰ συμβεβηκότα *accidentia* interpretatur cum Quinctiliano, qui *rerum accidentia* dixit 5, 10, 23. Institutionum. Denique τὸ ἑξῆς πύκνωμα interpretatur *continentem densitatem*, et simul monet, Augustinum in Epistola ad Dioscorum hoc Epicuri πύκνωμα vertisse *imaginum constipationem et densitatem.*

Redeo ad vocabulum ἐπιβλητικῶς, quod recte quidem Rossi interpretatur dictum eodem sensu ut κατ' ἐπιβολὴν, sed hanc ipsam ἐπιβολὴν male explicat.

Exempla ab eo apposita ducta sunt e Budaei Commentariis Gr. Linguae, sed is ad locum Themistii duplicem interpretationem adhibuit, *applicationem intellectus ad rem intelligibilem*, vel *ipsius rei intelligibilis in intellectum incursum*. Verum Italus eam elegit, quae ab usu Epicurei sermonis aliena est, ut deinceps docebo. Vocabulum ἐπιβλητικῶς idem Budaeus posuit ex hoc Philoponi loco: διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἡμᾶς ἐπιβλητικῶς τῇ αὐτῆς φύσει πλησιάσαι. ubi interpretatur Budaeus: *ita ut in eam incumbat intellectus.* In Epistolis Epicuri apud Diogenem plura sunt loca, ubi ἐπιβολὴ applicationem et adversionem animi significat. Ita est sect. 35. τῆς ἀθρόας ἐπιβολῆς et τῆς κατὰ μέρος. sect. 36. ἡ κυριωτάτη ἐπιβολὴ ἐπὶ τὰ πράγματα et ταῖς ἐπιβολαῖς ὀξέως χρῆσθαι. sect. 38. τὰς παρούσας ἐπιβολὰς εἴτε διανοίας εἴτε — τῶν κριτηρίων. sect. 50. φανταστικῇ ἐπιβολῇ. sect. 51. κατ' ἄλλας τινὰς ἐπιβολὰς τῆς διανοίας ἢ τῶν λοιπῶν κριτηρίων. sect. 62. κατ' ἐπιβολὴν λαμβανόμενον τῇ διανοίᾳ. sect. 69. ἐπιβολὰς ἔχοντα ἰδίας καὶ διαλήψεις. sect. 83. εἰς τὰς τοιαύτας ἀναλύοντας ἐπιβολὰς τὰς πλείστας τῶν περιοδειῶν ὑπὲρ τῆς ὅλης φύσεως ποιεῖσθαι. Haec exempla e prima Epistola sufficiant. Ipse Rossi postea τὴν φανταστικὴν ἐπιβολὴν interpretatur cum Aldrobandino *visus notionem*, addens: *sic autem dicitur vel quasi applicatio mentis ad rem, quae cognoscitur, vel quasi incursus aut impressio in animum visi aut notionis.* Posterior ratio plane falsa est, temere e Budaeo translata.

ἐπιμαρτυρηθήσεσθαι. Meibomius cum Sambuco addidit ἢ μὴ ἀντιμαρτυρηθήσεσθαι, quo supplemento facile caremus. Versio Ambrosii obscura est haec: *Porro eo quod opinamur mendacium semper ac falsum asseri sive non refelli potest. Sin vero minus asseratur.* Longe ineptissime Meibomius: *quando testimonio confirmatur aut testimonio non refellitur. Sin vero minus asseratur.* Mihi verba haec ἐπιμαρτυρηθήσεσθαι· εἶτ' οὐκ ἐπιμαρτυρουμένου non solum vitiosa sed etiam truncata esse videntur. Primum tempus et modus verbi primi non habent, unde pendeant. Minime enim cum verbo προσδοξαζομένῳ coniungi debent. Deinde genitivus ἐπιμαρτυρουμένου iterum luxatus pendet. Equidem suspicor fuisse olim scriptum ἐπιμαρτυρηθήσεσθαι προσμένοντι, εἶτα οὐκ ἐπιμαρτυρουμένῳ. Sed video nunc Rossum recte animad-

vertisse, verba ea, quae nunc seclusi, spuria et temere huc e sequentibus translata fuisse.

κατὰ τὴν κίνησιν ἐν ἡμῖν. Vulgatum *ἀκίνητον* facile fuit Meibomio e sequente sectione corrigere; sed indidem discere poterat, sequens *ἐχούσῃ*, quod Editiones obsidet, esse cum Rossio mutandum in *ἔχουσαν*, quod vertit Ambrosius, qui tamen *συνημμένην φανταστικὴν ἐπιβολὴν διάληψιν ἔχουσαν* scriptum legit. *διάληψιν* est etiam in Froben. Stephan. Eudocia: idemque rescribi iussit Sambucus, atque unice probandum censuit hic et deinceps Italus Rossi. Idem deinceps *φαντάσματα τὰ ἐν εἰκόνι λαμβανόμενα* interpretatur visa ex imaginibus seu pictis seu fictis accepta. Sed errat, cum ad verba *τοῖς οὖσι καὶ ἀληθέσι* intelligit nomen *φαντάσμασι*.

19. *τινὰ καὶ τοιαῦτα.* Vulgatum *ταῦτα* cum Gassendo correxi, ut deinceps *πρὸς ὅ*: ubi tamen verum reddidit versio Ambrosii et Meibomii *ad quae iaculamur intuitum.* Forte *ἐπιβάλλομεν* scriptum fuit. Rossi interpretatur vulgatam: quod per ea visa petimus sive attingimus.

Κατὰ δὲ ταύτην — ἔχουσαν. Haec propter similitudinem exciderunt in Froben. et Eudocia; addidit Steph. e versione Ambrosii.

20. *Καὶ τὸ ἀκούειν.* Articulum omisit Frob. Eudocia. Deinceps *κατασκευάζοντος* Froben. Eudocia, Codex Arundel.

ὁμοιομερεῖς ὄγκους — πρὸς ὃ ἀποστέλλεται. Vocem *ὄγκους* e versione Ambr. addidit cum Sambuco Stephan. sed eadem cum Frob. Eudoc. *πρὸς τὸ ἀποστεῖλαν*, quam scripturam miror a Rossio emendationi Meibomii praelatam fuisse. Versio Ambrosii: *ad id quod emisit atque ad sensum pertingentem, qui in illo ut plurimum facit.* Male deinceps *ἐπ' ἐκείνου* Froben. Eudocia, versio Ambros. Plutarchus Placit. 4, 19. locum maioris operis ita excerpsit: *Ἐπίκουρος τὴν φωνὴν εἶναι ῥεῦμα ἐκπεμπόμενον ἀπὸ τῶν φωνούντων ἢ ἠχούντων η ψοφούντων· τοῦτο δὲ τὸ ῥεῦμα εἰς ὁμοιοσχήμονα θρύπτεσθαι θραύματα. Ὁμοιοσχήμονα δὲ λέγεται τὰ στρογγύλα τοῖς στρογγύλοις, καὶ σκαληνὰ καὶ τρίγωνα τοῖς ὁμοιογενέσι. Τούτων δ' ἐμπιπτόντων ταῖς ἀκοαῖς ἀποτελεῖσθαι τὴν αἴσθησιν τῆς φωνῆς. Φανερὸν δὲ τοῦτο γίνεσθαι ἀπὸ τῶν ἀσκῶν ἐκρεόντων, καὶ τῶν ἐμφυσώντων κναφέων τοῖς ἱματίοις.* Exempla duo

apposita quid faciant ad rem, nondum intelligo. Longe doctius Epicuri doctrinam excerpsit Sextus 7. s. 208. ὅνπερ οὖν τρόπον οὔτε ἡ ἐν τῷ κρουομένῳ χαλκώματι φωνὴ ἐξακούεται, οὔτε ἡ ἐν τῷ στόματι τοῦ κεκραγότος, ἀλλ' ἡ προσπίπτουσα τῇ ἡμετέρᾳ αἰσθήσει· καὶ ὡς οὐθείς φησι τὸν ἐξ ἀποστήματος μικρᾶς ἀκούοντα φωνῆς ψευδῶς ἀκούειν, ἐπείπερ σύνεγγυς ἐλθὼν ὡς μείζονος ταύτης ἀντιλαμβάνεται· οὕτως οὐκ ἂν εἴποιμι ψεύδεσθαι τὴν ὄψιν, ὅτι ἐκ μακροῦ μὲν διαστήματος μικρὸν ὁρᾷ τὸν πύργον καὶ στρογγύλον, ἐκ δὲ τοῦ σύνεγγυς μείζονα καὶ τετράγωνον.

21. γίνοιτο. Vulgatum γένοιτο correxi. Deinceps ἕξει — πάσχειν vulgabatur. Frob. Steph. Eudoc. ἕξει — πάσχων. *multum enim ei deesset, si hoc ab illa pateretur* versio Ambrosii: *non uno enim defectu laborabit, ut hoc ab illa patiatur* Meibomii multo ineptior. Mihi ἔχει scriptum fuisse videtur, et dictum ut vulgo πολλοῦ γε δεῖ τοῦτο πάσχειν.

22. ἐπειδήπερ δεῖ τι ὑπομένειν. Froben. Stephan. Eudocia ἀεί τι ὑπομένει. Correctionem suppeditavit versio Ambrosii.

ἐν πολλοῖς. Ita etiam Steph. ἐκ πολλοῦ Froben. Eudocia, Arund. Codex. *ex plurimis* versio Ambrosii. Equidem probabilem Gassendi coniecturam sequor.

ἐπί τινων δὲ κατά. Ita Meibomius. τινῶν δὲ καὶ Froben. Steph. Eudocia, Codex Arund. καὶ πρὸς ὅλους καὶ ὑφ' ὅλου Aldrobandini Editio.

23. Τοῦτο γὰρ καί. Meibomius recte coniecit ταῦτα. Deinceps κατὰ περιαίρεσιν Aldrobandinus dedit, *amputatione* vertens; etiam Ambrosius *secundum ablationem* vertit. Vulgatum προαίρεσιν interpretatur Meibomius *quae apud nos e proposito transfigurantur, figura quae inest sumitur.* Verbum λαμβάνεται censet positum pro λείπεται, et apposito exemplo faciei a pictore mutatae, et urcei a figulo in labrum mutati, docere conatur, figuram hominis nativam et formam manere, qualitates mutari; sed argumentatio in urceo male procedit. Hoc vere dici potest μάχεσθαι τοῖς ἐναργήμασι. Nam quid est μετασχηματίζειν nisi τὸ σχῆμα τὸ ἐνυπάρχον μεταβάλλειν? Deinde λαμβάνεται pro λείπεται graece non dicitur; nec κατὰ προαίρεσιν dictum puto, sed potius ἐκ προαιρέσεως, ut latini dicunt *ex arbitrio*, *pro arbitrio*.

Equidem μεταλαμβάνεται scripsi, ut sententia vera et clara redderetur; deinde restitui antiquum ποιότητες οὐκ ἐνυπάρχουσαι, ubi Meibomius αἱ interposuerat, quanquam antea legatur τὸ σχῆμα ἐνυπάρχον. Postea μεταβάλλοντι, ὥςπερ ἐκεῖνο, (nempe τὸ σχῆμα) οὐ καταλείπονται, ἀλλ' — ἀπόλλυνται scripsi, ubi Edd. ceterae μεταβάλλοντι, ὥςπερ ἐκεῖνο, καταλείπεται — ἀπολλύμεναι. Ita etiam versio Ambrosii. Sed Meibomius dederat μεταβάλλοντι, οὐχ ὥςπερ ἐκεῖνο καταλείπονται — ἀπόλλυνται. Nempe corporis cuiuscunque propria est figura, tanquam naturalis κατηγορία; haec, quotiescunque corpus transfiguratur, manet tamen semper et haeret in corpore; sed forma mutatur. σχῆμα est figura, μορφὴ, forma. In transformatione corporis μεταλαμβάνεται τὸ σχῆμα, proprie non καταλείπεται, sed transit in aliam formam. Maximam igitur veri partem vidit Meibomius; sed non satis apte explicavit. Nunc video, λαμβάνεται posse etiam esse pro eo quod dicitur infra sect. 62. τὸ κατ' ἐπιβολὴν λαμβανόμενον.

καὶ οὐκ — [πάντα] φθείρεσθαι. Meibomius καὶ μὴ dederat. Antea erat καὶ εἰς τὸ μὴ ὂν φθείρεσθαι.

24. Ἀλλὰ μὴ δὲ δεῖ νομίζειν. Ita Meibom. sed Frob. Steph. Eudoc. versio Ambr. μηδὲ ἀεὶ νομίζειν. Equidem cum Gassendo dedi scripturam Codd. Pariss.

καὶ τούτου προσόντος τὰ κατά. Ita Steph. nisi quod τὸ κατὰ habet. Froben. Eudocia τούτοις προσόντος κατά. Sambucus etiam τούτου προσόντος correxit. Verum reddidit Ambrosius. τὰ — ἀποδοθήσεται dictum censet Meibomius pro τῶν —γινομένων λόγος ἀποδ.

μέγεθος ἐνυπάρχον. Vulgatum ὑπάρχον correxit Meibomius. Deinceps vulgatum ἀφῦχθαί τε ἀμέλει — ὁρατὰς ἀτόμους corrigit voluit Meibomius ita: διά τε τὸ ἀφῖχθαι μέλλειν. Vertit Ambrosius: *nam et ad nos veniunt haud dubie visibiles atomi.* Gassendus coniecerat οὔτε ἀφῖχθαι μέλλει. Dedi quod sensus flagitabat. Rossi scribi voluit ἀφῖχθαί τε ἂν μέλλει, quae vertit: *et ad nos tunc atomi pervenirent.*

ὃ οὐ θεωρεῖται — ἂν γίνοιτο. Negationem e versione Ambr. addidit cum Sambuco Stephan. Vulgatum γένοιτο correxi.

25. ποιῶμεν καὶ ταῖς περιλήψεσι. Meibomius scribi voluit καὶ ὡς ἐν ταῖς περιλήψεσι τῶν ἀθρόων, sed operae

Wetstein. dederunt καὶ ὡς ταῖς περ. Exemplum opponit arenae vel seminum pugno comprehensorum, quae continua compressione effluant et semper minora fiant. Denique ante τοὔλαττον cum Gassendo Meibomius ἐπὶ inseruit. μηδὲ recte omitti voluit Nürnberger.

οὔτε γὰρ ὅλως — πῶς ἂν — πεπερασμένων — ὡς οὐκ ἄπειροι. Negationem ante ἄπειροι omissam in Frob. Steph. Eudocia inseruit Meibomius eo in loco, ubi Aldrob. οἱ dederat. Sed idem cum Steph. et versione Ambr. πεπειρασμένον recepit, et vulgatum antea ὅπως mutavit in σαφῶς. Etiam Aldrob. πεπερασμένων probavit. ἔν τισι Steph. et Aldrob. *in plerisque* versio Ambrosii, qui cetera vertit: *quales enim quidem sunt constat. nam tumores illi infiniti sunt, et ii, ex quibus qualescunque hi fuerint, infinita profecto esset etiam magnitudo.* Io. Conr. Schwartz in Dissertatione nominata in Praefatione posuit haec ita: οὔτε γὰρ σαφῶς — ἔν τινι — πεπερασμένον — ὡς οὐκ ἄπειροι. quae vertit: *neque enim, si quis semel dixerit, in re aliqua infinita corpuscula inesse aut quantacunque, clare perspici potest, quomodo magnitudo illa sit adhuc finita. Quae enim certae quantitatis sunt corpuscula, ea, perspicuum est, non esse infinita. Et haec, ex quibuscunque tandem aliquanta extitissent illa, infinitum forent, quamvis et magnitudinem et extremitatem haberent sub finito comprehensam.* Equidem suspicabar scriptum olim fuisse: ὑπάρχουσιν ὁπηλικοιοῦν, ἐστὶ νοῆσαι — οὐκ ἄπειροί εἰσιν οἱ ὄγκοι οὗτοι, ἐξ ὧν [συνέστη,] ὁπηλίκοι ἂν ποτε ὦσι· [καὶ πῶς] ἄπειρον ἂν [εἴη] τὸ μέγεθος ἄκρον τι ἔχον, τὸ ἐπὶ πεπερασμένων διαληπτόν.

καὶ τοὐναντίον — ἂν ἦν καὶ — ὑπὸ πεπειρασμέναυ. Ita Meibomius scripsit, ubi antea erat: καὶ οὗτοι — ἂν καὶ — ὑποπεπερασμένον. sed Steph. iam inseruit verbum ἦν. Meibomius cum se sequentibus vitiosis membris emendandis esse imparem confiteretur, hunc etiam locum tangere non debebat. Schwartz etiam Meibomii τοὐναντίον damnavit, quoniam nec sententiam, ut ait, fundat bellam, et nimis discedat a vocabulo οὗτοι. Versionem Schwartzii qui intelligat, eum certe plus sapere existimabo, quam memet ipsum. Ambrosius postrema vertit: *extremitatem perceptibilem.* Meibomius: *cum tamen extremum habeat a finitis distinctam.*

θεωρητέον, οὐκ ἔστι μή. Versio Ambrosii: *nisi et per se ipsum inspiciendum est, ne et quod deinceps sequitur, huiusmodi intelligamus.* Scriptum igitur legit θεωρητέον ἐστὶ, μὴ — νοῶμεν — ὑπάρχῃ ἀφικνεῖσθαι, omissis verbis κατὰ τοιοῦτον. Schwartz locum ita emendatum posuit: ὃ εἰ μὴ καὶ καθ᾽ ἑαυτὸ θεωρητέον, οὐκ ἔστι μὴ καὶ τὸ ἑξῆς τούτου τοιοῦτον νοεῖν, καὶ οὕτω κατὰ τὸ ἑξῆς εἰς τὸ ἔμπροσθεν βαδίζοντα εἰς τὸ ἄπειρον ἀφικνεῖσθαι τῇ ἐννοίᾳ. Quae ita vertit: *Hoc autem nisi per se considerandum sit, tum tu nec intelligere ea, quae his talibus consequentia sunt, nec deinceps in ulteriora progressus ad id, quod infinitum est, quatenus tale est, cogitando pervenire possis.* Ad quae ita annotavit: ὃ *interponendum est ad redintegrationem sensus, quem insequens oratio suggerit, nam oratio de infinito instituta continuatur. Sed si expungendum censeas, nostrae causae nihil officietur. Deinceps malim* ὡς τοιοῦτον νοεῖν. *Sed vetus illud facile ferri potest. Postea* ὑπάρχον καθ᾽ ἃ τοιοῦτον *scribo, non* ὑπάρχειν κατὰ τοιοῦτον. *Denique* καθ᾽ ἑαυτὸ *est, non ex usu vulgari nominis, sed ex meditatione philosophica et ipsius rei vi et potestate. Vide Laertii* 10. *s.* 67. *s.* 71. *Non nego tamen,* καθ᾽ ἑαυτὸ *etiam* τῷ συμβεβηκότι *opponi. Vide Laertii* 10. *s.* 68. *et locum Sexti Empirici a Menagio ad libri* 10. *s.* 73. *citatum.*

βαδίζοντα εἰς τὸ ἄπειρον. Haec omisit Eudocia. β. εἰς τὸ ἔμπροσθεν Frob. e versione Ambr. correxit Steph. Verba κατὰ τοιοῦτον omisit Ambr. ὑπάρχον καθ᾽ ἃ τοιοῦτον scribi voluit Schwartz. In loco luxato et vitioso, ubi defecit Meibomii industria et ingenium, difficile est periclitari coniecturam. Dicam tamen, quid suspicatus sim. Conieci scriptum fuisse εἰ μὴ [ὃ] καθ᾽ ἑαυτὸ θεωρητὸν οὐκ ἔστι, κατὰ τὸ ἑξῆς τοῦτο τοιοῦτο νοεῖν [ἐστι,] καὶ οὕτω κατὰ τὸ ἑξῆς εἰς τὸ ἔμπροσθεν βαδίζοντα εἰς τὸ ἄπειρον ὑπάρχει ἀφικνεῖσθαι τῇ διανοίᾳ.

Τό τε ἐλάχιστον τὸ ἐν τῇ. Schwartz scribi voluit Τὸ δὲ ἔλασσον τοῦ, totumque locum ita vertit atque interpretatur: *Infinitum quidem subtilius quam res sensibus percipiendae, reputandum est, propterea quod neque tale est, qualia sunt ea, quae varie immutari possunt et solent, neque omnino omnibus rebus dissimile, sed quandam quidem convenientiam cum rebus varie mutabilibus, intercapedinem autem partium nullam habent. Sed quum propter convenientiam illam, quam importat, putaverimus aliquid eius concepisse*

animo, alia quidem in eo aliis, non nulla vero etiam nobis fortasse cognata reperiemus et consimilia. Ad quae ita annotavit: *Verba τό τε ἐλάχιστον τὸ ἐν τ. αἰ. repugnant orationi subsequenti. Nam quae sensibus minima sunt, sunt profecto corpora et res finitae, quae alias atque alias formas induunt. Sensilia enim alias aliter immutari mirifice posse, constanter Epicurus docuit. Vide Diog. 10. s. 55. et 56. Est autem τὸ ἔλασσον τοῦ ἐν τῇ αἰσθήσει res multo minor, tenuior et subtilior quam sit ea, qua, ex iudicio sensuum modo, minor et subtilior esse non possit. Sin retineas veterem lectionem, tum per αἴσθησιν necesse est intelligere mentis contemplationem, animi considerationem, a sensuum obtutu hebetiore avocatam, seu intuitum mentis, acie sensuum obtusiore subtiliorem.*

Iam verba τὸ δὲ ἶσον ἡμῖν δεῖ προσπίπτειν vix intelligas. Nemo autem non videt, τὸ δὲ ἴσως ἡ. δ. π. parva immutatione eximiam sententiam fundere. Nam infinitum quin aliqua etiam in re nobis simile sit, vix addubitationem habet. Gassendus hic haeret.

Ceterum quia ne atomos quidem partes habere nec sensu percipi statuit Epicurus, (Laert. 10, 44. Lucretii 2, 312.) multo minus infinitum sensu percipi putavit et partes habere distantes. Attende ad insequentia. Nam Epicurum hic de re quae sensibus minima videatur, non loqui, ex eo liquet, quia non video, quomodo minima res sensibilis mutari non queat, quum corpora, quae ex talibus constant, mutentur. 2. non video, cur res minima sensibilis partes distantes non habeat. 3. cur ea non conveniat per omnia cum alia quadam re. 4. quomodo a primo incipientes hanc nosse queant dici? 5. cur ea partibus suis partes alienas contingere non possit? 6. quomodo plura et maiora plus, minora minus emetiatur? 7. quamvis proxima inferiora videantur vulgari lectioni favere, tamen quia atomi nihil cum materia commune habent, ne sic quidem quicquam adversus nos proficitur. 8. ἰσονομίας mentio seu potius significatio de infinito praecessisse mentionem ostendit. Nam inepte mundus se ipse metiri et sibi aequalis esse dicitur. 9. Ipse Gassendus, — quum aut singula paene verba huius loci mutasset, aut novis significationibus donasset, quaedam etiam rescidisset, tamen de inventa sententiae veritate desperat. Id quod in nostram interpretationem dici commode non potest. Vide Gassendum animadv. ad Epic. Physiologiam T. I. p. 220 seqq. Denique ad verba τὸ τὰς

μεταβάσεις ἔχον annotavit: *Infinitum enim est principium: principium autem nullum mutari potest.* Lucretii II, 749.

In qua interpretatione facile quidem concedo viro docto mutationem particulae τε in δὲ initio sect. 26. de reliquis non item: veluti quum censet Τὸ δὲ esse pro Τοῦτο δὲ, referendum ad antecedens ἄπειρον. Deinde violentior est mutatio vocum ἐλάχιστον τὸ in ἔλασσον τοῦ: quam tamen non aliter falsam convincere possis, nisi totam sententiam a viro docto inde collectam simul conviceris: in qua sequens ὅτι accipitur a Schwartzio tanquam causam continens prioris positionis, cum in vulgari lectione continuet atque explicet positionem. Deinde quaero, quomodo res vel corpus minus quam quod sensu percipi possit, sive id infinitum seu finitum intelligi oporteat, dicatur οὔτε πάντη πάντων ἀνόμοιον, ἀλλ' ἔχον μέν τινα κοινότητα τῶν μεταβάντων? ubi malim μεταβατῶν scribere. κοινότητα, quam *convenientiam* Schwartz interpretatur, ipse Epicurus rem et similitudinem, (cuius notio vocabulo potius inesse videtur,) minuendo deinceps κοινότητος προσεμφέρειαν dicit. Vulgatum autem ἐλάχιστον satis mihi quidem defendere videtur, quod sequitur sect. 27. τὸ ἐν τῇ ἀτόμῳ ἐλάχιστον. et paulo post: τοῦ κατὰ τὴν αἴσθησιν θεωρουμένου μικροῦ.

26. διάλειψιν δὲ μερῶν. Frob. πάντη πάντος. Steph. πάντη πάντων. Eudocia πάντη πάντως cum Codd. Paris. quod probavit Gassendus. Deinde διάληψιν Froben., Steph., Eudocia, versio Ambrosii, quod propter sequens ὅτε οἰηθῶμεν διαλήψεσθαι non erat a Meibomio mutandum in διάλειψιν.

ἀλλ' ὅτε — τὸ ἴσον ἡμῖν δεῖ προσπίπτειν. Mutatio Schwartzii τὸ δὲ ἴσως cum eiusdem interpretatione antea posita extat, in qua plane equidem ignoro, qua ratione sensus hic e verbis graecis elici vel extorqueri possit: *alia quidem in eo aliis, nonnulla vero etiam nobis fortasse cognata reperiemus et consimilia.* Mihi in verbis graecis istis ἐπὶ τάδε et ἐπ' ἐκεῖνα non similitudinis notio sed potius partium inesse videtur, quae refertur ad praecedentem διάληψιν μερῶν, quae quomodo in re minima omnium, quae quidem sensu possit percipi, locum habeat, docere conatur Epicurus. In ea, inquit, cum propter aliquam communionis (*cum rebus sensu percipien-*

dis) similitudinem cogitatione fingimus et distinguere nobis videmur partem aliquam hinc, aliam inde sitam, istud (*tamen*) quod cogitationi occurrit, sive ad mentem nostram accidit, ut par atque aequale sit (*semper*) necesse est. Atque ita apparet, verba τι αὐτοῦ non esse separanda a sequentibus τὸ μὲν — τὸ δέ. Unde consequitur, sequens membrum τὸ ἴσον cum tota sententia priorum connexum haerere, neque interposita particula δὲ esse cum Schwartzio distinguendum.

Ἑξῆς τε θεωροῦμεν ταῦτα. Schwartz δὲ scripsit, non improbabili coniectura, locum totum ita vertens: *Videmus autem deinceps mundana haec ab eo primo proficisci, neque tamen in eo partibus partes tangere, sed propria quadam ratione magnitudines metiri, maiores magis, minores minus.* Ad quae ita annotavit: *Neque vero cuiquam mirum videbitur, si causam, cur* καταρχόμενοι *delerim,* καταρχόμενα *posuerim, silentio praeteream. Quum enim statim subsequantur* ἁπτόμενα *et* καταμετροῦντα, *interveniantque particulae* καὶ, ἀλλὰ, *quibuscum* καταρχόμενοι *stare nequaquam possit, rationis, quam inertiae librariorum, potius esse debuit momentum. Neque si* καταρχόμενοι *retineas, sana unquam sententia ullo pacto emergat. Quum autem ex tam levi mutatione sententia elegantissima existat, quam ob rem tandem a nobis repudietur? Etsi autem nomen* πρώτου *non sollicitavi, tamen praeoptarim* ἀπείρου *vel* ἀπ᾽ αὐτοῦ πρώτου. *Quanquam, etiam de Epicuri sententia,* τὸ ἄπειρον *est* πρῶτον *et* τὸ πρῶτον ἄπειρον. *Quod infra ostendetur curiosius.*

Res ipsa, quam Epicurus tractat, subtilis et consideratione dignissima est. Quam est enim divinum atque admirabile, quod res a primo seu infinito profectas suis partibus infiniti partes, hoc est infiniti substantiam, tangere negat! Nam hic quoque populariter loquitur. Negavit enim modo, in infinito partes cogitari posse. Similem autem in modum libri 10. *s.* 73. *partes dierum et noctium memorat. Compara cum hisce, quae Lucretius in deos convenire dicit* 5, 147 *seqq. Quam porro divinum, quod Epicurus ait, suo quodam modo fieri, ut metiantur res parvae mediocres, maximae infinitum, seu respondeant partibus, ut ita dicam, infiniti. Vix enim in hac imbecillitate ingenii aliter intelligi potest* ἰσονομία *ista, quam mens nostra confingit, quum et deum infinitum, et mundum indefinitum contemplatur. Mundum indefinitum dici, quod fines eius vix reperiamus, Epicurei vero praeceptoris sui dicto-*

rum obliti nullos repererint. Vide Lucretii I, 955 seqq. Repugnat, inquam, Lucretius et condiscipuli magistro suo. Nam singulae huius mundi partes constant corporibus certa quadam figura praeditis. Ex certis autem figuris infinitum fieri non posse, diserte docet Epicurus apud Laertium 10. s. 41. Quanquam magister etiam ipse titubet. Vide Laertii 10. s. 88. Sed alias aliter accipit nomen κόσμου. Quodsi haec universa cum proxime superiore Ciceronis loco conferas, intelliges, vim quandam infiniti creatricem et conservatricem Epicuro probatam esse simplicissimam et unicam.

Scilicet e verbis huic annotationi praescriptis Schwartzius ἰσονομίαν Epicuream elicuit in hac annotatione: *Haec est ἰσονομία illa, quam Cicero libro I. de natura deorum c. 19. non satis candide proposuit, et c. 39. pervertit, neque Gassendus satis perspexit Tomi I. p. 77. col. 2. et Tomi II. p. 43. col. 1. et p. 52. col. 2.*

Ciceronis autem verba haec sunt in loco priore, ubi de natura divina disputat, quatenus mentis cogitatione possit capi atque intelligi. *Cum infinita*, inquit, *simillimarum imaginum species ex innumerabilibus individuis existat, et ad deos affluat, tum maximis voluptatibus in eas imagines mentem intentam infixamque nostram intelligentiam capere, quae sit et beata natura et aeterna. Summa vero vis infinitatis magna et diligenti contemplatione dignissima est; in qua intelligi necesse est, eam esse naturam, ut omnia omnibus, paria paribus respondeant. Hanc ἰσονομίαν appellat Epicurus, id est aequabilem tributionem. Ex hoc igitur illud efficitur, si mortalium tanta multitudo sit, esse immortalium non minorem; et si quae interimant, innumerabilia sint, etiam ea, quae conservent, infinita esse debere.* Hanc Epicuri ἰσονομίαν, a solo Cicerone memoratam, reperisse sibi visus est Schwartzius in verbis iis, quae cum sententia Ciceronis nihil plane habent commune. Quodsi verborum similitudinem sequi in tali disputatione liceret, potius eandem quaerendam censerem in istis Epicuri verbis, ὅτε διὰ τὴν τῆς κοινότητος προσεμφέρειαν — τὸ ἴσον ἡμῖν δεῖ προσπίπτειν sectione media 26. quae falsa emendatione pervertit Schwartzius.

Verum clarius etiam apparebit, quam sit falsa interpretatio totius loci Schwartziana, si verba singula propius inspiciamus. Statim illa: ἑξῆς θεωροῦμεν ταῦτα — καταρχόμενα interpretatur: *videmus autem deinceps mul-*

dana haec ab eo primo proficisci. Male. Iam antea enim opponebantur sibi ea, quae καθ' ἑαυτὰ θεωροῦνται, et ea, quae κατὰ τὸ ἑξῆς, seu quae per se et quae e natura continui cogitantur atque intelliguntur. Similiter nunc, postquam docuerat, quae sit natura τοῦ ἐλαχίστου ἐν τῇ αἰσθήσει per se spectata, nunc eo devenit, ut eandem τοῦ ἐλαχίστου notionem e natura continui investiget. Graece autem ἑξῆς, ut latine *deinceps*, usurpatur de rerum copia quadam continua, quae ex ordine aliquo mentis cogitatione vel verborum distinctione aut narratione singillatim tractantur. Denique verbum θεωροῦμεν in hac disputatione usurpatur ab Epicuro non de oculorum aspectu, sed de mentis obtutu et cogitatione. Quo constituto, statim fit manifestum, quam falsa sit interpretatio Schwartziana cum horum verborum, tum ceterorum quae sequuntur: veluti quum ταῦτα vertit *mundana haec*, cum deberet esse τὰ ἐνταῦθα: neque mentio infiniti, sed τοῦ ἐλαχίστου ἐν τῇ αἰσθήσει, per se spectati, antecessit, quo possit vox ταῦτα referri. Praeterea numerus pluralis habet difficultatem; nihil enim antea positum est simile vocabulum, aut sententia, quacum iungi possit hic numerus, nisi velis ταῦτα referre ad ista, διαλήψεσθαί τι αὐτοῦ, τὸ μὲν ἐπὶ τάδε, τὸ δ' ἐπ' ἐκεῖνα, quibus partium (μερῶν) notio et significatio inest. Tutius igitur fortasse fuerit ταῦτα iungere cum nomine τὰ μεγέθη. Nam quod Schwartzius existimavit, a verbo καταμετροῦντα pendere ista τὰ μεγέθη, in eo falsum virum doctum demonstrant sequentia, ubi est de hac eadem notione: ἔτι τε τὰ ἐλάχιστα καὶ ἀμιγῆ πέρατα δεῖ νομίζειν τῶν μηκῶν, τὸ καταμέτρημα ἐξ αὐτῶν πρῶτον τοῖς μείζοσι καὶ ἐλάττοσι παρασκευάζοντα τῇ διὰ λόγου θεωρίᾳ ἐπὶ τῶν ἀοράτων. Ubi licebat etiam addere μεγέθη post ἐλάχιστα καὶ ἀμιγῆ, uti hoc in loco ταῦτα τὰ μεγέθη referendum puto ad praecedens τὸ ἐλάχιστον τὸ ἐν τῇ αἰσθήσει, quod collective, ut aiunt grammatici, intelligere licet, quasi τὰ ἐλάχιστα positum sit.

Veniamus ad reliqua: καὶ οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ, οὐδὲ μέρεσι μερῶν ἁπτόμενα. quae Schwartz vertit: *neque tamen in eo partibus partes tangere.* Coniunxit igitur unam in sententiam verba, quae duas diversas continent: alioquin scriptum oportebat: καὶ οὐκ ἐν αὐτῷ μέρεσι μερῶν ἁπτόμενα. Omisit ergo particulam οὐδὲ et articulum τῷ

ante αὐτῷ: quo facto tota sententia mutatur. Duo autem membra orationis ponuntur et distinguuntur haec in contemplatione τοῦ ἐλαχίστου e natura continui; prius: ἀπὸ τοῦ πρώτου καταρχόμενοι, καὶ οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ: alterum: οὐδὲ μέρεσι μερῶν ἁπτόμενα, ἀλλὰ ἐν τῇ ἰδιότητι τῇ ἑαυτῶν καταμετροῦντα τὰ πλείω πλεῖον, καὶ τὰ ἐλάττω ἔλαττον. Voluit, nisi fallor, nos intelligere Epicurus, in contemplationem rei minimae sensu perceptibilis e natura continui, notionem etiam numeri necessario adhiberi et partium, qua primum aliquid et cum altero continuatum et connexum statuitur. Istud vero, quod adiuncti numeri, id est primi et secundi notione contemplamur mente, non per se solum neque in se ipso tantum contemplamur. Quae deinceps sequuntur, videntur significare naturam peculiarem minimi istius, quod sensu percipi possit, et discrimen, quo ab aliis sensilibus et a natura continui discrepat: οὐδὲ μέρεσι — ἔλαττον: itaque ad sententiam explanandam vocem *quanquam* in versione addendam existimavi. Verto autem: *Contemplamur autem has et eiusmodi magnitudines a primo aliquo incipientes, non in se ipso et solo* (contemplantes:) *quanquam ea partibus partes non attingant*, (atque invicem cohaereant,) *sed natura peculiari aliqua sua mensurae rationem corporibus praebeant, maioribus quidem maiorem, minoribus minorem.*

27. τῇ αὐτῇ κέχρηται. Vulgatum κεχρῆσθαι cum Gassendo correxi.

μικρόν τι μόνον μακρὸν ἐκβάλλοντες. Ambrosius vertit: *paululum solam excludendo longitudinem.* Is igitur μῆκος pro μακρὸν scriptum legisse videtur. Meibomius: *parvam solum quandam, excludendo longam.* Gassendo scribendum visum est: μικρόν τι ὡς μόνον μακρὸν ἐκβ. Nürnberger vertit: *parvam solum quandam longe proiicientes.* Vides, quantopere viri docti annitantur, ut verba nobis pro re venditent.

τῶν μηκῶν εἶναι. Ita Meibomius. τῶν μακρῶν τὸ καταμ. Froben. Eudocia. τῶν μηκῶν τὸ κατ. nobiscum Steph. μηκῶν etiam vertit Ambrosius.

τῇ διὰ λόγου θεωρίᾳ. Ita Casaubonus vulgatum antea διαλόγου praeeunte versione Ambrosii cum Sambuco correxit.

τὸ μέχρι τούτου συντελέσαι. Schwartz p. 28. haec ita vertit: *Porro cum mens contemplatur res in oculos non incur-*

rentes, minimos et mixtioni minime idoneos fines longitudinum oportet existimare primam ex sese mensuram praebere maioribus minoribusque rebus. Nam communitas, quae eis cum rebus immutationis expertibus intercedit, huc nos satis deducit. Graviter lapsus in multis verbis: veluti cum τὰ ἐλάχιστα interpretatur res in oculos non incurrentes, cum potius eadem sint, quae antea dixerat τὸ ἐλάχιστον τὸ ἐν τῇ αἰσθήσει; deinde vocabulum ἀμιγῆ male cum sequenti πέρατα coniunxit, cum pertineat ad τὰ ἐλάχιστα. Aut potius membrum primum orationis latinae de suo addidit Schwartz, et ἐλάχιστα καὶ ἀμιγῆ πέρατα pessime in unam sententiam constipavit. Verba sequentia τῇ διὰ — τῶν ἀοράτων aut omisit, aut perversa ratione ad primum orationis membrum transtulit. Denique ad verba τὸ μέχρι τούτου συντελέσαι haec annotavit: *Particulam τὸ velim delere liceat. Nihil enim opus est. Similiter infra sect.* 115. συμφιλίας γενομένης εἰς τὸ τοῦτο τελέσαι. *vel legendum* εἰς τὸ μ. τ. συντελέσαι. Coniectura plane vana et inutilis.

Συμφόρησιν — γίνεσθαι. Vulgatum γενέσθαι correxi. *Collationem* vertit Ambrosius, *iunctam lationem* ineptissime Meibomius. *Concursus autem ex his rebus, quum moveri coeperint, nullus potest fieri* Schwartz, rectius.

28. (60.) Καὶ μὴν κατὰ τοῦ — κάτω· ἴσμεν τοι τὸ ὑπὲρ κεφαλῆς, ὅθεν ἂν θῶμεν. Ita Meibomius scripsit, consentiente Sambuco et Codice Paris. vetustiore; at recentior habet: εἰς μὲν ἂν στῶμεν εἰς ἄπειρον ἄγειν ὄν. Froben. Stephan. Eudocia καὶ μὴν καὶ τοῦ — κάτω μέντοι τῷ ὑπὲρ κεφαλῆς. ὅθεν ἂν τὸ μέν. Tamen τὸ ὑπὲρ Steph. habet. Versio Ambrosii: *nam et infiniti, quod supremum aut infimum sit, praedicandum non est supra vel infra esse. Nam quod supra caput fit, undecunque stemus, ducere in infinitum, nunquam nobis istuc apparere.* Legit igitur scriptum: καὶ μὴν καὶ τοῦ ἀπείρου ὡς ἀνωτάτω ἢ κατωτάτω ὄντος οὐ δεῖ κατηγορεῖν τὸ ἄνω ἢ κάτω εἶναι. Τὸ γὰρ ὑπὲρ κεφαλῆς, ὅθεν ἂν στῶμεν, εἰς ἄπειρον — φαίνεσθαι τοῦτο ἡμῖν. Meibomius ita: *Enimvero sciendum, quod intelligitur supra caput esse, si in infinitum procedere ponamus, nunquam id nobis visum iri: nec quod sub eo quod intelligitur est, in infinitum simul supra erit et infra ad idem.* Nürnberger: *scimus autem, illud quod est supra caput, quum inde in infinitum moveri sumimus, nunquam*

nobis visum iri, sive id, quod sub cogitante est, in infinitum simul supra et infra erit ad idem. Schwartz p. 28. ita: *Et de infinito quidem quatenus aut in superiora aut inferiora protendi putatur, nihil oportet aut superius aut inferius cogitare. Novimus enim, nec infinitum id, quod supra caput nostrum ex quocunque termino, nec id quod infra caput semper ultra procedere fingimus, interminatum nobis videri, ita ut simul et supra sit et infra eodem respectu. Nam hoc nullo pacto potest plane intelligi.* In annotatione adiecta primum ἄγον ὂν, deinde malebat scribi τὸ νοηθὲν εἰς ἄπειρον, ἅμα ἄνω τε εἶναι καὶ κάτω πρὸς τὸ αὐτό. *Τοῦτο γάρ.* monens post ἄπειρον incidendum esse. Equidem suspicor, locum ita olim scriptum fuisse: *Καὶ μὴν κατὰ τοῦ ἀπείρου ὡς οὐ δεῖ κατηγορεῖν τὸ ἄνω ἢ κάτω, [ὡς τοῦ] μὲν ἀνωτάτω ἢ κατωτάτω [ὄντος,] ἴσμεν· τὸ γὰρ ὑπὲρ κεφαλῆς, ὅθεν ἂν θῶμεν, εἰς ἄπειρον ἀγόμενον, μηδέποτε φανεῖσθαι τοῦτο ἡμῖν, ἢ τὸ ὑποκάτω, οὐ νοηθέντος εἰς ἄπειρον ἅμα ἄνω τε εἶναι καὶ κάτω πρὸς τὸ αὐτὸ [τὴν φοράν].*

Ὥστ᾽ ἐστὶ λαβεῖν μίαν φοράν. Schwartz haec ita convertit: *Quocirca una modo eademque excursio* (seu extensio infiniti) *statuenda est, et eius, quae in superiora loca, et eius, quae in inferiora fit. Quamvis millies excursio aut eius infiniti, quod a nobis in locos capiti nostro impendentes ad pedes eorum, qui in reliquis mundis supra nos sunt, fiat, aut eius, quod a nobis ad capita eorum, qui in mundis infra nos sitis incolunt, procedat: tamen omnis illa progressio altera alteri in infinitum opposita intelligetur.* Idem addit annotationem hanc: *Refutat Epicurus praeclare illos, qui progressionem in infinitum concipi posse putent, alteram per superiora, alteram in inferiora. Recte quidem censet, neutram esse infinitam, propterea, quod utraque, dum ex certo quodam termino in ulteriora fieri putatur, illo ipso termino fines suos nimium declaret, atque idcirco haudquaquam nomen infiniti sustinere queat. Quocirca mundi Epicuri neque singuli neque universi sunt infiniti. Nam quia singuli sunt pars huius rerum universitatis, unaquaeque autem pars superius quiddam et inferius habet; universa mundorum compages infinita esse non potest. Ex finitis enim infinitum conflari non magis potest, quam ex decem pomis innumerabilia poma. Adde Lucretii* I, 997.

Postquam fundamenta interpretationis Schwartzianae convellimus, superest, ut de *ἰσονομίᾳ* Epicurea apud

Ciceronem videamus de n. d. I, 19. ad quam Schwartzius retulit etiam I. c. 39. Primum de verbis videamus, quibus inest difficultas: *cum infinita simillimarum imaginum species ex innumerabilibus individuis existat et ad deos affluat;* ubi P. Manucius et Lambinus scribi voluerunt *et ad nos affluat.* Davis. contra *a deis affluat* scribendum statuit, comparato capite 37. et 41. Primo igitur loco Epicuri sententia ita repetitur: *Speciem dei percipi cogitatione, non sensu: nec esse in ea ullam soliditatem, neque eandem ad numerum permanere, eamque esse eius visionem, ut similitudine et transitione cernatur, neque deficiat unquam ex infinitis corporibus similium accessio: ex eoque fieri, ut in haec intenta mens nostra beatam illam naturam et sempiternam putet.* Quibus equidem verbis nihil inesse video, quod nos cogat alterutri emendationi assentiri: nam hic ipse locus propter omissum vocabulum *imaginum* post illa duo *similitudine et transitione* multo etiam obscurior est quam prior. Sed ubi refutatur Epicuri opinio c. 38. haec sunt, quae apertius nos ducunt ad iudicium de scripturae veritate. *Omnem enim talem conformationem animi ceteri philosophi motum inanem vocant: vos autem adventum in animos et introitum imaginum dicitis. Ut igitur Ti. Gracchum cum videor concionantem in Capitolio videre, de M. Octavio deferentem sitellam, tum cum motum animi dico esse inanem: tu autem et Gracchi et Octavii imagines remanere, quae in Capitolium cum pervenerint, tum ad animum meum referantur. Hoc idem fieri in deo, cuius crebra facie pellantur animi: ex quo esse beati atque aeterni intelligantur. Fac imagines esse, quibus pulsentur animi. Species duntaxat obiicitur quaedam: num etiam cur ea beata sit? cur aeterna? Quae autem istae imagines vestrae, aut unde? A Democrito omnino haec licentia. — Nam quid est, quod minus probari possit, quam omnium in me incidere imagines, Homeri, Archilochi, Romuli, Numae, Pythagorae, Platonis, nec ex forma, qua illi fuerunt? quomodo ergo illi? et quorum imagines?* Sequitur cap. 39. *Vos autem non modo oculis imagines sed etiam animis inculcatis. — Fluentium frequenter transitio fit visionum, ut e multis una videatur. — Quomodo enim probas, continenter imagines ferri, aut, si continenter, quomodo aeternae? Innumerabilitas, inquit, suppeditat atomorum. Num eadem ergo ista* (innumerabilitas) *faciet,* (ita recte Walker vulgatum *facient* correxit) *ut sint omnia sempiterna?*

Confugis ad aequilibritatem: sic enim ἰσονομίαν, *si placet, appellemus: et ais, quoniam sit natura mortalis, immortalem etiam esse oportere. Isto modo, quoniam homines mortales sunt, sint aliqui immortales: et quoniam nascuntur in terra, nascantur et in aqua. Et quia sunt, quae interimant, esse* (vulgatum *sint* correxit Davis. e capite 19.) *quae conservent. Sint sane: sed ea, quae conservent, quae sunt? Deos istos esse non sentio.* Denique in capite 41. est locus hic, unde iudicium de scripturae cap. 19. veritate pendet: *Nec tamen video, quomodo non vereatur iste deus beatus, ne intereat, cum sine ulla intermissione pulsetur agiteturque atomorum incursione sempiterna, cumque ex ipso imagines semper affluant.*

Ex his igitur locis inter se comparatis non solum argumentorum Epicuri seriem et nexum manifesta fieri existimo, sed scripturam etiam primi loci capite 19. definiri. Scilicet in eo et in sequente desideratur unum alterumve argumentationis membrum, quod cogitatione Velleius vel Cicero supplendum censuit, quodque nos, quodnam et quale fuerit, e tota demum disputationis serie coniectura consequi possumus. In primo igitur loco nihil aliud argumentatio conficit, nisi ut ex infinita simillimarum imaginum specie et innumerabilibus individuis ad nos affluentium notio infinitatis eliciatur et confirmetur. Igitur scriptura *ad deos adfluat* plane est inepta, et cum Manucio et Lambino scribendum *ad nos adfluat.* Quodsi cum Davisio scripseris *a deis adfluat,* tum vero series argumentationis pluribus verbis interpositis supplenda fuerit; quod quidem facere videntur suadere verba sequentia, ut intelligamus, quomodo ex infinita simillimarum imaginum specie ex innumerabilibus individuis vel *ad deos*, vel *ad nos,* vel *ex deis ad nos* affluentium colligi possit *beata natura et aeterna;* sed vetat sequens argumentatio per ἰσονομίαν, quae Epicuro suppeditavit notionem naturae et immortalis et quae conservet omnia. Argumentatio vero ista ita procedit: *Si mortalium tanta multitudo sit: esse immortalium non minorem;* vel: *quoniam sit natura mortalis, immortalem etiam esse oportere.* Deinde: *Si quae interimant, innumerabilia sint, etiam ea, quae conservent, infinita esse debere;* vel ita: *quia sunt, quae interimant, esse etiam, quae conservent.* Hinc igitur eliciebat Epicurus naturam dei vel deorum

immortalem vel aeternam et conservatricem omnium eorum, quae mortalia mundus continet. De numero deorum nihil hinc definiri potuit. Ἰσονομίαν Epicurus dixit genus argumentationis, quo plures olim usi sunt philosophi, statuentes, omni generi aliud esse contrarium genus, veluti Stoici apud Plutarchum et Chrysippus apud A. Gellium 6, 1. Eiusdem formae argumentum Stoicum confutat Cicero Fin. 4, 24. Plura exempla dabit Wyttenbach in Disputatione de Placito immortalit. animae Sect. V. p. xxxvii. praeposita Platonis Phaedoni ab ipso edito, ubi Epicuri ἰσονομίαν etiam attigit. Atque hinc fit manifestus error Schwartzii in interpretanda ἰσονομίᾳ Epicuri, quam melius quam Cicero intelligere sibi visus erat! Supererat, ut Epicurus, post demonstratam suo modo dei vel deorum naturam aeternam et rerum omnium conservatricem, doceret, unde homini notio de diis nata esset. Factum hoc existimavit similitudine et transitione imaginum a diis in animos hominum continenter affluentium. Qua quidem in argumentatione mihi quidem non satis liquet, quomodo in notione infinitatis necessario insit *ea natura, ut omnia omnibus paribus paria respondeant, id est ἰσονομία,* ut ait Cicero c. 19.

παρ' ἡμῶν φερόμενον ἐπί. Praepositionem ἐπὶ addidit Meibomius. Deinceps alterum ἑκατέρα idem inseruit.

29. κενοῦ εἰσφέρωνται. Miror, quidni simplex φέρωνται posuerit. Deinceps ὅταν γε δεῖ — ἀπαντᾷν Frob. Steph. Eudocia. Verum reddidit Ambrosius.

διὰ τῶν κρούσεων — διὰ τῶν ἰδίων. Posterius διὰ omisit Frob. et Eudocia. συγκρούσεων vertit Ambrosius.

ἑκάτερα ἑκατέρων — σχήσειν, ἕως ἂν μηδέν. Froben. Stephan. Eudocia omisit ἑκάτερα, deinde ἂν μηδέν. Versio Ambrosii habet *utraque continent — habebit motum, quoad aut extrinsecus aut ex pondere proprio reluctetur adversus ferientis vim.* Igitur scriptum legit σχήσει, ἕως ἀντικόψῃ et cet. Inde recepi σχήσει. Meibomius vertit: *in quantum enim alteram altera retinet.* Sententiam vitiavit et obscuravit, qui primus inseruit ἑκάτερα, cum vulgatum ἑκατέρων deberet in ἑκατέραν, nempe φοράν, mutare.

30. Ἀλλὰ μηδὲ κατά. Versio Ambrosii: *Sed enim et per concretiones.* Scilicet scriptum legit ἀλλὰ μὴν καί, ut Codices duo Paris. et Florentinus. ἀλλὰ μὲν καὶ Palatinus.

θᾶττον — οἰσθήσεται — ἰσοταχῶν. Meibomius vulgatum ῥηθήσεται correxit, vitiosum θάττων reliquit.

κατὰ τὸν ἐλάχιστον. Froben. et Eudocia κατὰ ἐλαχίστων, Steph. κατὰ τῶν ἐλαχίστων.

εἰ δὲ μὴ — ἐὰν πυκνόν. Froben. Stephan. versio Ambrosii, Eudocia habent εἰ | μὴ — ἀλλὰ πυκνόν. Versio Meibomii: *si vero non ad unum locum ferantur, sed et frequenter repellantur, secundum tempora ratione consideranda ferentur, donec.* Voluit igitur verbis transpositis scribi: εἰ δὲ μὴ ἐφ' ἕνα τόπον φέρονται, ἀλλὰ πυκνὸν ἀντικόπτουσι, κατὰ τοὺς λόγῳ θεωρητοὺς χρόνους, ἕως ἄν. quam rationem probo.

31. περὶ τῆς ψυχῆς. Haec verba omisit Froben. Steph. versio Ambrosii et Eudocia.

πνεύματι, θερμοῦ. Frob. Eudocia, Codex Arundel. σπέρματι, verum e versione Ambrosii dedit Steph. cum Sambuci Codice.

πῇ δὲ ἐκείνῳ. Frob. Steph. Eudocia τούτῳ. Verum habet versio Ambrosii.

Ἔστι δὲ τὸ μέρος. Contra librorum omnium et suae ipsius versionis fidem dedit Meibomius ἔστι δὲ κατὰ μέρος, nullo sensu. Rossi interpretationem ponam ad sect. 35.

τούτῳ μᾶλλον. *Consentit autem huic magis ex reliquo coetui* versio Ambrosii: contra Meibomius posuit *magis etiam reliqua congregatione,* multo ineptius. Nürnberger: *consentit autem et quod ad hanc attinet, magis cum reliqua congregatione.* Haud scio, an τούτῳ sit pro διὰ τοῦτο.

δηλοῦσι. Ante Gassendum et Meibomium erat δῆλον, etiam in versione Ambrosii.

32. παρασκευάσαν ἐκείνη τὴν αἰτίαν. Pronomen ἐκείνη omittunt Froben. Eudocia, Codex Arundel. et poterat abesse, ut in versione Ambrosii. Codex Sambuci dat παρασκευάσαι ἐκείνην τὴν αἰτίαν.

συγγεγεννημένῳ αὐτὴν ἡ φύσις παρεσκεύαζεν, ὃ διά. Ita scripserat Meibomius, cum Edd. veteres habeant αὐτῷ παρεσκεύαζε διὰ τῆς, praeter Steph. quae recte ὃ διὰ dedit, non consentiente versione Ambrosii: sed ὃ iam antea inseri iusserat Sambucus.

περὶ αὐτὸ δυνάμεως. Ita recte Eudocia pro αὐτῷ cum libris Venetis habet. Deinde δύνησιν Froben. Steph.

Eudoc. δίνησιν versio Ambrosii et Codex Arundel. κίνησιν cum Codice Sambuci et Paris. recentiore Meibomius.

ὁμούρησιν habent Edd. Frob. Steph. Eudocia. ὁμούρυσιν dedit Meibomius, et *communem fluxum* habet versio Ambrosii, quo nihil magis alienum cogitari poterat.

33. ἐνυπαρχούσης τῆς ψυχῆς, οὐδέποτε — παναισθησία. Hanc Meibomii miram coniecturam expressit Wetsteiniana, et versio reddidit ita: *et quando inest anima, nunquam alia aliqua parte remota, omnium sensuum vigor adest; sed et haec una perierit, soluto eo — ubi sensus vigor perstiterit.* Scilicet idem in sequentibus scripsit οὗ ἄν περ διαμένῃ τὸ ὀξὺ κατὰ τὴν αἴσθησιν. Nürnberger vertit: *dum inest anima — ubique sensuum vigor invenitur. Sed licet et haec — pereat, tamen eius acies, quod ad sensum attinet, remanet, reliqua autem congregatio* et cet. Antiquam scripturam ἐνυπάρχουσα ἡ ψυχὴ primus immutavit Gassendus, παναισθησία de suo dedit Meibomius, qui εὐαισθησία etiam scribi potuisse censebat. Vulgatum ἀναισθησία Kühn mutabat in ἀναισθητήσει, cetera ita scribebat: κἂν περιὸν διαμένῃ ὀξὺ τὴν αἴσθησιν. quae vertit: *quod reliquum est animae, manserit sensu accito praeditum.* Videamus nunc Edd. veterum scripturam: ἀλλὰ ἂν καὶ ταύτῃ — τινὸς; ἐάν περ διαμένῃ τὸ ὀξὺ τὴν αἴσθησιν. Ambrosius vertit: *nunquam alia aliqua parte discedente privata sensuum fieret, sed cum illa una pariter periret, soluto eo — parte aliqua, si quidem sensus animae in vigore persisteret. Porro conventus* et cet.

τὸ δὲ λοιπὸν — οὐκ ἔχει τὴν αἴσθησιν. Haec omisit Frob. et Eudocia, e versione Ambrosii supplevit Steph. Deinceps nescio cur Meibomius ἐκείνης ἀπηλλαγμένης dederit, mutata scriptura antiqua ἐκείνου —μένου, ineptissime vertens: *quandoquidem contendit atomorum multitudo quaedam in animae naturam.* Alia ratione non minus inepta vertit Nürnberger: *quantacunque tandem fit contentio atomorum multitudinis ad animae naturam.*

34. αὐτὴν αἰσθανομένην — χρωμένην. Recte Meibomius vulgatum antea αὐτὸ αἰσθανόμενον — χρώμενον correxit. Aldrobandini Editio καὶ ταῖς κινήσεσι dedit. Deinceps ὅταν στεγάζοντα Froben. Eudocia. τὰ addidit Stephan.

τοιαῦτα ἢ οἷα ἐν οἷς. Temere ita e Meibomii coniectura dedit Wetstein. quamvis ipse Meibomius admonuisset, οἷα etiam abesse posse.

35. λέγει ἐν ἄλλοις. Sola Eudocia εἴρηται habet. Deinceps οὐ πολλῷ τινὶ scriptum malebat Menagius, quoniam ex opinione Democriti apud Aristotelem de anima I, 2. τὰ σφαιροειδῆ σχήματα τῶν ἀτόμων πῦρ καὶ ψυχὴ ἐστίν. Ceterum Nürnberger hanc totam sectionem et sequentem usque ad verba Ταῦτα οὖν πάντα τὰ διαλογίσματα, ut a Diogene inserta, omisit.

ἄλογον αὐτῆς ὃ — παρεσαθρεῖ σώματι· τὸ δὲ λογικὸν ἐν τῷ σώματι. Ita Froben. Steph. Eudocia, versio Ambrosii, e qua tamen Steph. θώρακι dedit, praeeunte Sambuco. Meibomius correxit αὐτῆς ἄλογον εἶναι, ὃ τῷ — παρεσπάρη — λογικὸν, ὃ ἐν τῷ θώρακι. vertens tamen: *rationalem autem partem in pectore sedem habere.* Equidem παρεσπάρθαι dedi latens in vitioso παρεσαθρεῖ. Sambucus παρεσάρθρει coniecit, quod esse in Codicibus Regiis testatur Menagius, idque unice probavit Rossi, qui, deleto ὃ articulo, locum vertit: *et partem quidem ratione destitutam reliquo corpore distribuit.* At verbum id nuspiam extat alibi, et si verum esset, dativus τῷ λοιπῷ σώματι adiungi non poterat. Sequens ὃ mutavi in ἐν. Dativus enim a verbo παρεσπάρθαι non pendet, nisi addita praepositone. Postea male illatum ὃ ante ἐν θώρακι relegavi. Codices Paris. habent παρεσαρθρεῖ. Forte voluit παρεναρθρεῖ. Plutarchus Placitorum 4, 4. Δημόκριτος, Ἐπίκουρος διμερῆ τὴν ψυχὴν, τὸ μὲν λογικὸν ἔχουσαν ἐν τῷ θώρακι καθιδρυμένον, τὸ δὲ ἄλογον καθ᾽ ὅλην τὴν σύγκρισιν τοῦ σώματος διεσπαρμένον. Idem cap. 3. haec habet: Ἐπίκουρος κρᾶμα ἐκ τεττάρων, ἐκ ποιοῦ πυρώδους, ἐκ ποιοῦ ἀερώδους, ἐκ ποιοῦ πνευματικοῦ, ἐκ τετάρτου τινὸς ἀκατονομάστου, ὃ ἦν αὐτῷ αἰσθητικόν. Quae deinceps adiecit Editio Stephani, ea integriora leguntur in Stobaei Eclogis Physicis p. 798. ὧν τὸ μὲν πνεῦμα κίνησιν, τὸν δ᾽ ἀέρα ἠρεμίαν, τὸ δὲ θερμὸν τὴν φαινομένην θερμότητα τοῦ σώματος, τὸ δ᾽ ἀκατονόμαστον τὴν ἐν ἡμῖν ἐμποιεῖν αἴσθησιν· ἐν οὐδενὶ γὰρ τῶν ὀνομαζομένων στοιχείων εἶναι αἴσθησιν. Eadem tradit Lucretius 3, 137 seqq. et 204 seqq. et Plutarchus contra Colotem p. 172. Hutten. Rossi

p. 302. verba sect. 31. Ἔστι δὲ τὸ μέρος — τούτων interpretatur ita: *Intelligit eam partem animae diversam ἀπὸ τοῦ πνεύματος καὶ θερμοῦ, multoque iis subtilitate ac tenuitate praestantiorem, qua cognoscimus ac sentimus, quam nominis expertem esse diebat Epicurus; de quo Plutarchus de Placitis 4, 3. — Verum quid est, quod Epicurus animam triplicem facit, quippe quae ἐκ πνεύματος καὶ θερμοῦ καὶ μέρους πολλὴν παραλλαγὴν εἰληφότος τῇ λεπτομερείᾳ καὶ αὐτῶν τούτων ipsius verbis componatur, cum apud Plutarchum, Stobaeum ac Lucretium dicatur quatuor e partibus constare? Nempe Lucretius τὸ ἀερῶδες, quod hic ab Epicuro praetermittitur, τῷ θερμῷ comprehendi significat: quo sane modo hic nodus expediendus est. Sic enim is 3, 232 seqq.* Tum recitat versus, e quibus nihil confici potest, quod ad verba loci nostri faciat. Erravit enim Italus, cum e verbis Ἔστι τὸ μέρος tertiam aliquam partem efficere conaretur. Debebat enim esse Ἔστι δὲ καί τι μέρος, i. e. *est etiam alia pars.* Sed verba τῇ λεπτομερείᾳ αὐτῶν τούτων manifeste referuntur ad πνεῦμα θερμοῦ τινα κρᾶσιν ἔχον. Est igitur τὸ μέρος non tertia aliqua pars diversa a spiritu cum calore permisto, sed potius ipsa anima, quae et corporis pars, et σῶμα dicitur, quia est corporeae naturae ex opinione Epicuri. Dicendum igitur potius, Epicurum sibi non constitisse in opinione de natura animae, sed variasse sententiam in libris diversis perscriptam. Cuius diversitatis exempla plura praebet haec cum sequente Epistola. Quid? quod ipse Diogenes sect. 35. addit, alibi pronunciasse Epicurum, animam constare ἐξ ἀτόμων λειοτάτων καὶ στρογγυλοτάτων, πολλῷ τινι διαφερουσῶν τῶν τοῦ πυρός.

ὕπνον τε γίνεσθαι ποιουμένων — σὺν τοῖς ἐσπαρμένοις: Ita Meibomius dedit, vertens *cum laborantibus animae partibus, quae per omnem concretionem disseminatae sunt, aut continentur aut vagantur, deinde cum dispersis concidunt.* Contra Froben. Steph. Eudocia, versio Ambrosii γίνεσθαι (γενέσθαι Eudocia) τῶν — παρεσπαρμένων ἐγκατεχομένων ἢ — συμπιπτόντων σὺν τοῖς ἐσπαρμένοις. Steph. tamen τῶν τοῖς ἐσπαρμένοις habet. Versio Ambrosii *aut evacuantur, deinde poris incidunt.* Igitur ἐμπιπτόντων τοῖς πόροις scriptum legisse videtur. Lucretius 4, 917. *principio somnus fit, ubi 'st distracta per artus vis animae, partimque foras eiecta recessit, et partim contrusa*

magis concessit in altum. Qui locus non solum Meibomii emendationem falsam convincit, sed Ambrosii etiam scripturam probabilem reddit. Certe vulgata in verbis συμπιπτόντων τοῖς ἐσπαρμένοις vitiosa est. Idem Lucretius 4, 960. de somno post cibum altiore: *Fit ratione eadem coniectus porro animai arctior, atque foras eiectus largior eius, et divisior inter se ac distractior intus.*

τό τε σπέρμα — φέρεσθαι· ὅ γε δεῖ προσκατανοεῖν ὅτι οὐκ ἀσώματον· λέγει γὰρ κατὰ — ὀνόματος, καὶ μὴ ἐπὶ τοῦ — νοηθέντος πρῶτον. Ita Meibomius scripsit. Froben. Eudocia: φέρεσθαι γε δεῖ προσκατανοεῖν. λέγει γὰρ κατά. Stephan. praeeunte Sambuco addidit verba ὅτι τὸ ἀσώματον. *Semen praeterea ex omnibus corporis partibus ferri intelligendum est. Dicit enim per* — versio Ambrosii. Plutarchus Placit. 5, 3. de semine: Ἐπίκουρος ψυχῆς καὶ σώματος ἀπόσπασμα. Δημόκριτος ἀφ᾽ ὅλων τῶν σωμάτων καὶ τῶν κυριωτάτων μερῶν ὁ γόνος, ὡς τῶν σαρκικῶν ἰνῶν. Lucretius 4, 1039. *per membra atque artus decedit corpore toto.*

Mihi de loco hoc omnium vitiosissimo ita videtur. Ad verba usque φέρεσθαι inde a sectione 37. Ἀλλὰ μὴν verba leguntur Diogenis aliunde Epicuri epistolae inserentis Philosophi doctrinam de elementis et partibus animae, item de semine. Deinceps autem sunt verba Epicuri pergentis de anima et de natura incorporea docere. Igitur seclusi etiam haec postrema verba σωμάτων φέρεσθαι. Postea excidit initium novae orationis: *Καὶ μὴν καὶ τόδε γε δεῖ προσκατανοεῖν, ὅτι τὸ ἀσώματον λέγω κατὰ τὴν πλείστην ὁμιλίαν.* Casaubonus Galesii coniecturam apposuit: *Δεῖ δὲ προσκατανοεῖν, ὅτι ἀσώματον λέγει κατὰ τὴν — ὀνόματος νοηθέντος ἄν· καθ᾽ ἑαυτὸ δέ.* Opinionem meam magnopere confirmat scriptura a sola Eudocia servata λέγω δὲ pro vulgari λέγει γάρ. Perversam Meibomii versionem nemo intelliget.

36. πλὴν ἐπὶ τοῦ κενοῦ. Meibomius ἐπὶ interseruit.

διαλαμβάνομεν. Froben. Stephan. Eudocia διαλαμβάνει. Versio Ambrosii: *At nunc evidenter haec utraque in anima esse casus manifestant.* Legit igitur δηλοῖ vel δηλοῦσι scriptum.

διαλογίσματα περὶ ψυχῆς. Verba duo postrema e versione Ambrosii addidit Steph. quae omisit etiam Eudocia cum Codice Arund. Deinceps εἴ τις ἀνάγοι — μνημονεύοι scriptum legit et vertit Ambrosius: recte!

τύποις — τὸ τὰ κατὰ μέρος. Froben. versio Ambrosii, Eudocia habent τύποις; deinceps τὰ inseruit Meibomius.

37. καὶ ὅσα ἄλλα κατηγορεῖται κατὰ τοῦ σώματος, — ὡς ἂν εἰς αὐτὸ βεβηκότα. Frob. Steph. Eudocia ἢ καὶ ὅσα ἄλλα κατηγορεῖται τοῦ σώματος, ὡς ἂν εἰς αὐτὸ βεβηκότα. Versio deinceps Ambrosii: *ut quae per se ipsa tendant sive ad omnia sive ad visibilia et ea quae per sensum cognita.* Galesius apud Casaubonum coniecit ὡσανεὶ συμβεβηκότα, quam rationem unice probandam censui.

ἢ πᾶσιν ἢ τοῖς ὁρατοῖς — αὐτὴν γνωστοῖς. Meibomius dederat καὶ πᾶσιν ἐνόντα ἢ τοῖς ὁρατοῖς. Froben. Steph. Eudocia ἢ πᾶσιν ἢ τοῖς ὁρατοῖς — αὐτοῖς γνωστοῖς. Versio Ambr. αὐτοῖς omisit. Veneti libri dicuntur habere πᾶσιν ἐνόντα καὶ τοῖς.

ἕτερά τινα — τούτῳ ἀσώματα — μόρια τούτου. Froben. Steph. Eudocia, versio Ambrosii ὡς οὔθ' ἕτερα τὰ — μόρια τούτοις, nisi quod Steph. μόρια τούτου cum versione Ambrosii.

καθόλου μὲν ἐκ τούτων. Praepositionem inseruit Meibomius, sed male scriptum καθ' ὅλου reliquit.

οὐχ οἷόν τ' εἶναι συμπεφορημένον. Versio Ambrosii: *possibile non est esse, si simul feratur.* Meibomius: *nec absque illis simul ferri possit.* Recte solus Nürnberger: *non autem ita, ut ex ipsis compositum sit.* Verum ita scribendum fuit οὐχ οἷον δὲ εἶναι σ. quod feci.

μεγεθῶν, τοῦ δέ τινος ἐλαττόνων. Haec nec per se nec in versione Ambrosii et Meibomii possunt intelligi. Nürnberger fecit: *seu primis seu iam totum constituentibus, ex paucioribus autem minor.* Quae ipse sane intellexerit. Equidem suspicor haec fere scripta fuisse: ὅλου μερῶν, τοῦ μὲν μείζονος, τοῦ δὲ ἐλάττονος.

ἀλλὰ μόνον ὡς λέγω. Versio Ambrosii ἀλλ' ὡς ἔλεγον reddidit, quam scripturam probo. ἔλαττον ὂν est in Aldroband. Edit.

ἐστὶ νοεῖν καὶ διαλείψεις. Ita Meibomius scripsit, ineptissime, et tota sententia plane pessumdata. Antiquam scripturam restitui.

38. ἀΐδιόν τι — κατὰ τὴν πλείστην — φανερόν. Frob. Steph. Eudoc. omittunt τι et τήν. Eaedem φανερὰ habent. Stephan. τὴν addidit. Ambrosius vertit: *sequatur et quod sempiternum non est, neque in invisibilibus neque in corporeis.* Legit igitur scriptum: καὶ τὸ οὐκ ἀΐδιον παρακολουθεῖν οὔτ' ἐν τοῖς ἀοράτοις οὔτε ἐν τοῖς ἀσωμάτοις. Kühn coniecit: οὔτε κατ' ἀσώματα. Sed interpretationem non adiecit. Suspicor scribendum: οὔτε ἐν τοῖς ἀοράτοις οὔτε ἐν τοῖς ἀσωμάτοις ὄν.

ἔχειν, ἣν συλλαβόντες — τῶν ἀΐδιον. Ita Meibomius scripsit. ἔχει, ὃ συλλ. — τῶν ἀϊδίων Frob. Steph. Eudoc. nisi quod ἔχειν habet Steph. Deinde οὐκ ἀϊδίων τῶν σ. παρ. eaedem Edd. habent.

39. τὴν ἐνάργειαν. Versio Ambrosii ἐνεργείαν reddidit *actionem.* Deinceps ᾧ συμβαίνει ante Meibomium erat, qui ᾧ τι dedit. Equidem cum Kühnio ὃ scripsi. Supra dixerat sect. 38. τὰ συμπτώματα οὔτε τὴν τοῦ ὅλου φύσιν ἔχειν — οὔτε τὴν τῶν ἀϊδίων παρακολουθούντων. Sequens membrum ὃ δὴ καὶ σῶμα π. refertur ad verba τοῦ ὅλου. Meibomius sequens ὑφεστάναι addidit, sed male ὑφιστάναι editum est. τὴν τῶν ἀϊδίων Edd. ante Meibomium, qui ἀΐδιον scripsit.

σώματα νομιστέον καὶ οὐκ ἀΐδιον παρακολουθοῦντα. Ambrosius scriptum vertit εἰ καὶ οὐκ ἀΐδιον π. Equidem non dubito scriptum fuisse πάντα ἀσώματα νομιστέον, καὶ τὰ οὐκ ἀΐδια παρακολουθοῦντα.

40. τό γε δεῖ. Edd. antiquae τό γε δή. Nobiscum Gassendus. τόδε γε δεῖ Meibomius dedit. Deinceps ἐνάργημα Edd. ante Meibomium.

κατ' αὐτοῦ κατηγορητέον. Ita scripsi pro καθ' ἑαυτοῦ. *de ipso* versio Meibomii: *per se ipsum* Ambrosii, qui καθ' ἑαυτὸ scriptum legisse videtur. Deinceps vero negatione addita scribendum suspicor ὡς οὐ τὴν αὐτήν. Postea vulgatum ὡς συμπλέκομεν τὸ ἴδιον τούτῳ cum Sambuco correxi. Ambrosius etiam vertit: *sed solum quo proprietatem connectimus, hoc etiam submetimur animadvertendum.* Meibomius dedit: *sed quomodo quod proprium huic connectimus et metimur, animadvertendum.*

41. *συμπλέκομεν χρόνον.* Posterius vocabulum addidit Meibomius. Sequens *ἀπαθείαις* in *ἀληθείαις* mutavit Eudocia. Postea *καθὸ χρόνον* vulgo scribitur. Notionem temporis e doctrina Epicuri Sextus 10, 219. p. 670. accuratius ita enarravit: Ἐπίκουρος δὲ, ὡς αὐτὸν Δημήτριος ὁ Λάκων ἐξηγεῖται, τὸν χρόνον σύμπτωμα συμπτωμάτων εἶναι λέγει, παρεπόμενον ἡμέραις τε καὶ νυξὶ καὶ ὥραις καὶ πάθεσι καὶ ἀπαθείαις καὶ κινήσεσι καὶ μοναῖς. Πάντα γὰρ ταῦτα συμπτώματά ἐστί τισι συμβεβηκότα. Καὶ ὁ χρόνος πᾶσι τούτοις συμπαρεπόμενος εἰκότως ἂν λεχθείη σύμπτωμα συμπτωμάτων. Καθόλου γὰρ, ἵνα μικρὸν ἄνωθεν προλαμβάνωμεν εἰς τὴν τοῦ λεγομένου παρακολούθησιν, τῶν ὄντων τὰ μέν τινα καθ' ἑαυτὰ ὑφέστηκε, τὰ δὲ περὶ τοῖς καθ' ἑαυτὰ ὑφεστῶσι θεωρεῖται. Καὶ καθ' ἑαυτὰ μὲν ὑφέστηκε πράγματα, οἷον αἱ οὐσίαι, ὡς τὸ σῶμα καὶ κενόν. Περὶ δὲ τοῖς καθ' ἑαυτὰ ὑφεστῶσι θεωρεῖται τὰ καλούμενα παρ' αὐτοῖς συμβεβηκότα. Τούτων δὲ τῶν συμβεβηκότων τὰ μέν ἐστιν ἀχώριστα τῶν οἷς συμβέβηκε, τὰ δὲ χωρίζεσθαι τούτων πέφυκεν. Ἀχώριστα μὲν οὖν ἐστι τῶν οἷς συμβέβηκεν, ὥςπερ ἡ ἀντιτυπία μὲν τοῦ σώματος, εἶξις δὲ κενοῦ. — οὐκ ἀχώριστα δέ ἐστι τῶν οἷς συμβέβηκε, καθάπερ ἡ κίνησις καὶ ἡ μονή. Τὰ γὰρ συγκριτικὰ τῶν σωμάτων οὔτε κινεῖται διὰ παντὸς ἀνηρεμήτως, οὔτ' ἀκινητίζει διὰ παντὸς, ἀλλὰ ποτὲ μὲν συμβεβηκυῖαν ἔχει τὴν κίνησιν, ποτὲ δὲ τὴν μονήν· καίπερ τῆς ἀτόμου, ὅτε καθ' ἑαυτήν ἐστιν, ἀεικινήτου καθεστώσης· ἢ γὰρ κενῷ πελάζει — συμπτώματα οὖν ταῦτ' ἔστιν, οἷς χρόνος παρέπεται, φημὶ δὲ τήν τε ἡμέραν καὶ νύκτα καὶ ὥραν καὶ τὰ πάθη καὶ τὰς ἀπαθείας, κινήσεις τε καὶ μονάς. Ἥ τε γὰρ ἡμέρα καὶ νὺξ τοῦ περιέχοντος ἀέρος ἐστὶ συμπτώματα· ὧν ἡ μὲν ἡμέρα κατὰ τὸν ἐξ ἡλίου φωτισμὸν συμβαίνει, ἡ δὲ νὺξ κατὰ φωτισμοῦ στέρησιν του ἐξ ἡλίου ἐπιγίνεται. Ἡ δὲ ὥρα, ἤτοι τῆς ἡμέρας ἢ τῆς νυκτὸς μέρος καθεστηκυῖα, πάλιν σύμπτωμα γίνεται τοῦ ἀέρος, ὥςπερ καὶ ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύξ. Ἀντιπαρεκτείνεται δὲ πάσῃ ἡμέρᾳ καὶ πάσῃ νυκτὶ καὶ ὥρᾳ ὁ χρόνος· παρ' ἣν αἰτίαν μακρά τις ἢ βραχεῖα λέγεται ἡμέρα καὶ νὺξ, φερομένων ἡμῶν ἐπὶ τὸν ταύτῃ συμβεβηκότα χρόνον. Τά τε πάθη καὶ αἱ ἀπάθειαι, ἤτοι ἀλγηδόνες ἢ ἡδοναὶ ἐτύγχανον· διὰ δὲ τοῦτο οὐκ οὐσίαι τινὲς καθεστήκεισαν, ἀλλὰ συμπτώματα τῶν πασχόντων ἤτοι ἡστικῶς ἢ ἀλγεινῶς· καὶ συμπτώματα οὐκ ἄχρονα. Πρὸς τούτοις καὶ ἡ κίνησις, ἔτι δὲ ἡ μονὴ, ὡς ἤδη παρε-

στήσαμεν, τῶν σωμάτων ἐστὶ συμπτώματα, καὶ οὐ χωρὶς χρόνου. Τὴν γοῦν ὀξύτητα καὶ βραδύτητα τῆς κινήσεως, ἔτι δὲ τὴν πλείονα καὶ ἐλάττονα μονὴν χρόνῳ καταμετροῦμεν. Ἀλλὰ γὰρ ἐκ τούτων φανερὸν, ὅτι ὁ Ἐπίκουρος ἀσώματον οἴεται τὸν χρόνον ὑπάρχειν, οὐ παραπλησίως δὲ τοῖς Στωϊκοῖς· ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἀσώματόν τι καθ' αὑτὸ νοούμενον ὑπεστήσαντο τὸν χρόνον, Ἐπίκουρος δὲ συμβεβηκός τισιν. Lucretius I, 460. *Tempus item per se non est, sed rebus ab ipsis consequitur sensus, transactum quid sit in aevo, tum quae res instet, quid porro deinde sequatur: nec per se quemquam tempus sentire fatendum est, semotum a rerum motu placidaque quiete. — Perspicere ut possis, res gestas funditus omnes non ita, uti corpus, per se constare neque esse, nec ratione cluere eadem, qua constat inane; sed magis ut merito possis eventa vocare corporis atque loci, res in quo quaeque gerantur.*

Φησὶ δὲ τοῦτο καί. Hoc ordine scripsi ducibus libris Paris. ubi erat φ. δὲ καὶ ἐν τῇ β. τοῦτο περὶ φ. Ceterum haec verba cum sectione 42. et 43. tanquam Diogenis supplementum omisit Nürnberger.

42. δεῖ καὶ πᾶσαν. Temere Meibomius scripsit δεῖν κατὰ πᾶσαν, sententia pessumdata. Paulo antea τοῦ κόσμου Codex Sambuci habet. Postea ὑπὸ τῶνδε τοῦτο πάσχοντα Froben. Eudocia. Sambucus coniecit ὑπὸ τῶν τοιῶνδε τοῦτο π.

Δῆλον οὖν. Frob. Eudoc. ἄδηλον habent; deinceps Edd. omnes dabant φθαρτούς φησι τοὺς κόσμους — τῶν μερῶν· καὶ ἐν ἄλλοις τὴν γῆν — ἐποχεῖσθαι. Scripturam nostram debemus Eudociae, quae tamen vitiosum ἡμερῶν pro μερῶν commune habet cum Frob. δῆλον et μερῶν scribi iusserat Samb. Ceterum vereor, ut haec sint integra: tamen quemadmodum postremum hoc membrum, καὶ ἡ γῆ — ἐποχεῖται, cum reliquis connexum haereat, docere posse mihi videor e loco Diogenis 9, 31. ubi Leucippi, quem Epicurus sequitur, doctrina exponitur: *Καὶ στοιχεῖά φησι, κόσμους τε ἐκ τούτων ἀπείρους εἶναι καὶ διαλύεσθαι εἰς ταῦτα. Γίνεσθαι δὲ τοὺς κόσμους οὕτω· φέρεσθαι κατ' ἀποτομὴν ἐκ τῆς ἀπείρου πολλὰ σώματα, παντοῖα τοῖς σχήμασι, εἰς μέγα κενόν· ἅπερ ἀθροισθέντα δίνην ἀπεργάζεσθαι μίαν, καθ' ἣν προσκρούοντα καὶ παντοδαπῶς κυκλούμενα διακρίνεσθαι χωρὶς τὰ ὅμοια πρὸς τὰ*

ὅμοια· ἰσοῤῥόπων δὲ διὰ τὸ πλῆθος μηκέτι δυναμένων πως περιφέρεσθαι, τὰ μὲν λοιπὰ χωρεῖν εἰς τὸ ἔξω κενὸν, ὥσπερ διαττόμενα, τὰ δὲ λοιπὰ συμμένειν καὶ περιπλεκόμενα συγκατατρέχειν ἄλληλα, καὶ ποιεῖν τε πρῶτον σύστημα σφαιροειδές. Τοῦτο δὲ οἷον ὑμένα ἀφίστασθαι, περιέχοντα ἐν ἑαυτῷ παντοῖα σώματα· ὧν κατὰ τὴν τοῦ μέσου ἀντέρεισιν περιδινουμένων, λεπτὸν γίνεσθαι τὸν πέριξ ὑμένα, συῤῥεόντων ἀεὶ τῶν συνεχῶν κατ᾽ ἐπίψαυσιν τῆς δίνης· καὶ οὕτω γενέσθαι τὴν γῆν, συμμενόντων τῶν ἐνεχθέντων ἐπὶ τὸ μέσον. Αὐτόν τε πάλιν τὸν περιέχοντα οἷον ὑμένα αὔξεσθαι κατὰ τὴν ἐπέκρυσιν (ἐπίκρισιν?) τῶν ἔξωθεν σωμάτων, δίνῃ τε φερόμενον αὐτὸν, ὧν ἂν ἐπιψαύσῃ, ταῦτα ἐπικτᾶσθαι. Τούτων δέ τινα συμπλεκόμενα ποιεῖν σύστημα, τὸ μὲν πρῶτον κάθυγρον καὶ πηλῶδες, ξηρανθέντα δὲ καὶ περιφερόμενα σὺν τῇ τοῦ ὅλου δίνῃ, εἶτ᾽ ἐκπυρωθέντα τὴν τῶν ἀστέρων ἀποτελέσαι φύσιν. Εἶναι δὲ τὸν τοῦ ἡλίου κύκλον ἐξώτατον, τὸν δὲ τῆς σελήνης προσγειότατον. Videtur igitur Epicurus συστροφὰς dicere, quas Leucippus δίνας. Vortex ille τοῦ ὅλου continuus in causa fuit, ut terra in medium subsideret, ibique aëre circum undique δινουμένῳ vehi, ἐποχεῖσθαι, videretur. Ceterum verbum διαττόμενα mutandum est in διαττώμενα, *cribro discreta.* Idem vitium scripturae in Platonis Cratylo correxit Ruhnken. ad Timaei Gloss. p. 80. Ambrosius vertit *dissultantia.*

43. δεῖ νομίζειν. Male Meibomius δεῖν dedit. Reliquam loci emendationem debes Eudociae. Vulgo enim est: ἔχοντας, ἀλλὰ καὶ διαφόρους αὐτοὺς, ἐν τῇ β. περὶ τούτου φησὶν, οὓς μὲν γὰρ σφαιροειδεῖς [εἶναι addidit Meibomius] καὶ ᾠοειδεῖς ἄλλους καὶ ἀλλοιοσχήμονας ἑτέρους. In nostra tamen scriptura εἶναι deesse videtur adhuc.

ἀποκριθέντα. Schwartz in Diss. p. 27. §. XI. haec ita vertit: *neque animalia ab infinito segregata esse. Neque enim quisquam ostenderit, qua ratione talis mundus conceperit talia semina, ex quibus animalia et plantae et reliquae res in oculos incurrentes constiterint, in tali autem infinito non potuerint inesse, neque magis in eo nutriri.* Addit haec: ἀποκρίνειν *est h. l. ab efficientia et subsidio infiniti seiungere et distrahere.*

ἐν τῷ τοιούτῳ κόσμῳ. Froben. Steph. Eudocia μὲν τῷ τοιούτῳ καὶ οὐκ ἄν. Versio Ambrosii reddidit scri-

ptum τῷ τοιούτῳ οὐκ ἂν ἐμπεριελήφθη. Deinceps τὰ addidi ante θεωρούμενα.

συνίσταται. Ἐν δὲ τῷ τοιούτῳ οὐκ ἂν ἐδυνήθη· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐντραφῆναι. Τὸν αὐτὸν δέ. Meibomius vertit: *in alio vero id fieri non potuisset. Et eadem ratione quomodo innutriri potuerint? Eodem autem modo de terra existimandum.* Equidem scribendum censeo: ἐν δὲ τῷ τοιούτῳ οὐκ ἂν ἐδυνήθη καὶ ἐντραφῆναι. Ὡσαύτως δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ περὶ τῆς γῆς νομιστέον. Eamque emendationem non dubitavi in textu ponere.

44. τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν. Meibomius addidit τῶν ἀνθρ. et deinceps scripsit αὐτὴν περιεστώτων πραγμάτων, ubi antea erat ὑπὸ τῶν αὐτῶν τῶν πραγμάτων.

τισὶ κατὰ περιόδους καὶ χρόνους μείζους — κατ' ἐλάττους. Ita scripturam antiquam τισὶ περιόδοις καὶ χρόνοις ἀπὸ τῶν emendavit et supplevit Meibomius. Sed nondum locum persanatum esse puto. Praecipue debebant res nominari paulatim inventae et excultae. Igitur fuisse suspicor: τὰ μὲν θᾶττον, τὰ δὲ βραδύτερον καὶ ἐν τισι περιόδοις καὶ χρόνοις μείζοσιν ἀπὸ τῶν τοῦ ἀπείρου ἢ καὶ ἐλάττοσιν.

ἰδίως τὸν ἀέρα ἐκπέμπειν. i. e. suo quemque modo vocem formasse et emisisse. Lucretius 5, 1027. *at varios linguae sonitus natura subegit mittere, et utilitas expressit nomina rerum — Proinde putare aliquem tum nomina distribuisse rebus, et inde homines didicisse vocabula prima, desipere est — Si genus humanum — pro vario sensu varias res voce notaret. Quanto mortales magis aequum est tum potuisse dissimiles alia atque alia res voce notare?*

45. γενέσθαι ἀλλήλοις. Ante Meibomium erat ἀλλήλαις.

τοὺς συνειδότας. — λογισμῷ ἑλομένους. Ambrosius haec ita vertit: *Quasdam insuper res etiam, quae non conspiciantur, inferendo, ut eos, qui essent conscii, monerent, in sonos quosdam erumpere coactos, istos vero ratione duce plurimis ex causis ita interpretatos esse.* Contra Meibomius posuit: *quarum alias pronunciasse coactos, alias ratiocinatione acceptas plurima ex causa ita interpretatos esse.* Scilicet is verba ὧν τοὺς μὲν addidit ante ἀναγκασθέντας; sed non vidit, verbum ἑλομένους mutandum esse in ἑπομένους praeeunte Ambrosio.

46. *δεῖ γίνεσθαι.* Vulgatum *γενέσθαι* correxit Meibomius, qui verba *ἢ διατάξαντος* aliena et delenda esse censuit.

Μήτε αὖ πυρώδη τινὰ συνεστραμμένα. Froben. et Eudocia habent *πῦρ ἅμα ὄντα συνεστρατευμένην.* Steph. *πῦρ ἅμα ὄντα συνεστραμμένα.* *neque rursum quum ignis simul sit conversus in se* versio Ambrosii. Aldrob. dedit *μήτε αὖ λυπηρὰ ἅμα ὄντα συνεστραμμένην τὴν μ.* cum Codice Sambuci, ubi tamen *αὖ* non est. Mericus Casaubonus coniecit *μήτε αὖ πυρὸς ἅμματα ὄντα συνεστραμμένα τήν.* Meibomius dedit praescriptam lectionem. Vulgatae propior videtur Casauboni scriptura esse. Sidera primis hominibus deorum loco fuisse, constat. *πῦρ ἅμα ὄντα συνεστραμμένον* Codex Arundel.

μηδὲν ὑπεναντίον — δόξῃ. Froben. Steph. Eudocia *μηδ᾽ ὑπεναντίαι — δόξαι,* consentiente versione Ambrosii. Meibomius correxit, sed ineptissime vertit: *si ex iis nihil venerabili illi motui contrarium videatur.* Nürnberger totum locum vertit ita: *verum omni veneratione prosequenda ista nomina, quae talibus his cogitationibus addita sunt, nisi habeant aliquid contrarium naturis veneratione dignis.* Non minus falso. *σέμνωμα κατὰ πάντα τὰ ὀνόματα φ. ἐπὶ τ. τ. ἐννοίας* est illa *σεμνότης*, auctoritas, gravitas et maiestas, quam adiungimus cogitando nominibus variis, quibus natura divina significatur, seu deos sive *πυρώδη τινὰ συνεστραμμένα,* sive alio quocunque vocabulo nominare placuerit. Hos igitur ait observare et tueri philosophando recte gravitatem illam, quam cogitando addimus variis nominibus, quibus natura divina significetur, qui nihil gravitati illi contrarium opinionibus suis de deorum natura et opera inferant. *αἱ τοιαῦται ἔννοιαι* sunt notiones naturae divinae.

47. *Ὅθεν δὴ κατὰ τάς.* Edd. ante Meibomium *δὴ καὶ τὰς* habent, deinceps *συστρόφων.* Eudocia etiam *δὲ* pro *δή.* *conversionum perceptiones* vertit Ambrosius, *eas conversionum harum leges, quas ab initio acceperunt* Meibomius. Uterque male! Deinceps *συστάσει* dedi, ubi Steph. cum versione Ambrosii prima *γενέσει* posuit.

καὶ τὸ μακάριον — πεπτωκέναι. *huc cecidisse* Ambrosius vertit, quem sequuntur Meibomius et Nürnberger. Deinceps *τὸ δ᾽ ἐν τῇ ἱστορίᾳ πεπτωκὸς τῆς δύσεως —*

μηθὲν ἔτι πρὸς τὸ μακάριον τῆς γνώσεως συντείνειν. Postea ἀκρίβειαν μὴ ἀπειληφέναι, ὅση πρὸς τὸ ἀτάραχον καὶ μακάριον ἡμῶν συντείνει. Quid sit igitur τὸ μακάριον τῆς γνώσεως sive ἐν τῇ γνώσει, facile apparet.

ἔτι τε καὶ τὸ πλεοναχῶς — ἐνδεχομένως. Ante Meibomium erat ἔτι τε οὐ τό. Stephan. ἐνδεχομένως prima dedit, praeeunte Sambuco. Mihi tamen ἐνδεχομένας mutandum potius in ἐνδεχόμενον fuisse videtur.

τῶν διάκρισιν ὑποβαλλόντων. Meibomius vertit: *verum simpliciter non esse in incorruptibili ac beata natura quidquam eorum, quae pugnas suggerunt aut perturbationem.*

ἁπλῶς οὕτως εἶναι. Meibomius οὕτως addidit. Locum adhuc perturbatum aut vitiosum esse suspicor.

48. αἰτίαι· καὶ εἰ μὲν προῄδεισαν ταῦτα, τάχα δὲ καὶ πλείους. Ita Meibomius scripsit. Antea erat καὶ εἰ μὴ προῄδεισαν ταῦτα τὰ χαλεπὰ καὶ πλεῖα. Steph. tamen προσῄδεισαν ταῦτα — καὶ πλείους. Ambrosius vertit: *et nisi ista difficilia novissent, fortasse plurimi.* Primus τάχα δὲ καὶ dedit Aldrobandinus, utrumque et χαλεπὰ et τάχα scriptum legit et vertit Ambrosius. Sed male fecit Meibomius, cum μὴ in μὲν, et προσῄδεισαν in προῄδεισαν mutaret. ὁμοίως καὶ εἰ est *similiter ac si.* προσῄδεισαν Attice negant dici, et προσῄδεσαν dicendum affirmant Grammatici.

προσκατανοήσεως — δύνηται — καὶ τὴν περὶ τῶν. Froben. Eudocia δυνήσεται. Meibomius cum προῄδεισαν scripsisset, hic etiam προκατανοήσεως, deinde κατὰ τὴν ἐπὶ τῶν scripsit, τὰ κυριώτατα interpretatus animam et corpus. Reliquit tamen in versione: *nec dispositionem in iis, quae sunt maxime propria.*

49. τοιουτοτρόπων. Ante Meibomium erat τοιούτων τρόπων, et deinceps ἢ οὐ δεῖ νομίζειν τὴν ὑπὲρ τούτων χρείαν ἀκρίβειαν μὴ ἀπ. Ambrosius τὴν τούτων χρείαν scriptum vertit *horum usum.* Meibomius scripsit χρείας πραγματείαν. Sed χρεία vel sic aliena ab hoc loco, et aliud verbum quaerendum erat. χρείαν καὶ ἀκρίβειαν habet Codex Arundel.

Ὥστε παραθεωροῦντας — τῶν οὔτε τὸ μοναχῶς — οὔτε τὸ πλεοναχῶς. Meibomius temerarie et inepte infersit negationem μὴ παραθ. Deinceps οὐδὲ μοναχῶς — οὔτε τὸ ante Meibomium erat, qui scripsit τῶν τόδε μοναχῶς.

Sequens οὔτε flagitare item in priore membro οὔτε bene vidit Gassendus. Articulum τὸ addidi. Sequens κατὰ ante τὴν ἐκ τῶν inseruit Meibomius, qui παραθεωρεῖν interpretabatur *negligere*. Denique ἐπὶ ποίοις malim.

Ἂν οὖν — ἐνδεχόμενον. Vertit Ambrosius: *si tamen arbitramur eo modo susceptum id fieri posse.* Ante ἀταρακτῆσαι Meibomius ἐστὶν inseruit.

50. τούτοις ὅλως ἅπασιν. Additum a Stephan. ὅλως e versione Ambrosii omisi cum Eudocia et Codice Arundel.

καὶ αἰτίας. Gassendi coniecturam καὶ πάθη improbavit Meibomius; mihi tamen vitium latere videtur.

εἴτε κατὰ ταύτην τὴν ἀναισθησίαν τὴν ἐν τῷ. Hunc locum intactum praeteriit Meibomius, ne sententiam impiam, ut ait, adiuvaret. Casaubonus coniecit τοὺς καὶ αὐτὴν — κατ᾽ αὐτούς. Sed Meibomius dedit: τὶ ἐν τῷ — οὖσαν τὴν ψυχὴν κατ᾽ αὐτοὺς, εἴτε καὶ — δοξάσαι ταῦτα, πάσχειν δ᾽ ἄλλα. et vertit: *sive quod ex hac sensuum privatione eam, quae in morte est, metuant, quasi post mortem aliquid sit, sive etiam quod illa non opinentur, sed alia patiantur, verum ex irrationabili quadam mentis attentione.* Ambrosius: *metuant, quasi post mortem aliquid sit, et ipsi in eo, quod non opinionibus ista patiantur, verum ratione et commendatione quadam.* Legit igitur scriptum ἀλλὰ λόγῳ γέ τινι καὶ παραστάσει. Equidem scripturam antiquam restitui, ubi recte Kühn interpretatur verba ὥςπερ οὖσαν κατ᾽ αὐτοὺς, *tanquam ad ipsos pertineat.* Idem ἀλόγῳ γε παραστάσει *saltem cogitatione vel imaginatione ratione destituta.* Malim tamen δόξαις ταῦτα πάσχειν. Antiquae Edd. omnes οὖσαν καὶ αὐτούς.

ὅθεν τοὺς μὴ — ἐπιτεταμένην — τῷ εἰ καὶ ἐδόξαζον. Frob. Steph. Eudoc. omittunt articulum τοὺς, Steph. ἐπιτεταγμένην Frobenianae et Eudociae correxit. Meibomius recte τοὺς addidit, sed inepte τοῖς εἰκαίοις οἳ ἐδόξαζον dedit. Saltem scripsisset τοῖς οἳ καὶ ἐδόξαζον ταῦτα.

51. καὶ ταῖς αἰσθήσεσι. Haec verba omittunt Frob. Eudocia et versio Ambrosii, addidit autem Stephan. e Codicibus Sambuci.

τὸ ὅθεν ὁ τάραχος καὶ ὁ φόβος ἐγίνετο. Ita cum Froben. Aldrob. Eudocia et versione Ambrosii Meibo-

mius. τὸ ὅθεν ὅ τ. γίνεται καὶ ὁ φόβος ἐγίνετο solae Stephan. habent.

λοιποὺς ἀνθρώπους. Posteriorem vocem addidit Meibomius.

52. κεφαλαιωδέστερα Froben. et Eudocia habent. Codex Florentinus: ἐπὶ κεφαλαιωδέστατα — ἐπιτεταγμένα. Posteriorem hanc scripturam reponi hic iussit Sambucus. Deinceps δυνατὸς καὶ κατασχεθείη dedit Meibomius, ubi erat δυνατὸς κατεσχέθη. Ambrosius vertit: *Quae tu si diligenter pro viribus tenere studueris, arbitror te, etsi non ad omnia semper per partes diligenter explicata sufficient, incomparabilem tamen ex eis firmitatem atque constantiam adversus homines ceteros percepturum.* Meibomius posuit: *Quodsi haec explicatio vires obtineat et accurate retineatur, existimo, etiamsi quis ad singula quaeque plene percipienda nullum studium contulerit, incomparabili eum mentis firmitate reliquos homines superaturum.* Sed ita debebat scribi ἂν γένηται — κατασχεθῇ. Kühn scribi voluit ὥςτε — οἶμαι, ἐὰν κατασχεθῇ μετὰ ἀκριβείας, καὶ ἂν μή. hac sententia: *puto itaque, hunc sermonem efficacem fore, si accurate memoria retineatur, et quamvis non exquisite singula pervestigarit aliquis, tamen incomparabilem animi magnitudinem cum reliquis comparatus hominibus adipiscetur.* Quae ratio mihi omnium simplicissima videtur. Interim scripturam antiquam restitui. ἐὰν μὴ πρὸς Frob. Eudocia. ἀσύγκριτον cum Froben. Eudocia et Aldrob. dedi pro ἀσύμβλητον Stephan. Palatini et Florentini Codicis.

καθαρὰν — τῶν κατὰ — ἐξηκριβωμένων. Ante Meibomium erat editum καθαρὰ τοῖς κατὰ — ἐξηκριβωμένοις. qui vertit: *nam cum ex se ipso multa ab se explicata dabit, quae singulatim in universa hac tractatione diligenter a nobis tradita sunt.* Contra Ambrosius: *Nam te ex te ipso promovebis plurimum ad ea etiam, quae in toto de natura opere sunt dicta, per partes exponenda.* Meibomius comparavit locum ex epistola sequente, ubi est: τῶν ἄλλων φυσικῶν προβλημάτων κάθαρσιν.

ἐν μνήμῃ τιθέμενα συνεχῶς βοηθήσει. Frob. Steph. Eudocia ἐν μνήματι θέμενος. Florent. Codex ἐν μνήμῃ τιθέμενος. Meibomius Gassendum secutus συνεχῶς ἑαυτῷ βοηθήσει. Atqui ita scriptum oportuit ὁ ἐν μνήμῃ τιθέ-

μενος vel θέμενος. Equidem Casaubonum sequor, qui τιθεμένοις vel τιθέμενα scribi voluit. Posterius reddidit Ambrosius: *atque haec ipsa mandata memoriae perpetuo emolumento erunt.*

ἐξακριβοῦντας — ἀναλύοντας. Nescio, quid moverit Meibomium, ut scriberet ἐξακριβώσαντας — ἀναλύσαντας contra librorum fidem. Idem verba ἢ καὶ τελείως — ἐπιβολὰς male distincta ita ineptissime vertit: *aut plane se eiusmodi considerationibus dederint, plurimas tractationes de universa natura facere possint.* Ineptias has minuit quidem Nürnberger, sed non plane delevit.

τῶν περιοδειῶν. Ita recte Steph. cum Codice Sambuci et Ambrosio, Codex Palatinus et duo Paris. Antea erat περιόδων.

τῶν ἀποτελουμένων ἐκ τούτων εἰσίν. Versio Ambrosii: *Quae autem non penitus cadunt in ea quae conficiuntur, ex his sunt, aut secundum eum morem, qui caret invidia, simulatque intelligitur ambitus eorum, quae sunt inprimis rata, ad tranquillitatem animi faciunt.* Froben. Steph. Eudocia ὅσα — κατὰ τῶν ἄνευ — νοήμασι — περίοδον — ποιοῦνται. Sola Steph. κατὰ τὸν, et νοήματι habet. Ambrosius ἄνευ φθόνου scriptum vertit. Meibomius scribi voluit ὅσοι δ᾽ αὐτῶν μὴ — περιοδείαν — ποιήσονται, interpretatus τὸν ἄνευ φθόγγων τρόπον *discendi absque viva voce rationem.* Itaque vertit: *Quicunque vero eorum ex his ad perfectionem non pervenerint aut sine viva instructione haec sint agressi, sed alia cogitatione maxime principalium rerum tractationem, ad vitae tranquillitatem obtinendam, facient.* Quae quomodo in verbis inesse viderit vir doctus, equidem ignoro, nisi fuit admodum Lynceis oculis. Primum enim oportuit scriptum τῶν ἀποτετελειωμένων. Supra sect. 2. de iisdem est: τοῦ τετελεσιουργημένου καὶ πάντως ἠκριβωμένου. Deinde suspicor scribendum καὶ κατὰ τὸν ἄνευ φθόγγων τρόπον τὴν ἅμα νοήματι περιοδείαν — ποιήσονται. id est: hi vel nulla viva voce magistri eruditi, simul haec intellexerint, statim summa et maxima capita scientiae rerum naturae contemplati convertent ad tranquillitatem animi consequendam.

ANNOTATIONES
AD EPISTOLAM AD PYTHOCLEM.

Κλέων ὁ καλός. Ita Eudocia hunc locum scriptum dedit, ubi vulgabatur Ἤνεγκέ μοι Κλέων ἐπιστολὴν παρά σου, ἐν ᾗ et cet. Multo elegantiorem scripturam atque ingenio Epicuri digniorem illam censui vel propterea, quod Diogenes sect. 5. ait: πρὸς δὲ Πυθοκλέα ὡραῖον ὄντα, Καθεδοῦμαι, φησὶ, προσδοκῶν τὴν ἱμερτὴν καὶ ἰσόθεόν σου εἴσοδον. Fuit enim Epicurus acerrimo pulcritudinis sensu in sexu utroque praeditus et ad scribendum instigatus. Ad hunc autem Pythoclem plures fuerunt Epicuri epistolae. Diogenes enim sect. 6. ex una earum posuit sententiam Epicuri multifariam reprehensam his verbis: Παιδείαν δὲ πᾶσαν μακάριοι φεύγετε. Pythoclem nominavit etiam Plutarchus contra Epicurum p. 101. ed. Hutten., sed verbis paulo diversis sententiam eandem Epicureis universis adscripsit. Pueri vix annorum octodecim ingenium Epicurus miris laudibus extulerat, teste Plutarcho c. Colot. p. 188. H. οὐκ εἶναι φύσιν ἐν ὅλῃ τῇ Ἑλλάδι ἀμείνω, καὶ τερατικῶς αὐτὸν εὖ ἀπαγγέλλειν scribens. Deinde quod ait Diogenes sect. 14. καὶ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ἀντὶ τοῦ χαίρειν εὖ πράττειν καὶ σπουδαίως ζῆν ἄριστον, de formulis salutandi epistolicis intelligendum esse apparet; sed Epicurum formula εὖ διάγειν, Platonem εὖ πράττειν, Cleonem χαίρειν usum fuisse ipse testatur Diogenes 3, 61. Ad utrumque locum Menagius plura scriptorum testimonia posuit. Igitur vitium a librariis commissum in formula salutis recte iam olim suspicatus est Gassendus, sed correctionem ineptam proposuit. Speciosior est coniectura Menagii, scriptum fuisse a Diogene in loco priore ἀντὶ τοῦ χαίρειν καὶ εὖ πράττειν εὖ διάγειν καὶ σπουδαίως ζῆν ἔγραφεν aut προυτίθη. Consentit etiam Ioach. Kühn, vocem ἄριστον e glossemate adiectam tolli debere. Qui-

busdam Epicurum epistolis etiam ὑγιαίνειν praescripsisse, ut Pythagoras fecit, testatur Lucianus. Igitur in tribus Epistolis a Diogene positis formulam mutarunt insolentiorem librarii vulgata, quam in quarta ad Hermachum a Cicerone conversa de Finibus bon. 2. c. 30. ex more romano reddiderunt. In Epistola tamen ad Herodotum Eudocia servavit formulam εὖ πράττειν, ubi libri ceteri omnes χαίρειν dant.

κἂν τις — βαστάζεις. Vulgatum καί τοι — βαστάζειν Casaubonus in καί τοι — βαστάζεις, Gassendus in καί τοι — βαστάζοιντο mutatum voluit. Ambrosius vertit: *quamvis, ut ais, quis continue circumferat.* Scriptum igitur legit κἂν εἴ τις — βαστάζει, ut putat Casaub. vel, quod equidem posui, κἂν τις — βαστάζει. Usum particulae κἂν indicativo iunctae vindicavit nuper doctissimus *Schäfer* in Auctario Epistolae Criticae *Bastii.*

2. συνεσχέθημεν, γράψαντες ἂν — συντελῶμεν. Vulgatam distinctionem et scripturam συνεσχέθημεν. γράψαντες οὖν — συντελοῦμεν correxi. Wetsteiniana peius συνετελοῦμεν dedit. Ambrosius vertit: *magnaque de te et iucunda spe fruimur. Quum igitur cetera iam absolverimus omnia, agimus quae postulasti, plurimis et aliis emolumento futura inventa haec.* De suo igitur supplevit verba *de te*, inepte. Causa enim iucundae spei ita nulla apparet; sed statim emergit, si sequentia adiungas, uti feci. Ut sensum aliquo modo concinnaret, Meibomius in Wetsteiniana verba τὰ διαλογίσματα ταῦτα transposuit et post verbum ἠξίωσας inseruit temere.

ἐγκυκλίων τινός. muneribus humanae societati necessariis fungentes, iudices, aliosque magistratus, medicos et artifices omnes, in functionibus suis occupatos, interpretatur Meibomius. Ita διακονήματα ἐγκύκλια dixit Aristoteles in Politicis. Ceterum verba καὶ τοῖς — ἐμπεπλεγμένοις omisit Frobeniana et Eudocia.

διάλαβε — περιόδευε. Ambrosius vertit: *rite percipe — acriter tecum volue.*

3. κατὰ συναφὴν — αὐτοτελῶς. Kühn interpretatur illa: quae per se non subsistunt, sed cum alio coniuncta sunt corpore. haec vero: quae per se absolvunt suum corpus. Haec ait ab aliis dici μετέωρα καθ' ὑπόστασιν, illa κατ' ἔμφασιν.

νομίζειν δεῖ. Verbum posterius cum Gassendo adiecit Meibom, idque saepius in hac epistola factum.

μήτε — παραβιάζεσθαι. Repete *δεῖ.* *Id quod fieri non potest, non est per vim in medium protrudendum,* interpretatur Kühn.

μήτε ὁμοίαν — ἔχειν. Kühn interpretatur: *nec contemplatio per omnia similis esto illi philosophiae, quae agit de vitae humanae rebus, aut quae subruit alias quaestiones physicas,* id est, quae fundamenti instar est aliis superstructis *αἰτιολογίαις*, *et uno tantum modo se habet semper, et cum sensibus conspirat* *μοναχῶς*. Quod attinet ad *κάθαρσιν*, rectius Ambrosius vertit: *aut iis, quos de aliis naturalium quaestionum explicationibus scripsimus.* Ita statim sequitur *μετεώρων κατὰ πλεοναχὸν τρόπον ἐκκαθαιρομένων.*

οὐχ ὑπάρχει. Vulgatum *ὑπάρχειν* praeeunte Ambrosio correxit Gassendus et Meibomius. Paulo antea particulam *ἢ* seclusi tanquam supervacuam, quam omisit etiam versio in Editione Wetsteiniana. Fortasse etiam *ἄτομα τὰ στοιχεῖα* scriptum fuit.

4. *καινά.* *proloquiorum vanitatem* Ambrosius vertit. *κενὰ* cum Gassendo et Codd. Paris. probavit Menagius propter sequens *κενῆς δόξης.*

ἰδιολογίας. Versio Ambrosii *stultitia* habet, quod Meibomius mutavit in *novis sectis, aut gloriae vanitate.* Scilicet Editio princeps *ἤδη ἀλογίας* habet cum Eudocia, *ἔδη ἀλογίας* Codd. Veneti, quod in *ἰδιολογίας* mutatum dedit etiam Stephaniana. Quae si vera est scriptura, deinceps *καινῆς δόξης* malim.

ἀσείστως ἐπὶ πάντων μετεώρων. Ita vulgatam antea *πάντα μὲν οὖ — κατὰ πάντων, κατὰ πλ.* correxit Meibomius, qui *ἀσείστως* interpretatur uti sequens *ταῦτα γὰρ οὐκ ἐνδέχεται πλεοναχῶς γενέσθαι*, coelestia omnia eodem modo semper se habent. Versio Ambrosii: *Omnia quidem immobili ac stabili ratione fiunt per omnia, ex iis duntaxat, quae multiplici modo iis, quae apparent, concorditer incidunt.* Verbum *ἐκκαθαιρομένων* est de explicatione et explanatione, ut supra annotavi, et recte Meibomius versionem correxit. Male Wetsteiniana incisum post *μετεώρων* sustulit, et cum ceteris Edd. post *τρόπον* reliquit, ubi tollendum erat. Kühn mirabilem

loci interpretationem dedit hanc: *In omnibus, qui per varium philosophandi modum repurgati sunt convenienter iis, quae videntur. Epicurus dicit omnia meteora fieri ἀσείστως, nec ullum incutere terrorem omnibus illis, qui per varium philosophandi modum repurgati sunt* et cet.

καταλίπῃ — ἀπολίπῃ. Ambrosii versio prius *omiserit*, alterum *omittit* reddidit; verum Meibomius reposuit utrobique *reliquerit*. Deinceps καταῤῥέπει malebat Meibom.

5. φέρειν δεῖ. Posterius verbum cum Gassendo inseruit Meibom. Codex Sambuci ἐστὶ dabat pro τινά. Contra Kühn φέρει scribens interpretatur: *Signa vero quaedam eorum, quae in sublimi conflantur, geruntur a quibusdam, quae apud nos videntur, et ea mente comprehenduntur aut revera sunt: non vero sunt, quae in meteoris apparent. Illa enim, quae revera sunt, non possunt per naturam pluribus modis fieri.*

ταῦτα γὰρ οὐκ ἐνδέχεται. Negationem omissam cum Aldrobandino inseruit Meibomius, qui coniecturam secutum esse putabat Aldrobandinum. Verum Eudocia cum Frobeniana οὐ δέχεται habet, Stephaniana γὰρ ἐνδέχεται. Nihilo tamen minus de emendatione dubito. Sensus enim hic esse mihi videtur: Ad explicanda phaenomena in meteoris argumenta non sunt ducenda ex iis, quae in singulis meteoris apparent; possunt enim singula variis modis existere et fieri, nec omnia simul eodem modo existunt.

διαιρετέον. ἃ οὐκ. Ita distincta haec vulgo leguntur. Versio Ambrosii: *dividendum, quando quidem illis non reclamatur, quin saepenumero absolvantur, ab iis rebus, quae apud nos sunt, plurimis modis perfici, ut ea quae sunt apud nos.* Meibomius dedit: *quandoquidem illis, quod multipliciter perficiantur, nihil eorum quae apud nos fiunt, reclamitat.* Distinctione mutata sensus facile apparet. Ratio et causa phaenomeni facile explicatur, si in singulis meteoris phaenomeni observatio coniungatur et comparetur cum iis quae connexa sunt cum ipso phantasmate, ita, ut comparatio phaenomenorum similium, quae apud nos in terra videntur, doceat, eodem plane modo fieri coelestia posse et debere, quoniam terrestria pluribus modis fieri non possunt.

6. ἄστρα τε καὶ πάντα. Editiones primae omnes καὶ γῆν interserunt cum versione Ambrosii, Eudocia et Codd. Venetis. Aldrobandinus videtur primus verba aliena eiecisse.

ἢ πυκνῷ. Deinceps vulgo sequitur: καὶ οὗ λυομένου — λήψεται, καὶ λήγουσαν ἢ ἐμπεριαγομένῳ, ἢ ἔνστασιν ἔχοντι καὶ στρ. Wetsteiniana dedit ex emendatione Meibomii: ἢ καταλήγουσα ἢ ἐν περιαγομένῳ ἢ ἐν στάσιν ἔχοντι, κατὰ στρογγύλην. Sed iam antea Gassendus ἐν περιαγομένῳ ἢ ἐν στάσιν scribi iusserat. Male Meibomius κατὰ posuit pro καὶ στρογγύλην. Equidem verba transposui et in postremum locum collocavi καὶ οὗ — λήψεται, quo facto verba καὶ λήγουσαν ante ἢ ἐν περιαγομένῳ, tanquam temere repetita, resecui; sequentia vero πανταχῶς — καταλαβεῖν parenthesi inclusi. Ita verba et sensum planiora reddidisse mihi videor. Denique verba illa, ἐν ᾧ λῆγον — καταλαβεῖν, tanquam temere assuta eiicienda censuit Meibomius. Contra Gassendus scribi voluit ὁ δὲ κόσμος, ἐν ᾧ λήγει, sensu vel nullo vel alieno. Sane si coelum est περιοχὴ οὐρανοῦ καταλήγουσα ἐν πέρατι, oportet etiam in eo coelo liceat καταλαβεῖν λῆγον, quod vertit Ambrosius *terminum comprehendere*. Quid si scribamus, sublata negatione, ἐν ᾧ τὸ λῆγόν ἐστι καταλαβεῖν? Ceterum miror Meibomium, qui statim postea verba τῇ διανοίᾳ addidit ante ἔστι καταλαβεῖν, hic vero supplementum istud contemsit.

7. καὶ ὅτι ὁ τοιοῦτος. Vulgo intersertum καὶ post ὅτι omisi cum Eudocia.

καὶ ἀκένῳ. Vulgatum κενῷ e vi oppositi πολυκένῳ correxit Meibomius.

τινές φασιν — τινῶν. Vulgatum τινά cum Casaubono correxi. τινὰ φύσιν Florentinus Codex habet, quod idem reponi voluerat Sambucus. Sequens τινῶν cum Froben. omisit Eudocia et Codd. Veneti, sed habet iam secunda Stephaniana.

ἢ μετακοσμίων. Froben. Eudocia, Codd. Veneti καὶ μετακ. quod corrigi iussit Sambucus. Deinde verba καὶ μεταστάσεις cum Frob. omisit Eudocia et versio Ambrosii, addidit Sambucus. Pro τόπον Eudoc. τρόπον habet.

ἔκ τινων ἐχόντων. Frob. Eudocia, Codd. Arund. et Veneti ἐπαρδεύσεις, ἐκ τῶν ἐχόντων ἐπιτηδείως καὶ τελειώσεως — τὴν προσοχήν. Steph. secunda dedit ἐκ τῶν ἐχόντων ἐπιτηδείως ἕως τελειώσεως. Ambrosii versio: *ex iis quae opportune eas suggerunt, quoad consummantur accipiantque constantiam.* τινῶν et ἐπιτηδείους dedit Meibomius, προσδοχὴν etiam sec. Stephaniana. *subiectionem* vertit Ambrosius. ἕως τελειώσεως — προσδοχὴν scripsit etiam Sambucus.

8. οὐδὲ δῖνον. Vulgatum antea οὐδὲ δεινὸν praeeunte Ambrosio correxit ita Casaubonus; et verum habent Codd. Paris. καὶ δίνησιν invexit coniectura Meibomii vana.

αὔξεσθαί τε — προσκρούσῃ. Haec statim post verba γίνεσθαι κενῷ inserenda suspicatus est Meibomius. Menagius monuit, respici Leucippi opinionem traditam a Diogene his verbis 9, 31. γίνεσθαι δὲ τοὺς κόσμους οὕτω. φέρεσθαι κατ᾽ ἀποτομὴν ἐκ τῆς ἀπείρου πολλὰ σώματα, παντοῖα τοῖς σχήμασιν, ἐς μέγα κενόν· ἅπερ ἀθροισθέντα δίνην ἀπεργάζεσθαι μίαν, καθ᾽ ἣν προσκρούοντα καὶ παντοδαπῶς κυκλούμενα διακρίνεσθαι χωρὶς τὰ ὅμοια πρὸς τὰ ὅμοια.

οὐ, καθ᾽ αὑτὰ γενόμενα. Negationem in Codd. et Edd. omissam praeeunte Gassendo inseruit Meibomius.

ὁμοίως δὲ — θάλαττα. Haec ante Meibomium transposita legebantur post verba αὔξησιν ἐλάμβανεν. Praeiverat Gassendus.

ὅσα γε δὴ ζώων ἄλλα εὐθὺς δ. Ita dedit Meibomius, vertens *et quotquot animalium alia statim effingebantur:* inepta sententia. Antea erat ὅσα γε δεῖ σώζει. ἀλλ᾽ εὐθύς. Ambrosii versio: *et quae praeterea servantur, continuo efficta sunt.* Igitur scriptum legit δεῖ σώζεσθαι ἄλλα, εὐθύς. quod restitui.

κατὰ προσκρίσεις. Frob. et Steph. καὶ τὰ πρὸς κρίσεις. *et per comparationes* Ambrosii versio. Rectum cum Codd. Paris. dedit Meibomius et Menagius.

πνευματικῶν — ἤτοι συναμφοτέρων. Meibomius πνευματωδῶν hic et in sequentibus temere scripsit. Reliqua est emendatio Gassendi pro vulgatis ἢ τὸ συναμφότερον.

9. κατὰ μὲν τὸ πρὸς ἡμᾶς. Vulgatum μέντοι correxi. Ambrosius vertit: *quantum ipsi iudicamus, ea est quae videtur.* Deinceps ἡλίκον ὁποῖον φαίνεται Froben. Steph. ἡλίκον καὶ ὁποῖον malebat Kühn. ὁποῖον Gassendus eiici iussit, et omisit Codex Florent. quem sequor. ἡλίκον ὁπότε ineptissima coniectura dedit Meibomius. Plutarchus Placit. 2, 21. Ἐπίκουρος πάλιν φησὶν ἐνδέχεσθαι τὰ προειρημένα πάντα, ἢ τηλικοῦτον ἡλίκος φαίνεται, μικρῷ μείζω ἢ ἐλάττω. Cicero de Finibus I, 6. *sol Epicuro bipedalis fortasse* (videtur): *tantum enim esse censet, quantus videtur, vel paulo aut maiorem aut minorem.*

τοῦτο καὶ — οὐθέν ἐστι. Seclusi quae Diogenes aliunde adiecit, quo facilior nexus sententiarum esset. Sequens φησὶ omisit Eudocia. Deinde τηλικοῦτον οὐχ ἅμα editi et scripti libri omnes cum Eudocia habent; οὐχ ὑπάρχει malebat Gassendus. ὡς χ' ὁρᾶται dedit Meibomius vertens *sive tantus quantus videtur.* Cicero Academic. 4, 26. de sole: *quantulus nobis videtur? mihi quidem quasi pedalis. Epicurus autem posse putat etiam minorem esse eum, quam videatur, sed non multo; ne maiorem quidem multo putat esse; vel tantum esse, quantus videatur; ut oculi aut nihil mentiantur aut non multum mentiantur.* Igitur ἡλίκον ὁρᾶται aut φαίνεται scriptum fuisse videtur.

In verbis ἄλλο γὰρ τούτῳ συμμ. δ. οὐθέν ἐστι adhuc haereo. Versio Ambrosii, a Meibomio relicta, plane inepta est haec: *Alia namque huic rationabilior distantia nulla.* Dubito, τούτῳ ad solem an ad μέγεθος referatur: nec ipsam rationem intelligo. Lucretius eandem doctrinam ita exposuit 5, versu 565 seqq. *Nec nimio solis maior rota nec minor ardor esse potest, nostris quam sensibus esse videtur. Nam quibus e spatiis cunque ignes lumina possunt adiicere et calidum membris afflare vaporem, illa ipsa intervalla nihil de corpore libant flammarum, nihil ad speciem est contractior ignis. Proinde calor quoniam solis lumenque profusum perveniunt nostros ad sensus, et loca fulgent,* (*tingunt* Lambinus) *forma quoque hinc solis debet filumque videri, nil adeo ut possis plus aut minus addere, vera.*

Sed inde nullum loco nostro auxilium sperare equidem ausim. In luna Lucretius paululum diversam rationem posuit versu 579.: *nam prius omnia, quae longe semota tuemur aera per multum, specie confusa videntur, quam*

minimum (*minui* dedit cum Wakefieldo Eichstaedt) *filum.* et in reliquis sideribus versu 586.: *quandoquidem quoscunque in terris cernimus ignes, dum tremor est clarus, dum cernitur ardor eorum, perparvum quiddam interdum mutare videtur alteramutram in partem filum, quo longius absit.* Hanc eandem rationem significare voluisse videtur Epicurus verbis: *οὕτω γὰρ καὶ τὰ παρ' ἡμῖν θεωρούμενα κατὰ τὴν αἴσθησιν θεωρεῖται.* Redeo ad verba mihi obscura. Cum vidissem Sambuci e Codice annotatum *ἄλλῳ*, veni statim in eam opinionem, in ea scriptura veram latere. Scribendum igitur censebam: *ἄλλῳ γὰρ τοῦτο συμμετρώτερον τὸ διάστημα οὐθενί ἐστι.* Sed video nunc vulgatam recte habere, modo *τούτῳ* referas ad *μέγεθος*, hoc sensu: *nulla enim alia magnitudinis mensura comparata cum distantia solis his sensibus nostris congruit.*

Ceterum hic locus manifeste docet opinionem veram Epicuri de solis magnitudine, quam Cicero et Cleomedes non satis accurate excerptam prodiderunt, tanquam omnium ineptissimam, ut Epicuri inscitiam astronomiae irridere possent. Distinguit Epicurus *τὸ μέγεθος τὸ πρὸς ἡμᾶς* et *τὸ κατ' αὐτὸ*, idque facere et res et doctrina eius de criterio cogebat. Quam, etsi iam supra ad priorem Epistolam forte rectius apposuissem excerptam e Sexto, tamen hic subiungere lubuit, quia exemplum de visione explicat ad hunc locum accommodatissimum. Sextus 8, 203. — *Ἐπίκουρος δὲ δυοῖν ὄντων τῶν συζυγούντων ἀλλήλοις πραγμάτων, φαντασίας καὶ τῆς δόξης, τούτων τὴν φαντασίαν, ἣν καὶ ἐνάργειαν καλεῖ, διὰ παντὸς ἀληθῆ φησιν ὑπάρχειν. Ὡς γὰρ τὰ πρῶτα πάθη, τουτέστιν ἡδονὴ καὶ πόνος ἀπὸ ποιητικῶν τινων καὶ κατὰ ταῦτα ποιητικὰ συνέσταται, οἷον ἡ μὲν ἡδονὴ ἀπὸ τῶν ἡδέων, ἡ δὲ ἀλγηδὼν ἀπὸ τῶν ἀλγεινῶν, καὶ οὔτε τὸ τῆς ἡδονῆς ποιητικὸν ἐνδέχεταί ποτε μὴ εἶναι ἡδὺ, οὔτε τὸ τῆς ἀλγηδόνος παρεκτικὸν μὴ ὑπάρχειν ἀλγεινόν· ἀλλ' ἀνάγκη καὶ τὸ ἧδον ἡδὺ, καὶ τὸ ἀλγοῦν ἀλγεινὸν τὴν φύσιν ὑποκεῖσθαι· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν φανταστῶν παθῶν περὶ ἡμᾶς οὐσῶν τὸ ποιητικὸν ἑκάστου αὐτῶν πάντη τε καὶ πάντως φανταστόν ἐστιν· ὃ οὐκ ἐνδέχεται, ὂν φανταστὸν μὴ ὑπάρχειν κατὰ ἀλήθειαν τοιοῦτον, οἷον φαίνεται ποιητικὸν φαντασίας καθεστάναι. Καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ μέρος τὸ παραπλήσιον χρὴ λογίζεσθαι· τὸ γὰρ ὁρατὸν οὐ μόνον φαίνεται ὁρα-*

τὸν, ἀλλὰ καὶ ἔστι τοιοῦτον οἷον φαίνεται· καὶ τὸ ἀκουστὸν οὐ μόνον φαίνεται ἀκουστὸν, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἀληθείαις τοιοῦτον ὑπάρχει. Καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως. Γίνονται οὖν πᾶσαι αἱ φαντασίαι ἀληθεῖς καὶ κατὰ λόγον· εἰ γὰρ ἀληθὴς φαίνεται φαντασία, φασὶν οἱ Ἐπικούρειοι, ὅτι ἀπὸ τοῦ ὑπάρχοντός γε καὶ κατ' αὐτὸ τὸ ὑπάρχον γίνεται, πᾶσα δὲ φαντασία ἀπὸ ὑπάρχοντος τοῦ φανταστοῦ, καὶ κατ' αὐτὸ τὸ φανταστὸν συνίσταται, πᾶσα κατὰ ἀνάγκην φαντασία ἐστὶν ἀληθής. Ἐξαπατᾷ δ' ἐνίους ἡ διαφορὰ τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ αἰσθητοῦ οἷον ὁρατοῦ δοκουσῶν προσπίπτειν φαντασιῶν, καθ' ἣν ἢ ἀλλοιόχρουν ἢ ἀλλοιόσχημον ἢ ἄλλως πως ἐξηλλαγμένον φαίνεται τὸ ὑποκείμενον. Ὑπενόησαν γὰρ, ὅτι τῶν οὕτω διαφερουσῶν καὶ μαχομένων φαντασιῶν δεῖ τὴν μέν τινα ἀληθῆ εἶναι, τὴν δ' ἐκ τῶν ἐναντίων ψευδῆ τυγχάνειν· ὅπερ ἐστὶν εὔηθες, καὶ ἀνδρῶν μὴ συνορώντων τὴν ἐν τοῖς οὖσι φύσιν. Οὐ γὰρ ὅλον ὁρᾶται τὸ στερέμνιον, ἵνα ἐπὶ τῶν ὁρατῶν ποιώμεθα τὸν λόγον, ἀλλὰ τὸ χρῶμα τοῦ στερεμνίου. Τοῦ δὲ χρώματος τὸ μέν ἐστιν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ στερεμνίου, καθάπερ ἐπὶ τῶν σύνεγγυς καὶ ἐκ τοῦ μετρίου διαστήματος βλεπομένων· τὸ δ' ἐκτὸς τοῦ στερεμνίου καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς τόποις ὑποκείμενον, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἐκ μακροῦ διαστήματος θεωρουμένων. Τοῦτο δὲ ἐν τῷ μεταξὺ ἐξαλλαττόμενον καὶ ἴδιον ἀναδεχόμενον σχῆμα, τοιαύτην ἀναδίδωσι φαντασίαν, ὁποῖον καὶ αὐτὸ κατ' ἀλήθειαν ὑπόκειται. Ὅνπερ οὖν τρόπον οὔτε ἡ ἐν τῷ κρουομένῳ χαλκώματι φωνὴ ἐξακούεται, οὔτε ἡ ἐν τῷ στόματι τοῦ κεκραγότος, ἀλλ' ἡ προσπίπτουσα τῇ ἡμετέρᾳ αἰσθήσει· καὶ ὡς οὐθείς φησι τὸν ἐξ ἀποστήματος μικρᾶς ἀκούοντα φωνῆς ψευδῶς ἀκούειν, ἐπείπερ σύνεγγυς ἐλθὼν ὡς μείζονος ταύτης ἀντιλαμβάνεται· οὕτως οὐκ ἂν εἴποιμι ψεύδεσθαι τὴν ὄψιν, ὅτι ἐκ μακροῦ μὲν διαστήματος μικρὸν ὁρᾷ τὸν πύργον καὶ στρογγύλον, ἐκ δὲ τοῦ σύνεγγυς μείζονα καὶ τετράγωνον, ἀλλὰ μᾶλλον ἀληθεύειν, ὅτι καὶ ὅτε φαίνεται μικρὸν αὐτῇ τὸ αἰσθητὸν καὶ τοιουτόσχημον, ὄντως ἔστι μικρὸν καὶ τοιουτόσχημον, τῇ διὰ τοῦ ἀέρος φορᾷ ἀποθραυομένων τῶν κατὰ τὰ εἴδωλα περάτων· καὶ ὅτε μέγα πάλιν καὶ ἀλλοιόσχημον, πάλιν ὁμοίως μέγα καὶ ἀλλοιόσχημον, ἤδη μέντοι οὐ τὸ αὐτὸ ἀμφότερα καθεστώς. Τοῦτο γὰρ τῆς διαστρόφου λοιπόν ἐστι δόξης οἴεσθαι, ὅτι τὸ αὐτὸ ἦν τό, τε ἐκ τοῦ σύνεγγυς καὶ τὸ πόῤῥωθεν θεωρούμενον φανταστόν· αἰσθήσεως δὲ ἴδιον ὑπῆρχε, τοῦ παρόντος μόνον καὶ κινοῦντος ἀντιλαμβάνεσθαι, οἷον χρώματος, οὐχὶ δὲ τὸ διακρίνειν,

ὅτι ἄλλο μέν ἐστι τὸ ἐνθάδε, ἄλλο δὲ τὸ ἐνθάδε ὑποκείμενον. Διόπερ αἱ μὲν φαντασίαι διὰ ταῦτα πᾶσαί εἰσιν ἀληθεῖς, ἀλλ' αἱ δόξαι εἶχόν τινα διαφοράν. Τούτων γὰρ αἱ μὲν ἦσαν ἀληθεῖς, αἱ δὲ ψευδεῖς· ἐπείπερ κρίσεις καθεστᾶσιν ἡμῶν ἐπὶ ταῖς φαντασίαις. Κρίνομεν δὲ τὰ μὲν ὀρθῶς, τὰ δὲ μοχθηρῶς, ἤτοι παρὰ τὸ προστιθέναι τι καὶ προςνέμειν ταῖς φαντασίαις, ἢ παρὰ τὸ ἀφαιρεῖν τι τούτων, καὶ κοινῶς καταψεύδεσθαι τῆς ἀλόγου αἰσθήσεως. Οὐκοῦν τῶν δοξῶν κατὰ τὸν Ἐπίκουρον αἱ μὲν ἀληθεῖς εἰσιν, αἱ δὲ ψευδεῖς· ἀληθεῖς μὲν αἵ τε ἐπιμαρτυρούμεναι καὶ οὐκ ἀντιμαρτυρούμεναι πρὸς τῆς ἐναργείας· ψευδεῖς δὲ αἵ τε ἀντιμαρτυρούμεναι καὶ οὐκ ἐπιμαρτυρούμεναι πρὸς τῆς ἐναργείας. Ἔστι δὲ ἐπιμαρτύρησις μὲν κατάληψις δι' ἐναργείας τοῦ τὸ δοξαζόμενον τοιοῦτον εἶναι, ὁποῖόν ποτε ἐδοξάζετο· οἷον Πλάτωνος μακρόθεν προσιόντος εἰκάζω μὲν καὶ δοξάζω παρὰ τὸ διάστημα, ὅτι Πλάτων ἐστί, προσπελάσαντος δὲ αὐτοῦ, προσεμαρτυρήθη, ὅτι Πλάτων ἐστί, συναιρεθέντος τοῦ διαστήματος, καὶ ἐπεμαρτυρήθη δι' αὐτῆς τῆς ἐναργείας. Οὐκ ἀντιμαρτύρησις δ' ἐστὶν ακολουθία τοῦ ὑποσταθέντος καὶ δοξασθέντος αδήλου τῷ φαινομένῳ· οἷον ὁ Ἐπίκουρος λέγων εἶναι κενὸν, ὅπερ ἐστὶν ἄδηλον, πιστοῦται δι' ἐναργοῦς πράγματος τοῦτο, τῆς κινήσεως. Μὴ ὄντος γὰρ κενοῦ, οὐδὲ κίνησις ὤφειλεν εἶναι, τόπον μὴ ἔχοντος τοῦ κινουμένου σώματος, εἰς ὃν περιστήσεται, διὰ τὸ πάντα πλήρη εἶναι καὶ ναστά. Ὥστε τῷ δοξασθέντι ἀδήλῳ μὴ ἀντιμαρτυρεῖν τὸ φαινόμενον, κινήσεως οὔσης. Η μέντοι ἀντιμαρτύρησις μαχόμενόν τί ἐστι τῇ οὐκ ἀντιμαρτυρήσει· ἦν γὰρ ἀνασκευὴ τοῦ φαινομένου τῷ ὑποσταθέντι ἀδήλῳ· οἷον ὁ Στωϊκὸς λέγει, μὴ εἶναι κενὸν, ἄδηλόν τι ἀξιῶν· τούτῳ δὲ οὕτως ὑποσταθέντι ὀφείλει τὸ φαινόμενον συνανασκευάζεσθαι, φημὶ δὲ ἡ κίνησις. Μὴ ὄντος γὰρ κενοῦ, κατὰ ἀνάγκην οὐδὲ κίνησις γίγνεται, κατὰ τὸν ἤδη προδεδηλωμένον ἡμῖν τρόπον. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ οὐκ ἐπιμαρτύρησις ἀντίξους ἐστὶ τῇ ἐπιμαρτυρήσει· ἦν γὰρ ὑπόπτωσις δι' ἐναργείας τοῦ τὸ δοξαζόμενον μὴ εἶναι τοιοῦτον, ὁποῖόν περ ἐδοξάζετο· οἷον πόῤῥωθέν τινος προσιόντος, ἐδοξάζομεν παρὰ τὸ διάστημα Πλάτωνα εἶναι, ἀλλὰ συναιρεθέντος τοῦ διαστήματος, ἔγνωμεν δι' ἐναργείας, ὅτι οὐκ ἔστι Πλάτων· καὶ γέγονε τὸ τοιοῦτον οὐκ ἐπιμαρτύρησις· οὐ γὰρ ἐπεμαρτυρήθη τῷ φαινομένῳ τὸ δοξαζόμενον. Ὅθεν ἡ μὲν ἐπιμαρτύρησις καὶ οὐκ ἀντιμαρτύρησις τοῦ ἀληθές εἶναί τι, ἔστι κριτήριον, ἡ δὲ οὐκ ἐπιμαρτύ-

ρησις καὶ ἀντιμαρτύρησις τοῦ ψεῦδος εἶναι. Πάντων δὲ κρηπὶς καὶ θεμέλιον ἡ ἐνάργεια. Τοιοῦτο μὲν κατὰ τὸν Ἐπίκουρόν ἐστι τὸ κριτήριον. Ad quae pauca haec annotabo. Primum illud mihi non plane vere videtur affirmare Sextus, Epicurum τὴν φαντασίαν alio vocabulo ἐνάργειαν vocare. Potius τὸ φαινόμενον et ἡ ἐνάργεια ubique synonymice dicuntur, quibus opponitur τὸ ἄδηλον. Alioquin πράγματα ἐναργῆ eadem essent cum φανταστοῖς, quod equidem Epicurum existimasse non puto. Ita verbi caussa Epicurus τὴν κίνησιν dixit πρᾶγμα ἐναργές; sed idem non posse dici videtur omnino φανταστόν. Sed φανταστὰ dici videntur res singulares, quae quandam impressionem faciunt in sensus instrumenta et animum, quas deinde opinio et iudicium per ipsam ἐνάργειαν et τὰ φαινόμενα explorare debent, veraene an falsae sint.

Deinde in verbis graecis pauca mutavi; velut in loco illo non longe ab initio, ubi Editio habet Fabriciana τὸ ἀλγεινὸν ἀλγοῦν ὂν τὴν φύσιν ὑποκεῖσθαι, inutile ὂν resecui, et verba transposui. Deinde ubi erat ἐπὶ τῶν φαντασιῶν παθῶν, quae male vertuntur: *in phantasia de affectionibus quae sunt in nobis:* scripsi ex veritate φανταστῶν, quae opponuntur τοῖς πρώτοις πάθεσι. Denique ubi erat ἀλλὰ καὶ ταῖς ἀληθείαις τοιοῦτον ὑπῆρχε, tempus mutavi, ut priori membro alterum congrueret.

τοῖς ἐναργήμασι. Eudoc. ἐνεργήμασι. *rebus certis* vertit Ambrosius.

10. γίνεσθαι δύνανται. Vulgatum Ἀνατολὰς — γενέσθαι δύνασθαι Meibomius mutavit in γενέσθαι δύναται. Equidem coniecturam Gassendi posui. Lucretius 5, 650. *aut ubi de longo cursu sol ultima coeli impulit atque suos efflavit languidus ignes, concussos itere et labefactos aëre multo.* Eandem causam in defectu solis repetiit versu 757 seqq. Hanc Epicuri doctrinam de sole extincto atque in ortu iterum accenso, uti alteram de solis magnitudine, graviter insectatur Cleomedes Meteor. 2. p. 65 seqq. Opinionem falsam de sole in occasu extincto repetit a fabula his verbis p. 89. Ἀλλὰ γὰρ μυθαρίῳ γραώδει πιστεύσας, ὡς τῶν Ἰβήρων ἱστορούντων, ἐμπίπτοντα τὸν ἥλιον τῷ ὠκεανῷ ψόφον ἐμποιεῖν (ποιεῖν

Codex meus) σβεννύμενον, ὡς διάπυρον σίδηρον ἐν ὕδατι, ἐπὶ ταύτην ἦλθε τὴν δόξαν. Fabulam de Iberico sole narrat Posidonius apud Strabonem 3. p. 368. Sieb. quam dubito an cognitam habuerit Epicurus. Anaxagoras solem cum μύδρῳ διαπύρῳ comparaverat, poetae autem ab Homero inde solem aquis Oceani immersum occidere iterumque inde emergere orientem finxerunt. Hinc potuit Epicurus doctrinam absurdam componere. Sequebatur vulgo περιστάσεως καθ' ἑτέρους τοὺς τόπους, ὥστε τὰ. Cod. Paris. καθ' ἑκατέρους. Meibomius dedit καὶ καθ' ἑτέρους τινὰς τρόπους, ὡς τὰ πρ. in qua coniectura τινὰς τρόπους probo, cetera improbo. In ὥστε videtur οἷόν τε latere, idque ipsum video nunc Meibomium repositum voluisse. Praeterea δὲ ex more inserui post ἑτέρους. In Venet. Codd. est ἑτέρους τε τόπους, et Sambucus scribi voluit καὶ καθ' ἑκατέρους.

ἐμφάνειαν — δύναιτ' ἂν — οὐδὲ γάρ. Froben. et Eudoc. οὐδὲν γάρ; praeterea δύνατ' ἂν Eudoc. Ambrosius verba ἐμφ. et ἐπιπροσθέτησιν male reddit *evidentiam* et *adiectionem*, Meibomius non rectius *superappositionem*.

11. ἢ τούτου — δὲ δίνην. Haec Froben. et Eudocia omisit, sed habet Stephan. secunda et versio Ambrosii. Deinde vulgatum ordinem ἐν τῇ γενέσει τοῦ κόσμου ex Eudocia mutavi. Audiamus Lucretium 5. versu 510 seqq. *Motibus astrorum nunc quae sit causa canamus. Principio magnus coeli si vertitur orbis, ex utraque polum parte premere aëra, nobis dicundum est, extraque tenere et cludere utrimque: inde alium supra fluere, atque intendere eodem, qua volvenda micant externi sidera mundi, ast alium subter, contra qui subvehat orbem; ut fluvios versare rotas atque haustra videmus.* Haec est illa ἀέρος ἀντέξωσις, quam epistola Epicuri inter causas conversionis commemoravit. Sed idem versu 636 seqq. peculiariter de solis lunaeque conversione: *Fit quoque, ut e mundi transversis partibus aër alternis certo fluere alter tempore possit, qui queat aestivis solem detrudere signis brumales usque ad flexus gelidumque rigorem; et qui reiiciat gelidis ab frigoris umbris aestiferas usque in partes et fervida signa. — Nonne vides etiam diversis nubila ventis diversas ire in partes, inferna supernis?* Sequitur in Lucretio versu 518. altera causa seu potius plures; *Est etiam quoque uti possit*

coelum omne manere in statione, tamen quum lucida signa ferantur, sive quod inclusi rapidi sunt aetheris aestus, quaerentesque viam circumversantur, et ignes passim per coeli volvunt immania templa; sive aliunde fluens alicunde extrinsecus aër versat agens ignes; sive ipsi serpere possunt, quo cuiusque cibus vocat atque invitat euntes, flammea per coelum pascentes corpora passim. Hanc postremam rationem epistola exposuit verbis: κατά τινα ἐπινέμησιν τοῦ πυρὸς ἀεὶ ἐπὶ τοὺς ἑξῆς τόπους ἰόντος.

ἐπ' ἀνατολῇ. εἶτα — κατά τινα ἐπινέμησιν. Postrema tria verba cum Froben. omisit Eudocia, reddidit Ambrosius *per quandam ignis distributionem.* Meibomius *depastionem* dedit haud multo melius. Idem pro Ambrosiano *in ortu* posuit haud aptius *ab ortu.* Debebat *ad ortum.* Cogitabat Epicurus ignem ex lege necessitatis quadam accensum, cum oritur sidus; reliquus motus eius pendet a calore ignis latius ad proxima loca evagantis. Itaque scribendum censeo, εἶτα κατά τινα ἐπινέμησιν τοῦ πυρὸς τῇ θερμασίᾳ ἀεὶ ἐπὶ — ἰόντος. Hanc ignis ἐπινέμησιν pulcris versibus Lucretius descripsit, quos supra posui.

ἀέρος ἀντέξωσιν. Hanc Lucretius explicavit in loco supra posito.

ἀεὶ ἐπιτηδείως ἐχομένης ἐμπιπραμένης. Ita Froben. ἀεὶ — καὶ ἐμπιπραμένης, τῆς δέ. Ambrosii versio: *sive etiam materiae aptae, quae semper adiaceat atque inflammetur, partim vero deserentis.* Meibomius dedit: *semper adsequatur atque partim inflammetur, partim vero relinquatur.* quasi καταλιμπανομένης vel καταλειπομένης scriptum esset. Graeca autem ita scripsit: ὕλης ἐπιτηδείας ἀεὶ ἐχομένης, καὶ τῆς μὲν, ἐμπιπραμένης· τῆς δὲ, καταλιπούσης. Partem meliorem emendationis praeceperat Gassendus. In Codice Paris. est ἐπιτηδείας ἐμπιπραμένης, in Florentino ἐπιτηδείας ἐχομένης καὶ ἐμπιπραμένης. Equidem dedi, quod potest intelligi, et cum sententiarum nexu convenit; sed malim praeterea ἐπιλιπούσης, *cum defecit.* Causam fere eandem supra motus siderum posuit.

κατειληθῆναι τοῖς ἄστροις. Primum verbum omissum in Frob. Eudocia et Codd. Venetis adiecit Steph. sec. praeeunte Sambuco, et versio Ambrosii habet: *sive etiam ab initio vertigo huiusmodi istis sit distributa sideribus, ut in gyrum moveantur.* Verbum κατειληθῆναι is scriptum

non legit, sed aliud aptius, κατανεμηθῆναι vel simile; accusativus cum infinitivo pendere videtur ab omisso τῷ. Sequens οἷόν τε vitiosum videtur. Frobeniana cum Eudocia habet οἷον τὲ ἔν σοι κατακινεῖσθαι. Vulgata nunc scriptura est etiam in sec. Stephan. eamque dedit Sambucus. εὔσοικα habet Codex Arundel. pro ἕλικα, Veneti ἐν σικα. Mihi ἐν ἕλικι vel καθ' ἕλικα scribendum videbatur.

[γίνεσθαι ἐνδέχεται, καί]. Haec inseruit Meibomius, ut redintegraret sententiam. Sequens αἰεὶ restitui e Froben. et Stephan. ἀεὶ dedit Wetsteiniana. Postea τεχνείας habet margo Sambuci.

12. κατὰ στροφὴν — τούτου. Vulgatum καταστροφὴν correxit Gassendus, σώματος. τοῦτο — δύναιτ' ἂν Meibomius. στροφὴν σώματος explicabit Lucretius 5. versu 719 seqq. *versarique potest, globus ut si forte pilai dimidia ex parte candenti lumine tinctus, versandoque globum variantes edere formas, donicum eam partem, quaecunque est ignibus aucta, ad speciem vertit nobis oculosque patentes; inde minutatim retro contorquet et aufert luciferam partem glomeraminis atque pilai; ut Babylonica Chaldaeûm doctrina, refutans astrologorum artem, contra convincere tendit.* Chaldaeorum doctrinam tradidit Vitruvius libri 9. c. 2. *Berosus, qui a Chaldaeorum civitate seu natione progressus in Asiam etiam disciplinam Chaldaicam patefecit, ita est professus, pilam esse ex dimidia parte candentem, reliqua habere coeruleo colore. Cum autem cursum itineris sui peragens subiret sub orbem solis, tunc eam radiis et impetu caloris corripi convertique candentem, propter eius proprietatem luminis, ad lumen; cum autem evocata ad solis orbem superiora spectent, tunc inferiorem partem eius, quod candens non sit, propter aeris similitudinem obscuram videri: cum ad perpendiculum esset ad eius radios, totum lumen ad superiorem speciem retineri, et tunc eam vocari primam* et reliqua. Coniecturae de aetate Berosi positae in annotatione ad Vitruvium et ductae e loco Theophrasti apud Proclum accedit nunc auctoritas Epicuri.

κατ' ἐπιπροσθετήσεις. Vulgatum κατὰ προσθετήσεις, quod Ambrosius *appositiones* interpretatur, correxi.

ἀποδόσεις. Ita Frob. Eudoc. Veneti Codd. ἀποδώσεις Steph. et Wetsteiniana.

θεωρητικὸς, τί. Ita Meibomius pro θεωρητικῶς τι.

13. ἐνδέχεται δὲ καὶ ἀπό. Copulam καὶ cum Gassendo inserui.

ἀκολούθους αὐτῷ. Vulgatum αὐτοῖς cum Gassendo correxi.

καὶ μὴ — ταῦτα, καταῤῥέπῃ. Vulgatum μὴ ἀναβλέπων — ταῦτα, καὶ καταῤῥεπῇ e Froben. et Stephan. repetiit Meibomius, annotans Aldrobandinum dedisse ταῦτα ὀγκοῖ ματαίως, e coniectura, uti suspicatur. At ita ait deinceps scriptum oportuisse καὶ καταῤῥέπειν ποιεῖ. Sed ita habent Codices Sambuci, uti scripsit Aldrob. In Codd. Venetis est συνθεωρεῖ, καὶ μὴ ἀναβ. — ταυτὸν καὶ καταῤῥεπῇ. Etiam Arund. ταὐτὸν habet. Vestigiis scripturae Venetae insistens, transposita copula καὶ, locum sanasse mihi videor scribendo καταῤῥέπῃ, quod voluit etiam fieri Kühn. Sequens ἄλλως omisit Eudocia.

14. καὶ κατὰ πάντας τρόπους ὅσοι ἂν θ. Ita Meibomius correxit vulgatam antea καὶ ὅσοι πάντα ἂν τρόπον θεωροῖντο. Ambrosius breviter: *modisque omnibus meteoris huiusmodi vestigare nequaquam adnitendum est.*

ἐπὶ πάντων γὰρ — προσθετέον. Particulam γὰρ addidit Stephaniana. Loci vitium annotavit Meibomius, sensum ita divinavit: *in omnibus enim meteoris huiusmodi caussam vestigare adnitendum est: quondoquidem si modos sequatur, qui cum evidentibus rebus pugnent, nunquam veram tranquillitatem consequetur.* Contra Ambrosius: *Si enim aliquibus repugnare evidentiis contingat, nunquam vera tranquillitate poterimus frui.* Igitur scriptum videtur legisse μάχεσθαι τοῖς ἐναργήμασι συντύχῃ, οὐδέποτε δυνησόμεθα. Frobeniana, Eudocia et Codd. Veneti cum Arundel. βαλλομένοις habent pro μαχομένοις. Sambuci margo προστέον varietatem annotavit. Gassendus coniecit ἰχνεύειν ὁδὸν προσθετέον· ἣν γάρ τις μαχόμενος ᾖ. Equidem suspicabar scribendum: ἰχνεύειν δεῖ ὁδὸν, ἣν γάρ τις προσθῆται τοῖς μαχομένοις τοῖς ἐναργήμασιν, et cet. ἣν προσθῆται est *si quis assensum praebuerit.*

15. καὶ ἔτι — συνθεωρητέον. Frob. Steph. Eudoc. Codd. Veneti et Ambrosius ἤδη habent; deinceps θεωρητέον Frob. et Eudoc.: verum dedit margo Sambuci. Postea

vulgatum *συγκρίσεις* e Codice Florentino correxi, admonente quod additur *ἅμα*.

[*Ἐν δὲ τῇ — ἐπιλέκτων*]. Haec seclusi, quae Diogenes addidit Epistolae Epicuri; omisit totum locum Eudocia. Codices Veneti *τὸν πρὸς ἥλιον* habent. Post *σκιάσματος* Meibomius inseruit *ἐμπίπτοντος*, qnod non necesse erat, cum praecedens *ἐπισκοτοῦντος* satis commode cum Kühnio repeti possit. *terrae umbra se opponente* versio Ambrosii. Postea *καὶ* post *ἀλλὰ* e versione Meibomii inserui. Plura addit Gassendus.

16. *ἅπασα ἡ περὶ τῶν*. Froben. *ἅπασα περὶ τῶν — ἀντιλογία*. Stephan. et Wetsteiniana *ἅπασα ἡ τῶν* dedit. *αἰτιολογία* cum Gassendo dedit Meibomius, idque habet Eudocia. Codd. Regii *ἅπασα ἡ περὶ τῶν*, ut Veneti, habent.

ἤδη ἐγένετο. Vulgatum *ἐγίνετο* correxi. Deinde ordinem Froben. *τρόπον οἴεσθαι γίνεσθαι μόνον*, quem servant Eudocia et Codd. Veneti, mutavit prima Stephaniana in *τρόπον μόνον οἴεσθαι γίνεσθαι*.

φερομένοις — ἃ δεῖ — δυναμένοις συνθεωρεῖν. In Froben. Stephan. Codd. Venetis, Eudoc. *φερομένους — δὴ — δυναμένους σὺν θεῷ χαίρειν*. Aldrobandinus *ἃ δεῖ* dedit. Reliqua emendavit Meibomius, praeter *φερομένοις — δυναμένοις*, quae debentur Gassendo. Ambrosius vertit: *quae vero signa suspicere oportet, quum non possimus pronuntiare, valere sinamus*.

17. *παραλλάττοντα* [*ἐνδέχεται γίνεσθαι*]. Gassendi supplementum *ἐνδέχεται*, addito *γίνεσθαι*, recipi voluerat Meibomius, sed operae non paruerunt. Equidem tutius existimavi vulgatum *παραλλάττοντα* mutare in *παραλλάττει*, praecipue cum versio Ambrosii habeat *quae — immutant*. Idem Gassendus deinceps coniecerat *βραδείας ὑπὲρ γῆς καὶ ὑπὸ γῆς, παρὰ τὸ τὰ μήκη τόπων παραλλάττειν, καὶ παρὰ τὸ τόπους — περαιοῦσθαι*. Editiones primae habent *γῆς· παρὰ τὸ μήκη — παρ᾽ ἡμῖν, ἢ καὶ βραδύτερον*. Versio Ambrosii: *super terram pro locorum longitudine immutant, et loca quaedam celerius peragunt et tardius, sicuti et apud nos quaedam conspiciuntur*. Meibomius dederat *ἢ παρὰ τὸ μήκη — παρ᾽ ἡμῖν τάχιον ἢ καὶ βραδύτερον*. Vulgatum *περαιοῦντα τάχιον, ὡς καὶ παρ᾽ ἡμῖν τάχιον ἢ καὶ βρ. τινὰ θεωρεῖται* correxi cum Gassendo. Locum

satis obscurum illustrabit locus comparatus Lucretii 5. versu 681 seqq.: *aut quia sol idem sub terras atque superne imparibus currens anfractibus, aetheris oras partit, et in partes non aequas dividit orbem, et quod ab alterutra detraxit parte, reponit eius in adversa tanto plus parte relatus, donec ad id signum coeli pervenit, ubi anni nodus nocturnas exaequat lucibus umbras. — Aut quia crassior est certis in partibus aër, sub terris ideo tremulum iubar haesitat igni, nec penetrare potest facile atque emergere ad ortus. Propterea noctes hiberno tempore longae cessant, dum veniat radiatum insigne diei. Aut etiam quia sic alternis partibus anni tardius et citius consuerunt confluere ignes, qui faciant solem certa desurgere parte.*

καὶ τοῦ τί δυνατόν. Vulgatum εἰ δυνατὸν correxit Meibomius. ὃ δυνατὸν coniecerat Gassendus.

18. Ἐπισημασίαι — συγκυρήσεις. Froben. ἐπεισημασίαι. Stephan. et Eudoc. ἐπεὶ σημασίαι. Deinceps συγκρίσεις Froben. Steph. Eudocia. Quod est in Codice Sambuci, Palatino et Florentino, praetulit cum Menagio Meibomius. Ita sect. 115. est de eadem re: αἱ δ᾽ ἐπισημασίαι αἱ γινόμεναι ἐπί τισι ζώοις κατὰ συγκύρημα γίνονται τοῦ καιροῦ. Hic vero dicit ἐπισημασίας τὰς ἐπὶ τοῖς ἄστροις. Praeterea vulgare γενέσθαι correxi.

καὶ παῤ ἑτέροις, ὥςεὶ ἀέρος καὶ μεταβολῆς. Hanc vulgarem scripturam praeeunte Casaubono correxi. Sequebatur ἔτι δὲ ποίοις, quod cum Gassendo mutavi. Editiones aliquae ἤδη pro ἔτι habent.

19. Νέφη. Froben. Steph. Eudoc. Veneti Codd. et Arundel. συνιδεῖν ἐφ᾽ ἣ γίνεσθαι — ἀέρος πνευμάτων συνώσεως. nisi quod Eudocia συνώσεις habet. Quibuscum facit versio Ambrosii, qui συνώσεις reddidit. Deinceps εἰς τοῦτο τελέσαι Froben. Eudocia, Codd. Veneti, τελέσας Arundel. εἰς τὸ τοῦτο τελέσαι dedit Stephan. Cetera correxit Meibomius, qui tamen male dedisse videtur ἢ πνευμάτων συνώσεις. Equidem sublato ἢ dedi cum Gassendo συνώσει. Lucretius 6, 451 sqq. ἀλληλούχους ἀτόμους ita interpretatur: *Nubila concrescunt, ubi corpora multa volando hoc super in coeli spatio coiere repente asperiora; modis quae possint indupedita exiguis tamen inter se comprensa teneri. Haec faciunt primum parvas consistere nubes.*

ἐπ' αὐτῶν — ἡ μὲν — ἡ δέ. Frob. Steph. ἡ μὲν — ἡ δέ. Copulam καὶ ante δι' ἀέρος omisit Froben. Eudoc. et versio Ambrosii. Pro βιαιοτέρας Froben. τοτέρας, Eudocia προτέρας habet; illud reddidit Ambrosius, et rescripsit Sambucus. δύναται dedit Meibomius, et ῥεύματα pro vulgato πνεύματα dare voluit, sed operae non paruerunt. Praeterea ἐξ αὐτῶν esse in Edd. quibusdam, coniicio ex annotatione Menagii: equidem vulgato ἐπὶ ἀπὸ praetuli. Verbum μεταβαλλόντων interpretatur locus Lucretii 6, 513 seqq. *Praeterea cum rarescunt quoque nubila ventis, aut dissolvuntur solis super icta calore, mittunt humorem pluvium stillando, quasi igni cera super calido tabescens multa liquescat.* Dubius aliquamdiu haesi, πνεύματα an ῥεύματα verum censerem; sed cum sequentia δι' ἀέρος κινουμένων et τὰς τοιαύτας ἐπιπέμψεις considero, ῥεύματα probandum video. Itaque voluit Epicurus explicare verba in priore oratione posita κατὰ ῥευμάτων συλλογήν. Verumtamen ita verba haec statim post membrum illud δύνανται συντελεῖσθαι collocanda fuisse videntur. Dum inspicio Lucretium 6, 619. *at retinere diu pluviae longum morari consuerunt* et cetera, video ῥεύματα significari longas et diuturnas pluvias.

20. καὶ κατὰ πνεύματος. Froben. Eudocia omisit κατὰ, et deinde καὶ ante κατὰ παρατρίψεις. Sambucus κατὰ adiici voluit.

καὶ κατάξεις. Stephaniana καὶ τάξεις. *atque ordines* Ambrosii versio. Gassendi πατάξεις probavit Menagius, qui Codicis Palatini et Florentini scripturam λόξεις annotavit.

πλεοναχῶς deest in Frob. Eudocia, Codd. Venetis: adiecit Sambucus. *multis modis* habet versio Ambrosii. Ceterum Lucretius tonitruum causas easdem tradit libri 6. initio, unde repetam eam, quam Epicurus hic primo loco tradit. Ille igitur versu 124. *Cum subito validi venti collecta procella nubibus intorsit sese conclusaque ibidem, turbine versante magis ac magis undique nubem, cogit, uti fiat spisso caua corpore circum. Post, ubi commovit vis eius et impetus acer, tum perterricrepo sonitu dat missa fragorem: nec mirum; quum plena animae vesicula parva saepe ita dat magnum sonitum displosa repente.* Ad quem locum Lambinus locum Epicuri posuit, sed verba nescio ex qua

Editione aliter scripta attulit: ἀγγείοις παρὰ πυρὸς πεπνευματωμένοις βόμβον ἐν αὐτοῖς. Ceterum Menagius τὰ ἡμέτερα ἀγγεῖα interpretabatur vasa illa theatralia, βροντεῖα vocata, quibus fragorem tonitruum imitabantur in theatris: verum locus Lucretii non favet isti coniecturae.

Postremam causam Lucretius docet versu 156 seqq. *Denique saepe geli multus fragor atque ruina grandinis in magnis sonitum dat nubibus alte: ventus enim cum confercit, franguntur, in artum concreti, montes nimborum et grandine misti.* Denique ῥήξεις καὶ διαστάσεις νεφῶν posuit versu 137 seqq. *Fit quoque, ut interdum validi vis incita venti perscindat nubem perstringens impete recto.*

21. ἐκριπισμὸν — ὑπὸ πνευμάτων, ἅ. Ita Froben. Eudoc. Codd. Veneti. ὑπὸ πνευμάτων τοιούτων σωμάτων, ἃ Stephaniana. Versio Ambrosii: *statumque ex nubibus talium corporum, quae hunc splendorem efficiant.* Legit igitur scriptum ἐκ τῶν νεφῶν τοιούτων σωμάτων, omissis ὑπὸ πνευμάτων. Meibomius scripsit ὑπὸ πνευματωδῶν σωμάτων. Saltem ὑπὸ omissum oportebat; quam praepositionem equidem seclusi, restituta lectione antiqua.

ἐκπιασμὸν restitui e Frob. Steph. et Codd. Venetis, ἐκπιεσμὸν cum Gassendo dederat Meibomius.

ἐμπερίληψιν. Sola Stephan. cum Codice Palatino κατὰ περίληψιν. *per complexionem* versio Ambrosii: et deinceps *ea quae a sideribus manat se inferente luce.* Comparavit Menagius locum Aristotelis Meteorol. 2, 9. καίτοι τινὲς λέγουσιν, ὡς ἐν τοῖς νέφεσιν ἐγγίνεται πῦρ. τοῦτο δ᾽ Ἐμπεδοκλῆς μέν φησιν εἶναι τὸ ἐμπεριλαμβανόμενον τῶν τοῦ ἡλίου ἀκτίνων — ἄλογος δὲ καὶ ἡ τοῦ πυρὸς ἐμπερίληψις. In verbo κατεσπειραμένου vitium esse suspicor, et scribendum κατεσπαρμένου, *disseminatae lucis.* Lucretius fulguris eandem causam reddit 6, 206 seqq. *semina quod nubes ipsas permulta necesse est ignis habere: etenim cum sunt humore sine ullo, flammeus est plerumque color et splendidus illis. Quippe etenim solis de lumine multa necesse est concipere, ut merito rubeant ignesque profundant. Hasce igitur cum ventus agens contrusit in unum compressitque locum cogens, expressa profundunt semina, quas faciunt flammae fulgere colores.* De iisdem iterum in tonitru versu 271 seqq.

διήθησιν τῶν νεφῶν. Malim *διὰ τῶν νεφῶν.* Democritus Stobaei Ecl. p. 594. ita: *ἀστραπὴν δὲ σύγκρισιν νεφῶν, ὑφ' ἧς τὰ γεννητικὰ τοῦ πυρὸς διὰ τῶν πολυκένων ἀραιωμάτων ταῖς παρατρίψεσιν εἰς τὸ αὐτὸ συναλιζόμενον διηθεῖται.* Ita locus ille scribendus fuerat. Lucretius 6, 214 seqq. *Fulgit item cum rarescunt quoque nubila coeli. Nam cum ventus eas leviter diducit euntes dissolvitque, cadant ingratis illa necesse est semina, quae faciunt fulgorem: tum sine tetro terrore ac sonitu fulgit nulloque tumultu.* Deinceps Froben. Stephan. Eudoc. Codd. Veneti *ἢ ἀπὸ τοῦ πυρός.* Hoc membrum equidem sanum esse non existimo, saltem non intelligo, quomodo nubes ab igne colligi et tonitru efficere dicantur.

τὴν τούτου κίνησιν. Suspicor haec coniungenda esse cum membro isto superiore: *ἢ κατὰ διήθησιν — λεπτομερεστάτου φωτός.*

τοῦ πνεύματος ἐκπύρωσιν. Articulum omisit Froben. Eudocia.

καὶ ἔκπτωσιν. Copulam omisit Froben. Stephan. Eudoc. Codd. Veneti. Hanc postremam causam solam posuit Lucretius 6, 160 seqq. *fulgit item, nubes ignis cum semina multa excussere suo concursu, ceu lapidem si percutiat lapis aut ferrum: nam tum quoque lumen exsilit, et claras scintillas dissipat ignis.*

Καὶ ἄλλους δὲ — καθορᾶν ἐχόμενον. Frob. Steph. Eudoc. Codd. Veneti *καὶ κατ' ἄλλους δέ.* Male deinceps *τὸν ἐχόμενον* dedit auctore Meibomio Wetsteiniana.

22. *διὰ τὸ ἅμα — ἐμπίπτειν.* Froben. Eudoc. Veneti libri *διὰ τόλμα* habent, quod vitium e versione Ambrosii correxit Stephaniana praeeunte Sambuco.

Καὶ κατ' ἐκπύρωσιν δι' ἀμφοτέρων, ἅμα τῷ τάχει. Ita correxit Meibomius vulgatum *κατ' ἔμπτωσιν δὲ ἀμφοτέρων*, interpretatus *ἀμφοτέρων* per *συντόνου φορᾶς* et *σφοδρᾶς κατειλήσεως.* Froben. et Codex Arundel. *κατ' ἔμπροσιν δὲ* habet, *κατ' ἔμπτωσιν δὲ* Stephan. praeeunte Sambuco et versione Ambrosii: *et per utrorumque incidentiam coruscatio maiore ad nos celeritate utatur.* Omisit igitur *ἅμα.* Eudocia *κατέμπρασιν*, Veneti libri *κατ' ἔμπρωσιν* habent. Verum vidit Sambucus. Post *ἅμα* suspicor

scriptum fuisse διὰ τὸ τάχει. Ceterum posteriorem rationem solam posuit Lucretius 6. versu 167 seqq. *caedere si quem ancipiti videas ferro procul arboris auctum, ante fit ut cernas ictum, quam plaga per auras det sonitum.*

23. καὶ κατὰ πλείονας — καὶ κατ᾽ αὐτῶν ἀνείλησιν. Ita scripserat Meibomius, ubi erat κατὰ πλείονας — καὶ κατείλησιν. Sed Steph. cum Sambuco iam addiderat καί. In voce κατείλησιν consentit versio Ambrosii, Eudocia, libri Veneti et Arundel. κατέλησιν Florentinus habet. καὶ κατ᾽ αἴγλησιν vitium est Editionis Londinensis. Est hic unus tantum modus; sequitur alter, καὶ κατὰ ῥῆξιν. ubi ante Meibomium erat κατάῤῥηξιν.

τῆς ῥήξεως — κατὰ ταύτην δὲ τὴν τοῦ πυρὸς ἔκπτωσιν ἀνειλουμένων. Ita vulgabatur. Sed ἀνειλουμένου Frob. Stephan. Eudoc. Veneti libri. Transpositis vocibus τοῦ πυρὸς sensum declarasse mihi videor.

γίνεσθαι, πλείονος γενομένου πυρός. Froben. Stephan. Eudocia πλείονος γίνεσθαι γενομένου καὶ πνευμ. omisso πυρὸς, quod tamen Ambrosii versio reddidit. Hinc restituit Meibomius, et verba transposuit.

διὰ τὸ μὴ δύνασθαι. Negationem in Froben. et Eudoc. omissam e versione Ambrosii restituit Stephan. cum Sambuco.

γίνεσθαι τὸ μὲν πολὺ — ἀεὶ δὲ πρὸς ἄλληλα. Verba τὸ μὲν πολὺ — πίπτουσιν Meibomius temere transposuit supra collocata post illa ἐπὶ τοὺς κάτω τόπους, et scripsit in fine: πίπτουσιν· ἢ τῆς ῥήξεως. quo facto duobus in locis sententiarum nexum abrupit et turbavit: nec vidit verba τὸ μὲν πολὺ flagitare ἀπόδοσιν aliquam particula δὲ signandam, quam nostro in loco habes in verbis ἀεὶ πρὸς ἄλληλα, ubi δὲ inserui. Lucretius de fulgure antecedente tonitrum ita canit 6, 175 seqq. *Ventus ubi invasit nubem et versatus ibidem fecit, ut ante cavam docui spissescere nubem; mobilitate sua fervescit, ut omnia motu percalefacta vides ardescere: — ergo fervidus hic nubem cum perscidit atram, dissipat ardoris quasi per vim expressa repente semina, quae faciunt nictantia fulgura flammae. Inde sonus sequitur.* Quae videntur causam illam reddere, quam

habent verba Epicuri postrema: *καθὰ καὶ βροντὴν* — *ὑποχωρεῖν εἰς τὰ ἑξῆς.*

24. *θέσιν νέφους εἰς τοὺς κάτω τόπους, ἀλλοειδῶς* — *ὠσθέντος.* Pessima distinctione et scripturae vitio laborabat locus. *θέσιν* Ambrosius *positionem*, peius *cursum* vertit Meibomius. *ἑλικοειδῶς* scripsi. Intelligit enim quos alii *τυφῶνας* vocant. *ὠθέντος* est in Froben. et Eudocia. Sambucus e Codice *κάθεσιν* et *ὠσθέντος* annotavit. Lucretius 6, 424 seqq. *nam fit ut interdum tanquam demissa columna in mare de coelo descendat; quam freta circum fervescunt, graviter spirantibus incita flabris, et quaecunque in eo tum sunt deprensa tumultu navigia, in summum veniunt vexata periclum. Hoc fit, ubi interdum non quit vis incita venti rumpere quam cepit nubem, sed deprimit; ut sit in mare de coelo tanquam demissa columna paullatim.* — *Quam cum discidit, hinc prorumpitur in mare venti vis, et fervorem mirum concinnat in undis. Versabundus enim turbo descendit, et illam deducit pariter lento cum corpore nubem: quam simul ac gravidam detrusit ad aequora ponti, ille in aquam subito totum se immittit, et omne excitat ingenti sonitu mare, fervere cogens. Fit quoque ut involvat venti se nubibus ipse vortex, corradens ex aëre semina nubis, et quasi demissum coelo prestera imitetur. Hic ubi se in terras demisit dissolvitque, turbinis immanem vim provomit atque procellae. Sed quia fit raro omnino, montesque necesse est officere in terris, apparet crebrius idem prospectu maris in magno coeloque patenti.*

καὶ ῥύσεως. Male Stephan. *ῥήξεως* dedit. *ventorum collisio* est in versione Ambrosii. *ῥεύσεως* dederat Meibomius.

ὡς ἂν καὶ — *γίνηται.* *ut generatio* — *fiat* versio Ambrosii. male. Rectum *γένηται* dedit Eudocia.

25. *καὶ κατὰ πνεύματος* — *κράδασιν.* Froben. et Eudoc. copula omissa habent *κραδαστόν.* Hoc etiam Stephan. Codd. Veneti habent; *κράδασιν* e Florentino dedi. *κραδασμὸν* cum Casaubono dedit Meibomius.

τοῦτο ἔξωθεν — *ἢ ἐκ τοῦ πίπτειν.* Frob. Stephan. Eudocia, libri Veneti *τοῦτο ἢ ἔξωθεν* — *ἐκ τοῦ*, transposita particula *ἤ.*

ἀνταπόδοσιν. Froben. Steph. ἀνταποδίδωσιν. Versio Ambrosii verum reddit *redditionem.*

τρόπους πλείους. Froben. Stephan. Eudoc. Veneti libri πλείονας.

Τὰ δὲ πνεύματα — κατὰ χρόνον. Verba postrema omisit Froben. Eudocia, Veneti libri: e versione Ambrosii *in tempore* addidit Stephan. cum Sambuco. Meibomius ῥεύματα scribi voluit, intelligens procellas nubibus ruptis; quae quomodo ad causas terrae motuum pertineant, non intelligo. Idem sequens λοιπὰ in ὀλίγα mutatum voluit, idque fecit Wetsteiniana. Ad ὀλίγων intellige ὑδάτων. Pro διαδόσεως *divisio* habet versio Ambrosii, Sambuci margo διαλώσεως annotavit; voluit διαλύσεως scribere.

Videamus nunc de re. Plutarchus Placitor. 2, 15, 9. de terrae motu: Ἐπίκουρος ἐνδέχεσθαι μὲν ὑπὸ πάχους τοῦ ἀέρος τοῦ ὑποκειμένου, ὑδατώδους ὄντος, ἀνακρουομένην αὐτὴν καὶ οἷον ὑποτυπτομένην κινεῖσθαι· ἐνδέχεσθαι δὲ καὶ σηραγγώδη τοῖς κατωτέρω μέρεσι καθεστῶσαν ὑπὸ τοῦ διασπειρομένου πνεύματος εἰς τὰς ἀντροειδεῖς κοιλότητας ἐμπίπτοντος σαλεύεσθαι. Seneca Q. Nat. 6, 21. *Omnes istas esse posse causas Epicurus ait, pluresque alias tentat: et alios, qui aliquid unum ex istis esse affirmarunt, corripit; cum sit arduum de iis, quae coniectura sequenda sunt, aliquid certi promittere. Ergo, ut ait, potest terram movere aqua, si partes aliquas eluit et abrasit, quibus desiit posse extenuatis sustineri, quod integris ferebatur. Potest terram movere impressio spiritus. Fortasse enim aër extrinsecus alio intrante aëre agitatur. Fortasse aliqua parte subito decidente percutitur, et inde motum capit. Fortasse aliqua parte terrae velut columnis quibusdam ac pilis sustinetur: quibus vitiatis ac recedentibus, tremit pondus impositum. Fortasse calida vis spiritus in ignem versa et fulmini similis, cum magna strage obstantium fertur. Fortasse palustres et iacentes aquas aliquis flatus impellit, et inde aut ictus terram quatit, aut spiritus agitatio, ipso motu crescens et se incitans, ab imo in summa usque perfertur. Nullam tamen illi placet causam motus esse maiorem quam spiritum.* Lucretius 6, 535—600. easdem fere causas exposuit. Primam quidem: *Terra superne tremit magnis concussa ruinis subter, ubi ingentes speluncas subruit aetas. Quippe cadunt toti mon-*

tes, magnoque repente concussu late disserpunt inde tremores. Alteram his docet: *Fit quoque, ubi magnas in aquae vastasque lacunas gleba vetustate e terra provolvitur ingens, ut iactetur aquae fluctu quoque terra vacillans.* Tertiam versu 557. *ventus cum per loca subcava terrae collectus parte ex una procumbit, et urget obnixus magnis speluncas viribus altas: incumbit tellus, quo venti prona premit vis.* Quartam versu 578. *ventus ubi atque animae subito vis maxima quaedam aut extrinsecus aut ipsa tellure coorta, in loca se cava terrai coniecit, ibique speluncas inter magnas fremit ante tumultu, versabundaque portatur: post incita cum vis exagitata foras erumpitur, et simul altam diffindens terram, magnum concinnat hiatum. — Quod nisi prorumpit, tamen impetus ipse animai et fera vis venti per crebra foramina terrae dispertitur, ut horror, et incutit inde tremorem.* Quae loca si quis accurate cum graecis Epitomae comparaverit, facile animadvertet loca quaedam hiulca orationis, alia etiam vitiosa. Statim igitur verba ista, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἔξωθεν ἐμπεριλαμβάνῃ ἢ ἐκ τοῦ πίπτειν εἰς ἐδάφη, partim prave distincta, partim vitiosa esse sentiet. Nam facile nunc apparet, post παρασκευάζῃ punctum fuisse ponendum, non, ut in vulgatis libris, comma; deinde ἐμπεριλαμβάνει scribendum est, quod verbum ad praecedens vocabulum γῆ refertur. Cum enim causam motus maxime ab incluso spiritu repetat Epicurus, nunc incipit docere, unde spiritus iste pervenerit in terrae secreta loca. Postea verba πίπτειν εἰς ἐδάφη quid significent, difficile est ad coniiciendum. Versio Ambrosii reddidit *in fundamenta ruit:* sed cum sequatur κατὰ ταύτην δὲ τὴν διάδοσιν τῆς κινήσεως ἐκ τῶν πτώσεων ἐδαφῶν πολλῶν, quae Ambrosius vertit: *propter hanc autem distributionem motus ex lapsibus fundamentorum plurimorum:* facile colligitur, priorem orationem esse vitiosam. Saltem praepositio εἰς abesse debebat, et scribendum erat: ἐκ τοῦ πίπτειν τὰ ἐδάφη. Ita vero ad sequens membrum, ἢ εἰς ἀντροειδεῖς — τὸν πεπιλημένον ἀέρα, desiderantur verba quaedam, veluti διὰ τὸ εἰσῆχθαι, vel similia. Interim praepositionem εἰς seclusi.

Sed etiam in reliquis insunt difficultates. Velut in verbis Καὶ κατ᾽ ἄλλους δὲ — γίνεσθαι deesse videtur verbum ἐνδέχεται, nisi id verbum ex antecedente membro repetere malueris. Sequuntur πνεύματα, quorum origo

latius explicatur, et in quibus haesit etiam Meibomius, cum Epicurus iam antea vim et naturam spiritus ad terram movendam satis explicasse videri possit. Sed sermo fuit hucusque de spiritu externo intus suscepto et incluso. Nunc videtur loqui velle de spiritu intra terram ipsam nato, et partim ex aliena materia paullatim introducto, partim ex aquarum maiore minoreve copia influentium collecto et compresso.

26. *συντελεῖται μὲν κατά.* Ita Meibomius scripsit. Froben. Steph. Eudoc. recte *συντελεῖται καὶ κατὰ* habent. Deinceps verba *καὶ κατὰ μέρισιν καὶ πῆξιν μετριωτέραν, ὑδατοειδῶν τινῶν* desunt in Froben. et Eudocia; e versione Ambrosii addidisse videtur Steph. cum Sambuco. Postea *ὁμοῦ ῥῆξιν ἅμα τήν τε σύνωσιν* habent Frob. Steph. Eudocia et libri Veneti; sed *ἅμα* omisit Wetsteiniana.

καὶ κατὰ πῆξιν. Meibomius *κατὰ* addidit. Deinde *ποιουμένην καὶ διάῤῥηξιν — πηγνύμενα καὶ κατὰ ἀθρότητα* Froben. Steph. versio Ambrosii, Eudocia, libri Veneti. *ποιουμένων· ἢ καὶ διὰ ῥῆξιν — συνίστασθαι· πηγνύμενα δὲ κατὰ ἀθρ.* dedit Wetsteiniana. Gassendus coniecit *καὶ κατὰ μέρισιν καὶ τῆξιν μετριωτέραν — καὶ τὴν διάῤῥηξιν.* Codex Florentinus *τῆξιν* habet, teste Menagio.

ἀποτηκομένων, καὶ ἐν τῇ συστάσει. πάντοθεν, ὡς. Verbum primum omisit Froben. Eudocia, libri Veneti. *ἀποκομένων, καὶ ἐν τῇ συστάσει πάντοθεν, ὡς λέγεται, καὶ τὰ μέρη* Stephan. Codex Florent. et Palatinus. *ἀποπικομένων* Codex Paris. *extremis undique convenientibus et in constantia omni ex parte, ut dictum est, partes et plane — circumstantibus* versio Ambrosii, qui Casaubono *ἁπτομένων* scriptum legisse videbatur. Codicis Sambuci et Aldrobandini scripturam recepit Wetsteiniana. Ecce vero Plutarchus Placitor. 2, 4. de grandine: *Ὁ δὲ Ἐπίκουρος ἀπὸ τῶν ἀτμῶν· στρογγυλαίνεσθαι δὲ τὴν χάλαζαν καὶ τὸν ὑετὸν ἀπὸ τῆς μακρᾶς καταφορᾶς ἀποπεπληγμένον.* ubi Galenus habet *στρογγυλίζεσθαι δὲ τ. χ. καὶ τὸν ὑετὸν γίγνεσθαι ἀπὸ τῆς μακροτέρας φορᾶς διὰ τοῦ ἀέρος συμβαινούσης ἀποπληττομένην.* In Plutarcho erat vulgo *ὑποπεπλησμένον,* Mosquensis Codex dat *ὑποπεπλασμένον.* Verum vidit Reiske. In nostro loco Casaubonus Stephanianum *ἀποκομένων* mutatum voluit in *ἀποκεκομμένων* vel *ἀποκοπτομένων.* Apparet e Plutarcho, locum epistolae Epicuri non esse integrum, sed scriptum olim fuisse ita

fere: *πάντοθεν τῶν ἄκρων ἀποκοπτομένων* (vel *ἀποτηκομένων*) *ἐν τῇ καταφορᾷ, ἢ καὶ ἐν τῇ συστάσει, πάντοθεν ὡς λέγεται τὰ μέρη ὁμαλῶς περιϊσταμένων εἴτε — τινῶν εἴτε πνευματωδῶν.* Gassendus *ὡς λέλεκται, κατὰ μέρη* maluit.

Priorem doctrinae Epicureae partem multo difficilius est in tam lacera et disiecta oratione indagare et perspicere. Hoc statim apparet, ad grandinis generationem opus esse primum collectione aliqua vaporum aut nubium aquosarum. Verum hoc veluti corpus nusquam nominavit Epicurus. Deinde opus est congelatione ad cogendos vaporês vel stillicidia. Haec congelatio effici videtur aquas undique circumstante spiritu frigido. Itaque scriptum fuisse suspicor: *ἰσχυρωτέραν, πάντοθεν πνευματωδῶν περιϊσταμένων τινῶν· καὶ κατὰ μέρισιν, καὶ τῆξιν μετριωτέραν, ὑδατοειδῶν τινῶν περιϊσταμένων.* Alteram scilicet causam repetit a divisione vaporum congelatorum et levi liquefactione ab humore circumstante. Têrtiam causam a ruptione, *ῥήξει,* nubis in glaciem solidatae repetere videtur. Tentavi etiam aliam viam hac ratione scribens: *κατὰ πῆξιν ἰσχυρωτέραν νεφῶν, πάντοθεν πνευματωδῶν ἢ ὑδατοειδῶν τινῶν περιϊσταμένων, καὶ καταμέρισιν καὶ τῆξιν μετριωτέραν, τήν τε σύνωσιν αὐτῶν ὁμοῦ καὶ διάῤῥηξιν ποιουμένων, πρὸς τὸ κατὰ μέρη συνίστασθαι, πηγνύμενα κατὰ ἁδρότητα.* Postremum hoc praeferam vulgato *ἀθρότητα,* quod sensum commodum non habet. Versio habet *magna copia,* sed Ambrosius dederat *secundum soliditatem.* Videant doctiores, an propius a vero abierim coniectando!

27. *διὰ πόρων συμμέτρων.* Ita Meibomius vulgatum antea *διαφορῶν συμμετρίως* correxit. Versio Ambrosii: *nubibus variis commensionis.* *συμμετρίας* Codex Paris. Gassendus coniecerat *δι' ἀφρῶν συμμετρίας.*

ὑπὸ πνεύματος φορᾶς. Ita Meibomius pro *ὑπομνήματος σπορᾶς,* qui *σπορᾶς* *dispersionis* vertit; rectius Casaubonus *φορᾶς* coniecit.

κατώτερον τόποις. Ita Wetstein. et Stephan. cum Codd. Sambuci, cum *κατωτάτοις* sit in Froben. Eudocia et libro Arundel. *κάτω ταύτοις* libri Veneti.

ὁμαλὴν ἀραιότητα ἔχουσι τοιαύτη πρόεσις. Primum *ὡραιότητα* Eudocia habet cum Froben. Deinde *ἔχουσα* omnes; correxit Meibomius. Postea *τοιαύτην* Stephan. et Codex Palatin. cum Ambrosii versione. Denique

προαίρεσις ante Aldrobandinum omnes, qui πρόεσις dedit, idemque sine dubio voluit Sambucus, sed operae dederunt προέρεσις. *emissio* est in versione Ambrosii. Et sic etiam in Codice Florentino.

θλιβομένων καὶ ὑδατοειδῶν συμπαρακειμένων. Ita habet Wetsteiniana contra fidem librorum transposita copula. Equidem vocabulum ὑδατοειδῶν statim post νεφῶν collocatum malim. Deinde Codex Florent. ἄλεῖον εἰς σύνωσιν habet: eamque scripturam annotaverat iam Sambucus.

πῆξιν εἰληφότων. Haec desunt in Froben. Eudocia. Sambucus πῆξιν εἰληφότα addi iussit. Deinceps ἀπόπαλσιν ἀναλαμβάνει Froben. Steph. Eudoc. versio Ambrosii, Codex Arundel. et Veneti. ἀπόπλασιν vitium operarum esse videtur in Editione Aldrobandini. ἀποτέλεσιν dedit Meibomius, ἂν λαμβάνοι ego posui. Denique τοῦτο τὸ ἄθροισμα libri Veneti habent.

28. ἢ ἀπὸ νοτερῶν. Froben. Stephan. Eudocia, Codex Arundel. Veneti ἀπονωτέρων habent, sed versio Ambrosii *ex humentibus locis.* Deinceps ἐν τοῖς τόποις Froben. Steph. Eudocia.

εἰς τὸ αὐτὸ λαβόντων, καὶ ἀποτέλεσιν ὑγρασίας. Haec Ambrosius vertit: *deinde quum haec inter se convenere, humiditatemque peregerunt.* Ineptissime contra Meibomius posuit: *deinde cum haec ad unum locum convenere humiditatisque perfectionem.* Ita vero causa rotunditatis nulla apparet, quam in grandine et roris guttis diligenter physici antiqui quaesiverunt. Humiditatis causam quaerere ineptum erat post illa superiora, κατὰ φορὰν ἀπὸ νοτερῶν τόπων et cet. Aut igitur ὑγρασίας in μορφῆς mutandum, aut ἀποτέλεσιν vitiosum est. Denique πλεόνων habet Froben. et Eudocia.

Πάχνη δὲ συντελεῖται. Haec verba in libris omnibus omissa restituit coniectura Gassendi.

πῆξίν τινα ποιὰν λαβόντων. Cum δρόσων antecesserit, λαβουσῶν expectabam. Quae sit ποιά τις πῆξις illa, non addidit Epicurus. Aristoteles Meteorol. I, 10. πάχνη μὲν, ὅταν ἡ ἀτμὶς παγῇ, πρὶν εἰς ὕδωρ συγκριθῇ πάλιν. Contra liber de Mundo: πάχνη δὲ δρόσος πεπηγυῖα· δροσοπάχνη δὲ ἡμιπαγὴς δρόσος. unde Stobaeus Eclog. Physic. p. 664. duxit haec: πάχνη δ᾽ ἐστὶν ἡμιπαγὴς δρόσος.

29. ὀξυγωνίων — καὶ κατὰ τὰ ἔξωθεν. Ita pessime Wetst. dedit, cum antea καὶ κατὰ ἔξωθεν legeretur. Debebat scribi καὶ κατὰ τὴν ἔξωθεν δέ. Sambucus ὀξυτονίων annotavit.

30. κατὰ πρόσλαμψιν — ἢ κατά τινα. Frob. Eudoc. ita Ἶρις γίνεται ἀέρος φύσιν ἰδίαν, intermediis omissis. Stephaniana dedit cum Sambuco omissa, sed in postremis habet ἢ κατ' ἀέρος φύσιν ἰδίαν. quam scripturam reddidit Ambrosius, qui paulo antea: *dum sol aquosum aëra sua luce perstringit.* Vocem ἀέρος deletam voluit Gassendus, cui τινὰ substituit Wetsteiniana. Praeterea ὑπὸ abesse malim.

ἢ τὰ — μονοειδές. Froben. Steph. Eudocia ἢ τὰ — μονοειδῶς. Verum ἢ reddidit Ambrosius. Correxit Gassendus.

χρῶσιν ταύτην λήψεται, οἷαν. Froben. χρῆσιν ταῦτα λήψεται. Steph. χρῶσιν ταύτην λ. cum versione Ambrosii et Sambuco. χρῆσιν λήψεται ταῦτα Eudocia. Deinceps οἷον Froben. Steph. Eudocia.

πρὸς τὰ μέρη τὰ τῆς περιφερείας. Τοιοῦτο δὲ φάντασμα γίνεται. Ita scriptum hunc locum reddidit Ambrosius: *quo partes has circumferentiae fulgere conspicimus. Fit autem huiusmodi visum.* Froben. Stephan. Eudocia, libri Veneti habent τὰ μέρη. τὰ δὲ τῆς περιφερείας τοῦτο φάντασμα. ubi τὸ δὲ cum Gassendo scripsit Wetsteinianae auctor. τὰ μέρη aquosi aëris partes interpretatur Meibomius, qui coniecturam nescio cuius πρὸς τὸν ἀέρα memorat et improbat.

ἀτόμων· ἢ ἐν τοῖς νέφεσιν ἀπό. Ante Meibomium τομῶν vulgabatur. Debetur emendatio Gassendo. Versio Ambrosii reddidit talem scripturam: τομῶν ἢ ἐν τοῖς νέφεσι, καὶ ἀπό.

ἀποφερομένων ἀτόμων περιφέρειάν τινα — προσφερομένου πρὸς τὴν σελήνην. Haec omnia Froben. Eudocia et libri Veneti omittunt. Omissa dedit Stephaniana, sed ibi est ἄλλως pro ἄλως, deinde κατὰ πάντοθεν ἀέρος προσφερομένου πρὸς τὴν σελήνην, ἢ τὰ ἀπ' αὐτῆς. ubi Meibomius correxit καὶ παρὰ πυρὸς πάντοθεν προσφερομένου πρὸς τ. σελ., καὶ τά. Aldrobandinus dedit ἄλως κατὰ τὴν σελήνην cum Sambuco, in cuius margine scriptum reperio καθεῖσθαι τὴν σύγκρισιν ταύτην. *Alias circa lunam fit, dum ex omni parte aër ad lunam refertur, deinde qui ex ipsa manant fluxus* versio Ambrosii. Confusam et turbatam a

librariis coronae et iridis descriptionem testantur libri scripti. Igitur non mirum, quaedam verba fuisse transposita. Ita mentio lunae in notitia iridis plane aliena est. Locum ita fere scribendum censeo: ἢ σύνωσιν τοιαύτην λαμβανουσῶν τῶν ἐν τῷ ἀέρι ἢ ἐν τοῖς νέφεσιν ἀτόμων ἀπὸ τοῦ ἀέρος προσφερομένου πρὸς τὴν νεφέλην, ὥστε περιφέρειάν τινα καθίεσθαι εἰς τὴν σύγκρισιν ταύτην.

ῥεύματα ἀποφερόμενα — ἀναστέλλοντα. Ita Froben. Steph. Eudocia, libri Veneti. Correxit et mutavit Wetsteiniana Editio.

κύκλῳ περιστήσῃ. Froben. Steph. Eudocia, libri Veneti κύκλῳ περὶ τῆς εἰς. *quoad in gyro circa ipsam nubes consistat et non omnino dividat* versio Ambrosii veram scripturam secuta, ubi tamen ἐφ᾽ ὅσον ἂν scriptum malim. Aldrobandinus κύκλῳ εἰς dedit.

τὸν πέριξ ἀέρα. Male Wetsteiniana τὸ πέριξ. Deinceps εἰς τὸ περιφερὲς τὸ περὶ αὐτὴν Froben. Steph. Eudocia. Versio Ambrosii: *ipsa undique cogente aequabiliter ad circumferentiam suam crassioremque constituente.* unde equidem malim scriptum: ὥςτε τὸ περὶ αὐτὴν παχυμερὲς εἰς τὸ περιφερὲς περιστῆσαι. Sensus certe ita clarior erit. Sed Meibomius vertit: *ut rotundam hanc et crassiorem figuram circa eam constituat.*

ἐπιτηδείων πόρων. Meibomius scripsit πυκνωμάτων, vertens *densitates.* Idem putabat etiam παχυμερῶν scribi potuisse. Neutrum verum puto, nec causam mutationis intelligo.

32. συστρεφομένου ἢ περιστάσεως. Frob. Steph. Eudocia, libri Veneti συντρεφομένου, περιστάσεως. Versio Ambrosii ἢ insertum legit et reddidit post γινομένης, quam distinctionem sequitur Gassendus.

ἢ αὐτὰ — γενέσθαι. Deest διὰ τό. Versio Ambrosii: *sive ipsae — moveantur — atque — declinent et manifesta omnibus fiant.* Gassendus ἐνδέχεται supplebat.

33. Τινὰ [τῶν ἄστρων] — αὐτοῦ. Wetsteiniana miro Meibomii, ut videtur, errore dedit ταύταις αἰτίας, ὅτε τινὰ ἀναστρέφεται αὐτῶν. ὃ συμβαίνει. Froben. Steph. Eudocia, libri Veneti habent αἰτίας τινὰ ἀναστρέφεται αὐτοῦ. ὃ συμβαίνει. Versio Ambrosii omisit haec: τινὰ — αὐτοῦ. quae ad discrimen stellarum errantium et fixarum pertinent. αὐτοῦ est *ibi in uno eodemque loco.*

τὰ λοιπὰ ἀναστρέφεται. Frob. Eudocia, Codex Arund. τὸ λοιπὸν ἀναγράφεται. Steph. τὸ λοιπὸν ἀναστρέφεται cum libris Venetis, ἀναφέρεται Palatinus. περιστρέφεται dedit Meibomius. λοιπὰ vertit Ambrosius: *circum quam versentur reliqua.* Ceterum malim ὄν, referendum ad οὐρανοῦ, et τὰ λοιπὰ sunt stellae errantes.

αὐτοῖς προσεστάναι. Hoc effeci cum Gassendo e scriptura Aldrobandini προεστάναι. Froben. Stephan. Wetstein. αὐτῷ περιεστάναι.

ἑξῆς αὐτοῖς. Ita recte Aldrobandinus cum versione Ambrosii; reliquae αὐτῆς.

ἄλλους δὲ πλείονας. E libris Venetis δὲ inserui. Post συλλογίζεσθαι vulgo positum punctum sustuli; sequentia enim pendent ab his.

μὴ κινεῖσθαι. Gassendus μὴ πλανᾶσθαι maluit.

34. παρὰ τὰ κύκλῳ. Ita Wetsteiniana. παρὰ τῷ κύκλῳ Froben. Steph. Eudocia, libri Veneti. καὶ παρὰ τῶν Palatin. καὶ παρὰ τὸ κύκλῳ Florentinus. Equidem καὶ παρὰ τὸ τὰ dedi.

κατὰ τὴν ἅμα. Ita Froben. Steph. versio Ambrosii, Eudocia, libri Veneti. κατ' αὐτὴν ἅμα dedit Wetsteiniana.

καθ' οὓς τόπους — οὗ μὲν — ὁμαλῶς τε ἐκκαούσας. Froben. Steph. Eudoc. τρόπους, verum habet versio Ambrosii. Deinceps οὐ παρεκτάσεις Frob. Steph. versio Ambrosii, Eudocia, libri Veneti et Arundel. Correxit Aldrobandinus. Postea ὁμαλῶς τὰς ἐκκαούσας Froben. Eudocia, libri Veneti et Arundel. ὁμαλῶς τε Stephan. cum versione Ambrosii.

οὗ δὲ ἀνωμαλεῖς. Froben. Steph. versio Ambrosii, Eudocia habent οὐδὲ ἀνωμαλεῖς. Wetsteiniana οὗ δὲ ἀνωμάλους dedit.

ἀπολύωσι. Froben. Eudoc. libri Veneti et Arundel. ἀπολάβωσι. Steph. ἀπολύουσι. *absolvunt* versio Ambrosii. Verum dedit Aldrobandinus cum Sambuco.

36. οὗ ἂν — γίνηται. Vulgatum γίνεται correxi. Ita sequitur οὗ ἂν η ὁρμὴ γένηται.

συμφιλίας γενομένης. Kühn maluit συμφυλίας, *naturarum cognatarum conspirationem* interpretatus, ut supra fuit ἀλλοφυλία. *Consensu incidente* Ambrosius vertit, ubi Sambucus adscripsit in margine συμβουλείας.

τισὶν ὁμιχλοειδέσι — κατείλησιν. Frob. Steph. Eudocia κατάλυσιν. *involutionem* versio Ambrosii. Verum

habet margo Sambuci et Codex Arundel. κατ' εὔλησιν Paris. κατεύλησιν Florent. Deinceps versio Ambrosii habet: *sive eruptionem continentium.* ubi Sambucus in margine adscripsit εἴτ' ἐπὶ ἔκραξιν.

37. ταύτας ἀποτελεῖ. Codex Arundel. ἐπιτελεῖ.

οὐδὲ γὰρ εἰς τὸ τυχὸν — ἤ, ἡ τοιαύτη μωρία — μὴ ὅτι εἰς παντελῆ. Hanc constantem scripturam Froben. Steph. versionis Ambrosii, Eudociae, librorum Venetorum temere mutavit Wetsteiniana in οὐδὲ γὰρ τὸ τυχὸν — ἤ, εἰς τοιαύτην μωρίαν — μὴ ὅτι τὸ παντελῆ. Gassendus maluit ἐμπέσῃ — μὴ ὅτι εἰς τὸ π. *neque enim in animal ac quodlibet, modo id sit gratiosius paulo, eiusmodi stultitia cadet* versio Ambrosii. Cum forma verbi tum tempus et modus vitiosa mihi videntur. Debebat esse πίπτοι ἄν.

38. ὦ Πυθόκλεις. Ita Wetstein. ὦ deest in Froben. Steph. Eudoc. libris Venetis.

μᾶλλον δὲ σεαυτῷ ἀποδώσεις τήν. Ita Froben. Steph. (nisi quod haec μάλιστα habet) Eudocia, libri Veneti. μᾶλλον etiam Arundel. Versio Ambrosii vero: *maxime autem te ipsum dede ad speculanda principia et infinitatem.* ad quam conformavit temere scripturam Wetsteiniana: μάλιστα δὲ σεαυτὸν ἀπόδος εἰς τὴν et cet.

ἔτι τε κριτηρίων καὶ παθῶν. Haec verba omisit Froben. Eudocia et libri Veneti, habet versio Ambrosii et Stephan.

περὶ τῶν κατὰ μέρος. Ita Froben. Steph. Eudocia et libri Veneti. Temere ὑπὲρ dedit Wetstein.

ἢ μὴ μάλιστα. Negationem ita addidit Meibomius, cum e versione Ambrosii: *qui vero istis vel maxime contenti non fuere:* constare posset, potius inutilem particulam ἢ delendam esse, quod feci.

συνθεωρήσαιεν ἂν — περιεποιήσαντο. Wetsteiniana inseruit ἄν. recte! Gassendus deinceps περιποιήσαιντο maluit, quo ducere videtur Eudociae περιποιήσαντο. Sed vulgata scriptura recta est.
